Četvrt veka Vremena

Sećate li se DOS-a

Balkansko naoružavanje

Punom parom u dužničko ropstvo

BiH 4 KM; Hrvatska 1[illegible]
[illegible]00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

VREME

25 godina

broj 1296

cena 200 DIN

5. novembar 2015.

MILORAD VUČELIĆ

ČOVEK ZA OVA VREMENA

AKCIJA

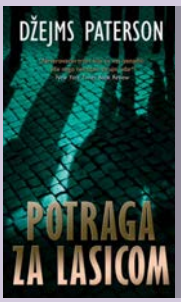
NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 24. oktobra do 20. novembra 2015.

Matijas Brekers
LAŽI O DROGAMA
Knjiga koja odgovara na pitanje zašto zabrana korišćenja droga potpomaže terorizam i škodi vašem zdravlju, i kako je posao sa drogama postao privlačan upravo zato što je zabranjen, i kako političarima, mafiji i lobistima ta zabrana koristi

Džejms Paterson
POTRAGA ZA LASICOM
Triler iz serijala o avanturama najboljeg Petersonovog lika, inspektora Aleksa Krosa. Kros je rešen da bez obzira na posledice raskrinka čoveka koga zove Lasica, prvoosumnjičenog za niz ubistava koja su mu zabranili da istražuje

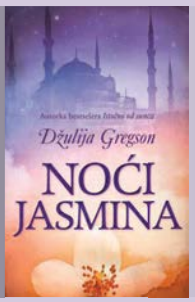

Arno Gajger
KAO STARI KRALJ U IZGNANSTVU
Izvrstan roman jednog od najznačajnijih savremenih nemačkih književnika, dirljiva priča o ocu obolelom od Alchajmerove bolesti koji je zaboravio svoju prošlost, kuću i decu, i o sinovljevoj ljubavi jačoj od bolesti

Lusi Kelavej
U RADNO VREME
Zabavan i duhovit ćiklit roman o tome šta se dogodi kada dve uspešne i sposobne poslovne žene u uzletu karijere otkriju čari zabranjene ljubavi s kolegama s posla

Džulija Gregson
NOĆI JASMINA
Ljubavno-špijunski roman smešten u vreme Drugog svetskog rata prati sudbinu jedne pevačice koja nastupa pred savezničkim vojnicima u Kairu i Istanbulu i njenu ljubav s jednim pilotom RAF-a

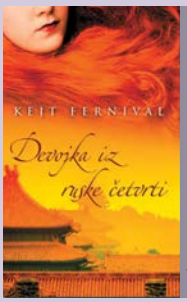

Tes Geritsen
NESTALA
Najbolji, najsloženiji i najnapetiji roman o detektivki Džejn Ricoli i medicinskom istražitelju Mori Ajls, iz pera popularne spisateljice koja uživa ugled „kraljice medicinskog trilera"

Den Simons
CRNA BRDA
Knjiga kultnog američkog pisca, majstora fantastike i horora, s radnjom koja povezuje krvavu bitku kod Litl Big Horna i izgradnju čuvenog spomenika na planini Rošmor

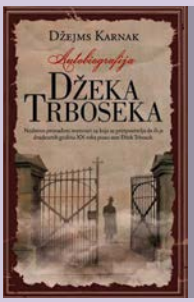

Kejt Fernival
DEVOJKA IZ RUSKE ČETVRTI
Mlada Ruskinja prognana za vreme Oktobarske revolucije živi s majkom u Kini u očajnim uslovima. Da bi preživela, bavi se sitnom krađom bežeći od policije, a onda upoznaje jednog mladog Kineza koga progoni Kuomintang

Džejms Elroj
POVERLJIVO IZ L.A.
Remek-delo jednog od najvećih američkih majstora krimića po kome je Kertis Hanson 1997. snimio čuveni film. Lice i naličje Los Anđelesa pedesetih godina XX veka. Od velelepnih vila do uzavrelih noćnih klubova prostire se svet korupcije i opasnih strasti

Džejms Karnak
AUTOBIOGRAFIJA DŽEKA TRBOSEKA
Nedavno pronađeni memoari iz dvadesetih godina prošlog veka izvesnog Džejmsa Karnaka koji je tvrdio da je upravo on serijski ubica poznat kao Džek Trbosek. Knjiga navodno opisuje njegov život, uključujući i nerasvetljena ubistva u Vajtčepelu 1888.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)
Delfi knjižare d.o.o. "BIG" (Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Delfi knjžare d.o.o. "Jagodina" (Vivo shopping park, Jagodina)

VREME
BROJ 1296
5. novembar 2015.

04 Zoom: Minut, dva, tri
06 Balkansko naoružavanje: Punom parom u dužničko ropstvo
08 Lični stav: Dragan Šutanovac
06 Portret savremenika: Milorad Vučelić
13 Nuspojave: Irinejska trgovina
14 Intervju: Tatjana Vehovec
16 60. Sajam knjiga: Hit do hita
19 Lica sa naslovne strane: Ovo što svi kače na Fejsbuk
20 Prvih četvrt veka: Vremena "Vremena" II
24 Komunikacije: Navedi me, zavedi me
31 Lisica i ždral: Srce od kamena

KULTURA

32 U susret izložbi: Ruska avangarda u Beogradu
35 Intervju: Boris Miljković
36 Nova knjiga Milana Miloševića: Desna deca levih roditelja
37 Nova knjiga Miloša Vasića: Misterija Vasićeve "lepe žene"
38 O monografiji „Grobarski Trash Romantizam": Partizan najbliža večnost
40 Roman: „Nulti broj" Umberta Eka
42 TV manijak: Mirrah i Zorannah

SVET

44 Pad ruskog putničkog aviona u Egiptu: Smrtonosna enigma
50 Velika Britanija – Kina: Nova faza saradnje

MOZAIK

52 In memoriam: Ranko Žeravica (1929–2015)
56 Politička klima 1/4: Od koga beže klimatske izbeglice
58 Kultura sećanja: Ing. Dobrivoje Božić, čovek po kome je kočnica dobila ime
59 Navigator: Zujanje vremena
60 Strip: Jonathan Richman u močvari
62 Vreme uživanja: Aerodrom

Na zidu štanda B4 Media marketa, na kojem je nedeljnik "Vreme" izložio svoja izdanja, nedostajala je samo rupa kroz koju bi posetioci mogli da provuku glavu i postanu deo naslovne strane i deo "Vremena". Falila je i kamera da zabeleži reakcije posetilaca, a naročito onih koji su se među ličnostima na kolažu pronašli

PIŠE: KATARINA STEVANOVIĆ

Izložba "Ruska avangarda u Beogradu", koja će uskoro biti otvorena u Muzeju istorije, po svom obimu i značaju biće bez sumnje jedan od najvećih kulturnih događaja godine

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

Dugo će se istraživati uzrok katastrofe putničkog aviona male ruske avio-kompanije Metrodžet na Sinaju, nad kojim lebdi mnogo politike povezane sa ruskim vojnim angažovanjem u Siriji, ali i egipatska osetljivost kada je u pitanju delovanje islamskih ekstremista, imidž egipatske vojske, pa i bezbednost Egipta kao turističke destinacije

PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Na naslovnoj strani: **Milorad Vučelić**
Foto: **Nenad Đorđević/FoNet**

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Ovo izdanje je oditovano od strane ABC Srbija

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Minut, dva, tri: Počeo otvoreni rat tabloida iza koga se kriju niske strasti, krupne pare i primitivna politika

Vučić se ponaša kao da je sa samom budućnošću sklopio tajni ugovor koji mu daje punomoćje da nastupa u ime budućnosti. Normalan svet iritira što s velikom sigurnošću i samo sa odglumljenim oklevanjem povezuje sudbinu Srbije sa sopstvenom sudbinom

SLIKA SRBIJE: BITKA U MEDIJSKOJ BARI

Ono što Kristijan u "Farmi" radi Balerini nije ništa u odnosu na ono što Željko Mitrović, uz sasluženje Dragana Vučićevića, dakle udruženi Pink i "Informer", nameravaju da urade Aci Rodiću, čoveku s druge strane medijske bare.

Ala su se zavadili! Kad u Pinkovim vestima s naslovom "Minut, dva" tri minuta čitaju vlasnikovo pismo, prvo u seriji, onda je jasno da je Mitroviću neko oduzeo jahtu, kao Hrvati onomad, ili da je nešto drugo, a slično u pitanju – pare.

Kad je u utorak uveče, u časovima kad se piše ovaj tekst, Željko započeo svoj epistolarni opus koji će, sudeći po najavi, da traje dok spikeri ne promuknu, Aca Rodić je posvedočio da nije sedeo skrštenih ruku i odmah je Pink tužio agenciji koja se stara za sprečavanje zloupotreba u elektronskim medijima, što je jednako efikasno kao da ih je tužio upravi vodovoda.

Rodić je opremio "Kurir" blagovremeno, kao odgovor na napad Pinka: na sajtu ovog tabloida u utorak uveče bilo je svega i svačega, a najpre najave otvorenog rata protiv, pazi sada, Vučića i njegovih, Mila Đukanovića i svih njegovih beba, Mitrovića i Vučićevića obaška.

Meni je najduhovitije što bi Mitrovićevo pismo protiv Rodića – s čijem sadržajem će javnost, htela to ili ne, biti upoznavana dok ga ne nauči napamet – vlasnik "Kurira", mogao prosto da prepiše; samo da promeni adresata i adresanta. Odnosno sve ono što Mitrović pripisuje Rodiću, gotovo od reči do reči, Rodić bi mogao da pripiše Mitroviću: laganje, reketiranje, ucenjivanje, korupciju i poreske prekršaje.

Čini mi se da ćemo u idućem broju "Vremena" morati malo detaljnije i dublje da se zabavimo ovom temom. Treba samo da zapušimo nos.

SVI SU ONI MALI: NE DIRAJ VUČIĆA U MENI

Siniša Mali, gradonačelnik Beograda, ponovio je ono što i drugi govore. Mali je rekao da je napad na njega napad na Aleksandra Vučića. Mašala! Tako je to od brata do kuma i nekako mi premijera dođe žao. Svako bi da se skloni ispod njegovog kišobrana, a on, asketa, kisne na paradi, spava na podu, niti jede niti piša, i sklon je drugim vrstama podvižništva: samo još kao sveti Franjo Asiški da progovori s pticama.

Dobro, kad je taj Mali spavao na podu, kad je kisnuo, kad je taj spasavao dete iz Feketića i činio ostala čuda? Koliko često ide u klozet?

Zašto svaki napad na nekog iz uže garniture premijerovog okruženja mora biti i napad na samog premijera? I zašto sam se, napokon, oko tako banalne političke činjenice uopšte iznervirao: gledam to dugi niz decenija, kao ritual koji se ponavlja, to je najstarija politička manipulacija koja se može zamisliti.

U dubljim slojevima pamćenja tražim odgovor na ovo pitanje. I danas mi se, više nego ikad, čini da smo badava krečili. Autokratski režim postao je dominantan na javnoj sceni. Mali i drugi mali nemaju nikakve veze s tim.

Vučić se, glavom i bradom, ponaša kao da je sa samom budućnošću sklopio tajni ugovor koji mu daje punomoćje da nastupa u ime budućnosti. Govori patetično, ne kloni su krupnih reči ni u sitnim prilikama. Normalan svet iritira što s velikom sigurnošću i samo sa odglumljenim oklevanjem povezuje sudbinu Srbije sa sopstvenom sudbinom.

Sad se još javljaju trabanti, poput Malog, koji svoju sudbinu vezuju za Vučića i tako banalnosti postaju sudbinska pitanja, a lanac se oteže i sve je više onih koji viču "svi smo mi

Foto: Miroslav Dragojević

Vučić", samo što je neko od njih ukrao puno, a neko malo. Kad među sobom utvrde razmere između malo i mnogo, lanac će početi da puca. Mada izgleda da već jeste.

UPOZORENJE: IZBEGLICE I BALKANSKI RAT

Pokazalo se da je region Jugoistočnog Balkana lakše destabilizovati nego očuvati makar minimum stabilnosti. Događaji potvrđuju tu konstataciju.

Tek se razišao smrad suzavca s podgoričkih ulica. Skupština Kosova u Prištini nikako da se provetri. U Podgorici su policajci branili suzavcem skupštinsko zdanje, a u Prištini je opozicija, tri puta u poslednjih mesec dana, napadala i gušila vlast suzavcem.

Sličnog smo se nagledali u Makedoniji gde vlada samo prividan mir, a latentni sukob između Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine, uz visoko pokroviteljstvo zainteresovanih međunarodnih snaga, mogao bi lako da se otrgne kontroli i pretvori u stvarni sukob.

Vučićeva poseta Sarajevu, uz naglašenu zebnju srpskih medija hoće li se premijer vratiti živ iz tog karakazana, teško da će biti neki veliki doprinos "miru i stabilizaciji".

Hrvatska u žaru izborne borbe gotovo da ne bira sredstva u homogenizovanju biračkog tela; ne vidi se gotovo nikakva razlika između Milanovićevog SDP-a i Karamarkovog HDZ-a, barem kad je reč o satanizaciji Srba. Ako im istraživanja pokazuju da je to dobra karta za izbore, onda to pokazuje i dubinu problema, odnosno da postoji potencijal ozbiljnog sukoba. Zvecka se i oružjem, o čemu pišemo na stranicama koje slede. Male balkanske igre s naoružanjem ne treba potceniti.

Ceo region je dodatno opterećen teretom seobe naroda. Migranti u talasima zapljuskuju balkansku rutu ka "pravoj Evropi". Ako Austrija i Nemačka zatvore granice, kao što se nagoveštava, na ovim prostorima će se stvoriti "sabirni centar".

To će povećati troškove socijalnog mira verovatno preko granice koju bi bogati zapad mogao da pokrije parama.

Srbija se, u ovim danima, dosta dobro drži kao "faktor mira i stabilnosti", ali je pitanje koliki pritisak je u stanju da trpi Aleksandar Vučić. On je uspeo da pacifikuje članstvo svoje stranke koje sve češće demonstrira radikalsko poreklo.

Na svu tu muku još je Tomislav Nikolić pominjao nekakav građanski rat u Srbiji mada nije baš jasno na šta je predsednik mislio, osim što je dao svoj doprinos dramatizaciji odnosa u društvu.

Vučić je iskreno priznao da svojevremeno nije shvatio značaj pada Berlinskog zida. Zreo političar morao bi da sagleda uznemirujuće okolnosti sadašnje i ubrzane izgradnje novih zidova. On o tome ne govori, ali se nadam da misli o tome.

Na sve to još je nemačka kancelarka Angela Merkel upozorila da bi zatvaranje granica u Evropi moglo dovesti do novog vojnog sukoba na Balkanu.

"Biće poremećaja", izjavila je Merkelova govoreći na konferenciji Hrišćansko-demokratske unije (CDU) u Darmštatu u južnoj Nemačkoj, rekavši da bi takva situacija napravila "pukotine" između država u regionu Balkana, koje su devedesetih godina prošlog veka već bile u krvavom ratu.

"Ne želim da se to ponovo dogodi", rekla je Merkelova, dodajući da ju je upravo porast napetosti između balkanskih država naveo da sazove konferenciju o tranzitu izbeglica kroz region.

Samo nam je ona falila. ¶

PUNOM PAROM U D

Sada bi se odjednom svi naoružavali, a nema za šta pašče da ih ujede. Hrvatska vlada i naš Gospodar Vučić jedva su dočekali priliku da zaprete naoružavanjem, mada ne umeju da kažu zašto. Niti neko nekome preti; niti bilo ko ima snage, volje i para da zarati – a ni razloga. Balkanska je scena fiksirana jednom za svagda i tu više nikakvih ratova biti neće, niti može

DEMAGOŠKO KUPOVANJE GLASOVA: Kupovanje naoružanja

Eto, opet kupuju ono što im ne treba parama koje nemaju.

Prvo je Hrvatska ponosno objavila da će od SAD dobiti "balističke rakete" kojima će, kažu, moći da domaši od Bajakova do Paraćina, ako smo ih dobro razumeli. Ako i ostavimo po strani logično pitanje – a šta to ima da se gađa u Paraćinu? – ostajemo ništa manje zbunjeni. Misli li Hrvatska da ratuje? Teško, jer nema zašto, sve i da ima čime, a nema. Te "balističke rakete", koliko se dade razabrati do sada, jednostavno su sistemi višecevnih taktičkih lansera, najsličnijih onim našim bivšim "orkanima" od 264 mm, kojima je Mile Martić gađao Zagreb početkom maja 1995, pa sada robija zbog toga. Nije problem u tome hoće li Hrvatska ili neće dobiti ili kupiti te neke američke višecevne lansere (njihove pare, njihova muzika); problem je u tome da šta će im to. Štogod gđa Merkel ovih dana lakomisleno pričala o "opasnostima od oružanih sukoba na Zapadnom Balkanu", a zbog izbegličke krize, mogućnost da ta kriza dovede do rata ovde nezamisliva je. Hrvatska se vojska kroz NATO polako modernizuje – onim parama koje ima. Na onoj nesrećnoj paradi povodom "Oluje" prikazali su neke nemačke samohodne haubice – pa šta?

To, naravno, nije smetalo Aleksandru Vučiću da se najedi i da najavi naoružavanje Srbije iz Rusije, sve pravdajući se hrvatskom pretnjom. Takvo pravdanje nije mu bilo potrebno: srpska vojska ionako je zrela za modernizaciju, hrvatska pretnja ili ne. Sada ćemo, najavio je Gospodar Vučić, mi sa braćom Rusima da sklopimo velika posla u oblasti "namenske industrije" (to se lepo srpski zove vojna industrija, kao da su ostale industrije nenamenske). Pa ćemo da nabavimo helikoptere; pa ćemo u "Momi Stanojloviću" da servisiramo ruske helikoptere; pa ćemo da kupimo ovo i ono, naročito mlazne lovce, a Hrvati neka se pojedu od zavisti.

NIJE VIŠE 6. APRIL 1941.

Sve je to lepo i fino; Rusi – kao što je poznato – prodaju sve svakome, vuku za rukav i biju ko neće; ali za pare. Nisu ni Amerikanci bolji: ako Hrvatskoj i poklone raketne lansere kroz saradnju sa NATO-om, naplatiće im se kroz održavanje, rezervne delove, rakete i ostalo; znamo mi njih.

Trgovina oružjem – sve i kada je potpuno legalna (ima i takvih slučajeva) – komercijalni je posao i radi se zbog profita. Čuveni i poslednji veliki privatnik u tom poslu Sem Kamings objasnio je u jednom intervjuu to ovako: "Ovo što ja radim, to vam je kao da držim kockarnicu. Ako vam posao zavisi od ljudske gluposti – kako možete da izgubite?" Čovek je u pravu, govori iz iskustva: milione je zaradio preprodajući ratni plen iz Drugog svetskog rata i viškove zastarelog, ali ispravnog, streljačkog naoružanja svakome ko je imao para. Privatnim trgovcima odzvonilo je početkom devedesetih, kad je bivši Varšavski pakt zatrpao planetu viškovima koje je prodavao budzašto. Taj isti Kamings objašnjavao je 1991. da je došlo vreme tenkova i pušaka za jednokratnu upotrebu: "Pušku AK 47 bacite kad ispucate magazin; tenk T 55 ostavite kad vam nestane goriva; pa kupite iz viškova i opet ste jeftinije prošli nego da ste kupovali novo." Nije danas mnogo bolja situacija: Hrvatska i Srbija, recimo, imaju beznadežno zastarele avione MIG 21, koje valja remontovati. Dobro,

UŽNIČKO ROPSTVO

hajde, mlazni lovci potrebni su za čuvanje vazdušnog prostora, pa da ih remontujemo. Nisu potrebni ni za šta drugo, jer ratovati nećemo. Sve i da hoćemo – a mi to ovde znamo – protivnik je toliko tehnički i brojčano nadmoćan da to ne vredi truda. Nije to više 6. april 1941. kada je vazduhoplovstvo kraljevske vojske bilo tehnički manje-više na nivou Luftvafe; ovi danas gađaju preko horizonta: ispale i zaborave, a ti iskači dok možeš, jer te promašiti neće.

E, tu sada dolazimo na suštinu stvari. Naoružavanje određene vojske zavisi od njene odbrambene doktrine, ako je o odbrani reč, naravno; doktrina zavisi od percepcije pretnje; percepcija, opažanje i formulisanje pretnje, funkcija je spoljne politike date države. Aleksandar Vučić ne zaboravlja da pomene isključivo "odbrambene" sisteme koje ima nameru da pazari od braće Rusa. Teško da ima "odbrambenog" sistema naoružanja koji ne može postati ofanzivni u datom trenutku. Treba li da podsećamo na protivavionske topove kalibra 20 ili 37 mm, tako uspešno korišćene protiv civilnih ciljeva u horizontalnoj vatri? Tu upotrebu su protivavionci Luftvafe otkrili odmah 1939, pri napadu na Poljsku.

KO KOME RADI O GLAVI

Vratimo se na percepciju pretnje. Pre nego što se zalete sa predizbornim i demagoškim nabavkama savremenog naoružanja, premijeri Hrvatske i Srbije trebalo bi da razmisle od koga bi trebalo da se brane – ili koga smeraju da napadnu. Puko gomilanje naoružanja bacanje je para. Setimo se dva primera: bivša JNA bila je – govorili su razni – "četvrta vojna sila u Evropi". I kako je završila? Izgubila je četiri rata i kompromitovala se epohalno; ode mast u propast. Krajem sedamdesetih je Vijetnam bio – knjigovodstveno, po popisu raspoloživog oružja – treća vojna sila na planeti. SAD su, naime, ostavile nezamislive količine naoružanja i vojne opreme prilikom slavne bežanije 1975. Posle su Vijetnamci to polako preprodavali okolo: Australiji su prodali desetine transportnih aviona "C 130 herkules", raznima drugima stotine helikoptera (uglavnom "UH 1 hjui"), milione pušaka M16 i drugih (to se prodavalo donedavno preko Čehoslovačke, pa kasnije Češke i Slovačke; Hrvatska je bila među kupcima). O ostaloj sitneži da ne govorimo. Količina naoružanja i vojne opreme ne čini vojnu silu; eto vam Sadama i Gadafija. Količina znači samo profit trgovaca. Vojna industrija mora da prodaje; vojna industrija mora da izbacuje nove modele, kao što to čini i industrija mobilnih telefona, mora da impresionira budale s parama, pa i budale bez para, da kupuju ono što im ne treba parama koje nemaju. Setimo se samo našeg čuvenog izraelskog satelita: na kraju smo kupili najskuplji dirižabl na svetu.

Percepcija pretnje i spoljna politika moraju, kao prvo, da kažu koga se plašimo i kome radimo o glavi. Ni Hrvatska ni Srbija očigledno nemaju ni najbližeg pojma o tome. S kime će te dve zemlje da ratuju – daleko bilo? Jedna s drugom? Ne budimo smešni. Sa BiH, Crnom Gorom (mada bi neki ovde to voleli jako), sa Slovenijom (i to bi neki u Hrvatskoj voleli)? Sa Albanijom? Sa Madžarima, Rumunima, Bugarima, Makedoncima, sa Kosovom? Ne budimo smešni: neće ovde biti ratova u doglednoj budućnosti, osim ako svet ne ode u raspamet, što se ne može isključiti; ali u tom slučaju nam sistemi naoružanja neće biti ni od kakve pomoći.

Naravno da bi nama bilo lepo kada bi se Vazduhoplovno remontni zavod "Moma Stanojlović" domogao remonta ruskih helikoptera; mala para veseli čoveka. Pitanje je samo: mogu li oni to posle ovolikih godina stagnacije i propuštanja tehnoloških napredaka? Ako mogu – odlično. Još bolje bi bilo da neko podigne na noge "namensku" industriju, da nema dva-tri puta godišnje požara i eksplozija po njihovim fabrikama. Pa da se Zastava Oružje digne na noge, čim im država isplati ono što su pošteno zaradili.

Ceo ovaj cirkus u kome demagozi kupuju oružje misleći da će im to doneti glasove i simpatije – ostaće tužan cirkus, jer će i dalje na "patriotskoj" i "sveslovenskoj" osnovi padati u dužničko ropstvo kupujući za pare koje nemaju oružje koje im ne treba. ¶

MILOŠ VASIĆ

Avioni, kamioni i sirni namaz

Za razliku od premijera, nadam se da će na kupoli Lazara biti srpski, a ne ruski top. Ipak, moguće je da premijer nema saznanja o proizvodu Zastave pa zato forsira ruski top. Ova mogućnost je sporna jer smo se toliko puta uverili da premijer zna sve i to uvek najbolje

Piše: Dragan Šutanovac

U danima dok je premijer Republike Srbije bio u Moskvi, KRIK je objavio nova istraživanja. Ona ukazuju na sumnju da je gradonačelnik Beograda "Dr" Siniša Mali dobio državnu zemlju bez nadoknade. Kakve li podudarnosti! Prva asocijacija mi je bio slučaj Anatolija Serdjukova, ministra odbrane Ruske Federacije, osumnjičenog za malverzacije oko raspolaganja državnom imovinom. Smenjen je samo zbog sumnji, a pre nego što je i pomislio na konferenciju za medije. Prestao je da se pojavljuje u javnosti, baš onako kako je iz javnosti nestao i gospodin "Dr" Karl Teodor cu Gutenberg, bivši ministar odbrane Savezne Republike Nemačke, koji je podneo ostavku zbog prepisanog doktorata. A u Srbiji se desilo već viđeno: ništa. Premijer Vučić za razliku od predsednika Putina i kancelarke Merkel, "ne da" svoje saradnike i upućuje više nego jasne poruke pravosudnim organima na koga se ne sme "udariti" baš kao što i javno sugeriše na koga se mora žestoko udariti.

ONI I MI

Istog dana kada je smenjen Serdjukov, za ministra odbrane Rusije postavljen je "Mr Fix-it for Mr Putin", kako je "Ekonomist" nazvao Sergeja Šojgua. Kažu da ministar Šojgu nije služio vojsku, ali to mu svakako nije prepreka da unapređuje ruski sistem odbrane, u Srbiji ga najviše hvale upravo oni koji mu to u Srbiji ne bi oprostili. U resoru ministra Šojgua mogu se uočiti promene: dobre – profesionalnih vojnika u ruskoj vojsci danas ima više nego regrutne vojske (događa se tzv. puzajuća profesionalizacija, o kojoj mi je svojevremeno govorio i načelnik generalštaba RV, general Makarov), vrši se ubrzana modernizacija svim vrstama nove ratne tehnike.

U istom resoru u Srbiji se u te tri godine dešava svašta, ali nažalost ništa dobro. Uočavamo da za tri godine imamo tri ministra odbrane. Pamti li neko da je aktuelni premijer bio i ministar odbrane? Seća li se neko ko je bio sledeći ministar? Po čemu ga pamtite? Poslednjeg pamtimo po aferi "helikopter", sukobu sa NGŠ Dikovićem, smanjenju profesionalnog i ličnog standarda pripadnika VS, zloupotrebi VBA u političke svrhe, zidanju crkve, svojeg lika na ikoni, dukatu, zvanju viteza...

U poslednje tri godine ministri u Vladi su bili: ministarke Grubješić, Marić, Đukić-Dejanović, Kalanović i ministri Mrkić, Jovanović, Rodić, Dinkić, Krstić, Radulović, Knežević, Glamočić, Bačević, Petković... Realno, Gašić je ostavio najveći trag.

Činjenica, Ministar se angažovao na obezbeđenju akumulatora za MiG-ove. Zamolio je i ruskog ministra Sergeja Šojgua da mu izađe u susret. Kako su naši mediji objavili i gospodin Putin se lično zauzeo za donaciju akumulatora. Premijer Vučić mu se po prijemu donacije zahvalio. Potom su mediji objavili da su pronađeni akumulatori kupljeni pre 2012, koje ministar verovatno nije hteo da upotrebi jer datiraju iz vremena kad se sve "urušavalo". Nakon pet meseci bez dežurstva lovaca u sistemu PVO, što je ozbiljna obaveza Srbije i međunarodne bruke, opet se desilo već viđeno: ništa.

Da li je odlazak delegacije u Moskvu doneo išta novoga, jeste. Saznali smo da predsednika Putina raduje povećana robna razmena u oblasti poljoprivrednih proizvoda za čak 40 odsto, ali to očigledno nije bio dovoljan razlog da u delegaciji bude i ministarka poljoprivrede (ime poznato malom broju građana Srbije). Zašto bi se pričalo o izvozu proizvoda srpskog seljaka kad možemo o uvozu ruskog naoružanja. Takođe smo saznali da se fijat 500l, i pored nekoliko "odobrenja" (2012-13-14) za uvoz u Rusiju baš kao i "sirni namaz", ipak nije našao na tržištu te zemlje. Neko je slagao građane, a poprilično sam siguran da to nije predsednik Putin.

ŠTA ZNA DETE...

O ugovoru JP Jugoimport SPDR za nabavku dva helikoptera Mi17 javnost je već obaveštena. Pregovori su se odvijali u Beogradu i Moskvi nedeljama pre posete premijera i ministra Moskvi. Pitanje je kako i kojim novcem će se platiti, pominje se mogućnost da jedan kupi upravo SDPR, a da se za drugi podigne kredit. Država se ionako za tri godine zadužila gotovo devet milijardi evra, pa jedan kredit više-manje, ništa novo.

Za potrebe "Novog oruđa artiljerije", skraćeno Nora, dolaze kamioni Kamaza više od deset godina, u narandžastoj ili u beloj boji, ali nijedan premijer nije o tome javno pričao. Umesto o praznim najavama investicije Sisu Kamiona, uz devastiranje FAP-a, moralo se koncentrisati na razvojne projekte Vojnotehničkog instituta. Kamioni FAP-a 4x4, 6x6 i 8x8, važni su ne samo za opstanak Priboja, već i radi smanjenja uvozne zavisnosti, radi obezbeđenja potreba jedinica Vojske. Baš kao sa idejom započetom pre četiri godina u Velikoj Plani, kojom će se okončati uvozna zavisnost artiljerijskih i drugih dugih cevi iz Rusije.

Istini za volju, o topu 242 nikad ništa nisam čuo, ali sam

ŠTA SRBIJA MOŽE SAMA DA PROIZVEDE: Sa parade 2014.
Foto: FoNet

ove godine na sajmu Partner u Beogradu bio ponosan na Zastavu koja je pokazala dokle su stigli sa razvojem automatskog topa 30 mm u NATO kalibru (30x173). Razvoj je počet dok sam bio ministar, kao naš odgovor na ruski top 2A42, ali i na slične nemačke i američke topove. Za razliku od premijera, nadam se da će na kupoli Lazara biti srpski, a ne ruski top. Ipak, moguće je da premijer nema saznanja o proizvodu Zastave pa zato forsira ruski top. Ova mogućnost je sporna jer smo se toliko puta uverili da premijer zna sve i to uvek najbolje. Nažalost, veći problem od same priče o tome vidim u nedostatku izvoznih aranžmana Lazara.

Najavu remonta ruskih helikoptera u Srbiji vidim kao veliku šansu. I nikakav problem ne vidim u nedostajućem kapacitetu. U vreme SFRJ, kupovina tehnologije za proizvodnju tenkovskog motora, uslovljena je kontraisporukama tih istih motora. Vrednost isporučenih tenkovskih motora SSSR iz "Fabrike motora specijalne namjene" sa Pala višestruko je prevazišla cenu same fabrike. Tako i tehnologiju i kapacitet za remont helikoptera, vidim da je moguće otplatiti uslugom remonta ruskih helikoptera. Mada i ova najava, bojim se završiće kao fabrika avio-delova ili fabrika čipova. Već viđeno. Ne znam kako se u ovu priču uklapaju i dva helikoptera zapadne proizvodnje, ali ko te pita, šta zna dete šta su dva helikoptera.

BUMERANG SPIN DOKTORA

Mora se sopstvenim snagama nastaviti sa digitalizacijom PVO sistema. O blagovremenom uočavanju, praćenju i predikciji pada balističkih raketa Premijer ne mora da razmišlja u Moskvi. Rešenje mora i može potražiti u Beogradu zamenom zastarelog Automatskog sistema iz '74. godine, novim domaćim Komandno informacionim sistemom PVO-a.

O najavi jurišnih helikoptera i novih MiG-ova izražavam očekivanja, ali s obzirom na sve već viđeno prethodne tri godine, i sumnju. Znamo da je "Politika" još 2012. god najavila, nove MIG-ove i PVO sisteme, od tada do danas vojska nije videla ni završetak opremanja uniformom. Doduše, radi se na infrastrukturi, građevinski radovi su očigledno u vrhu interesovanja čelnika MO, svi znamo i zašto. Očigledno, Moskvi nije stran *offset* aranžman. Ruskoj Federaciji tokom devedesetih godina isporuke zemnog gasa plaćali smo barter aranžmanom: lekovima Galenike, nameštajem Simpa, odećom Kluza... dok danas Vlada razmišlja o kreditu za nabavku naoružanja.

Ranije najave o kojima su "Novosti" pisale do detalja da će Rusija pomoći Srbiji i u plasmanu domaćeg oružja i municije na treća tržišta sada su izostale. Očigledno da su te najave bile neutemeljene, spin doktori režima nisu svesni da se bumerang lažne informacije uvek vrati onome koji ga je bacio. Suprotno tome, treba jako ozbiljno shvatiti rusku agenciju Sputnjik, koja prenosi nedavne aktivnosti Rosoboroneksporta i Uralvagonzaoda u Kuvajtu i njihovom pokušaju da ugroze višedecenijsku poziciju Jugoimporta sa tenkom M84. Remont i modernizacija tih tenkova doneli bi pozamašnu svotu novca kako odbrambenoj industriji tako i budžetu Srbije, verujem da bi i toliko pominjani i premijeru najvažniji "deficit" bio smanjen, ali očigledno je da je delegaciji ipak bitniji "sirni namaz"!

Sve je već viđeno! ¶

*Autor je poslanik u NSRS i bivši ministar odbrane

ČOVEK ZA OVA VREMENA

Nema te oblasti "društvenog života", dominantne u određenom trenutku, ako se računa od '68. pa naovamo, a da Milorad Vučelić u njoj nije učestvovao ili je makar "omirisao". I uvek u stvaralačkom, dinamičnom konfliktu sa svetom oko sebe, istovremeno debelo zahvatajući iz njega. Ako je na redu revolucija – onda revolucija, ako je to kultura – onda kultura, ako je rat – onda rat

Ima tako nekih "junaka", uglavnom u knjigama, koji nošeni raznim strastima, a najviše onom za novcem, postanu i džinovi, i despoti, i stubovi društvenog i državnog sistema, i mislioci, i pesnici, a onaj koji bude najvešti-ji s novcem postane heroj. Ili makar izbegne zakon.

Otprilike takvu ulogu, po ko zna koji put, ovde bi mogao poneti Milorad Vučelić, čovek iz nasleđa Miloševićevog vremena. Vaskrsao je ponovo, jednoglasnom odlukom i kao jedini kandidat, a da ironija bude veća, na mesto predsednika Jugoslovenskog sportskog društva "Partizan".

ZAŠTO KAŽEŠ SPORT, A MISLIŠ POLITIKA

Emotivno, sa suzama u očima i drhtavim glasom, na primopredaji se učtivo oprostio od dosadašnjeg predsednika Duška Vujoševića i nagovestio teško vreme: "Danas se protiv Partizana vodi kampanja kakva se ne pamti, bez presedana, do sada neviđena." Pesnički nadahnut, citirao je Džonija Štulića,

parafrazirao Branka Miljkovića: "Ubi nas prevelika ljubav prema Partizanu." Nije obećao čarobni štapić, ali jeste strpljivo unapređivanje. "U SD je nemaština, država se izmakla", rekao je.

Sve je to izgledalo u redu, osim što su baš svi znali da na to mesto nije došao tek tako, niti je došao sam. Pitaju se samo čemu će sada poslužiti kada i vrapci na grani znaju da su dva najveća srpska kluba, Partizan i Crvena zvezda, u milosti jedne, vladajuće, stranke, a kako reče jedan novinar, "bio bih slobodan da kažem i jednog čoveka". Potpuna kontrola nad ta dva kluba značila bi i potpunu kontrolu novca, koji je u fudbalu u Srbiji i dalje potpuno van kontrole.

Ima tu i političkih razloga, reinkarnacije što radikala što socijalista, a Vučelić jeste deo baš tih, nelustriranih, političara. Analitičari zato s pravom očekuju njegovo lansiranje sa mesta predsednika "Partizana" direktno u sferu politike. A šta će za to vreme ostati od Partizana, da li će i on biti lansiran, ili, koliko i od koga kontrolisan, a koliko ponižen i uništen, odgovor i nagađanja neka ostanu onima koji se u to razumeju.

Vidljivo, iz protivničkog tabora redovno se odapinju strele, pa je tako još pre koji mesec u jeku verbalnih napada između Zvezde i Partizana, trener crvenobelih, čvrsto stojeći "kao svoj na svome", ledeno pitao novinare: "Kako ste rekli da se preziva? Vučelić? Ne poznajem gospodina i ne znam koliko se on uopšte razume u fudbal."

Na sajtu *Partizan.net* očaj i bes, što zbog uzastopnih poraza, što zbog loše uprave, sabotera, ukinutog finansiranja, uzusa svake vrste, pa je još pre zvaničnog izbora Vučelića za predsednika onako pravo navijački objavljeno: "Od danas pa sve dok je ova govnjiva SNS uprava u Partizanu, na sajtu neće biti sportskih novosti vezanih za fudbal. Sve usmeravamo ka borbi protiv bagre koja 'po naređenju' uništava Partizan, a sledeće što će uraditi je da sklone Vujoševića sa mesta predsednika JSD i postave Vučelića. Ej bre, Milorad Vučelić da bude "PREDSEDNIK JSD PARTIZAN". Bože, ima li te!"

Foto: Vesna Anđić

DISIDENT I DIREKTOR

Nema te oblasti "društvenog života", dominantne u određenom trenutku, ako se računa od '68. pa naovamo, a da Vučelić u njoj nije učestvovao ili je makar "omirisao". I uvek u stvaralačkom, dinamičnom konfliktu sa svetom oko sebe, istovremeno debelo zahvatajući iz njega. Ako je na redu revolucija – onda revolucija, ako je to kultura – onda kultura, ako je rat – onda rat.

"Ambiciozan, vredan i vešt u raznim zanatima od kojih prijateljstvo nije najmanje važan", opisao je Miloš Vasić Vučelića pre deset godina u "Vremenu". "Obdaren preciznim čulima za dve glavne stvari – odakle vetar duva i koliko ima sati – taj šarmantni, glasni i obrazovani momak bio je istomišljenik po zanimanju: sa še'setosmašima, sa disidentima, sa nacionalistima, sa komunistima, sa Francuskom 7, sa Patrijaršijom, sa NIN-om, sa umetnicima, sa novinarima, sa pesnicima i uopšte sa celokupnom političkom faunom sedamdesetih i osamdesetih u Beogradu."

Kako je stasao u mladića tako se i učlanio u SKJ '67. godine, ali odmah potom izbili su šezdesetosmaški neredi kojima je pristupio, kažu aktivno se boreći protiv tadašnje vlasti. Nuto, uskoro je bio postavljen za zamenika glavnog urednika "Studenta" i pisao u "Vidicima", pa čas branio čas napadao vlast da bi '72. bio osuđen zbog povrede ugleda predsednika SFRJ na dve godine uslovno. Ostao je bez prava da piše, kako se vajkao, i postao "disident". Studirao je i diplomirao prava u Beogradu. Brzopoteznog razmišljanja, važio je uvek za jednog od najboljih hvatača vetrova. Branio je i napadao iste osobe, a da vetar još nije ni zaduvao. Kao urednik "Književne reči" tražio je hapšenje pisca Gojka Đoga, pa onda njegovo oslobađanje, na kraju i odlikovanje za knjigu "Vunena vremena". Od jugoslovenstva iz mlađih dana, kasnije, osamdesetih, približio se "ocu nacije" u poznatim šetnjama po Dedinju što je, upućeni tvrde, predstavljalo privilegiju za izabranike Ćosićeve i dobru preporuku za srpsku političku i intelektualnu orbitu. Kasnije se angažovao da ga politički likvidira.

Gotovo punih osam godina, od 1977. do 1985, bio je sekretar i urednik pozorišnog programa u SKC-u, baš u vreme "sjajnih godina ove kuće". Činjenica, učestvovao je u stvaranju mnogih antologijskih projekata za to vreme, *Golubnjača*, *Tren II*, *Misa u a-molu*... Zbog pružanja ključne "logističke podrške" u ovim projektima, u dva navrata je bio partijski kažnjavan. Nije poznato i kako. Bilo je to vreme velikih, kako hroničari kažu, "sudbinskih neoavangardnih pozorišnih nemira". U prelomnoj 1977, u SKC-u je održan i legendarni koncert Pankrta. Bio je to prvi pank koncert u Beogradu, toliko prvi da je publika za vreme svirke sedela na stolicama. Pankrtima je tada inače bio zabranjen nastup u Sloveniji, a "ceo" Beograd je, kažu, želeo na koncert. Logističku podršku za koncert dao je Milorad Vučelić, a UDBA na kraju sve to dozvolila.

Od 1987. do 1990. bio je umetnički direktor Zvezdara teatra, neko reče tada pozorišne mašine za reviziju istorije, a naredne dve godine i upravnik tog pozorišta. U "Književnoj reči" bio je urednik društvene hronike. U NIN-u urednik kulturne rubrike. I umetnički direktor Budva grad teatra 1990. godine. Mnogo upravljačkih funkcija u vreme buđenja nacionalne svesti, mnogo državnih projekata, mnogo plata i mnogo lestvica naviše.

Oni koji su ga sretali u to vreme opisuju ga kao čupavog i glasnog, u farmerkama i vijetnamci, sa američkom vojničkom torbicom o ramenu. Ili, kao prototip savremenog komunističkog intelektualca: malo šezdesetosmaške biografije, malo podrške konceptualnoj umetnosti, članstvo u Partiji, montgomeri mantil, poznavanje kafana, erotske i druge veze širom jugoslovenskog kulturnog prostora. Tvrde, Vučelić je zaista sve to bio.

TAČKA RAZLAZA

Početkom devedesetih došlo je i do definitivnog razlaza šezdesetosmaša. Jedni su otišli u opoziciju, drugi ka vlasti, a Vučelić sa ovima drugima. »

Sa pozicije direktora Budva festivala, promptno se našao na mestu direktora RTS Novi Sad i za to vreme, '91. i '92, postao jedan od predvodnika nacional-ratne propagande. Tada i zvanično postaje član Miloševićeve partije. Kao direktor RTS-a, od '93. do '95, duboko će se urezati u sećanje svima koji su sebe smatrali demokratskom javnošću. Sunovrat koji je tada nastao i čija je jedna od perjanica bio upravo Vučelić, ispostavilo se, ostavio je jači utisak od svega što je ovaj čovek uradio pre toga ili što će možda uraditi posle. Televiziju je tada i bukvalno zaklopio u Miloševićevu "bastilju", a kad su se radnici pobunili, njih oko hiljadu i po poslao je na prinudni odmor, objasnivši da je to "racionalno". Iz javnog diskursa izolovao je sve što je zaista bilo racionalno, "drugačije", pa su politički neistomišljenici za njega postali nepostojeći. "Zalažući se za odbranu srpskih nacionalnih interesa u uslovima njihove opšte ugroženosti ratovima koji su vođeni na prostorima bivše Jugoslavije" (tako mu piše u biografiji), puštao je u program krvave prizore, leševe, razlupane lobanje, navodno radi istinitog informisanja, a podgrevajući ionako užarenu ratnu atmosferu. No, takvo vreme tada bilo, ratno. Zamoljen jednom da poštedi decu od priloga punih krvavih scena sa ratišta u Dnevniku, branio se da deca to ne gledaju, i dodao: "Prilozi mogu da ugroze nečije zdravlje, ali neću da lažem, da krijem žrtve svog naroda." Pamti se i to da je poslednjeg dana predizborne kampanje 1993. prikazao oca upravo poginulog mladića koji slavi Miloševića: "Slobo, sunce moje, ti si mi sada sve u životu".

Sećaju se ljudi i onog legendarnog udvoričkog intervjua sa Miloševićem, inače njegovim idolom, u kome se sam sagovornik ljuti što mu ovaj postavlja glupa pitanja. A srpski PEN klub ga isključuje iz članstva zato što kao direktor RTS-a "blokira i cenzuriše informacije i odstranjuje s posla političke neistomišljenike".

Titrao je stalno na ivici milosti i nemilosti kod Miloševića. S jedne strane, a to mu je pomagalo, znao se sa Kertesom i Stanišićem i, kažu, lagodno postao vlasnik svoje sive ekonomije, duvanske, dok sa druge strane, one nepovoljne, stajala je međusobna antipatija između njega i Mire Marković. Iz Glavnog odbora SPS-a 1995. godine maknut je sa još nekolicinom na čuvenoj sednici koja je trajala 15 minuta, posle Dejtona. Takvo vreme tada nastupilo, mirnodopsko. Ali, Vučelić je bio jedan od proverenih kadrova, odbacivanih, pa opet upotrebljavanih i nakon dve godine Miloševiću je zatrebao kao čovek "za vezu" sa neposlušnim Crnogorcima (Đukanovićem i Marovićem) i opozicijom (Đinđićem, Draškovićem i ostalima). Sledeće godine opet se povukao iz politike, pod okrilje svoje producentske kuće Komuna, koju je osnovao sredinom devedesetih.

Stalno na ivici milosti i nemilosti kod Miloševića: s jedne strane, znao se sa Kertesom i Stanišićem i, kažu, lagodno postao vlasnik svoje sive ekonomije, duvanske, dok sa druge strane, stajala je međusobna antipatija između njega i Mire Marković

Nakon 2000, kritikovao je SPS kada je izgubila vlast, a onda se iznova sprijateljio sa Miloševićem posećujući ga u Hagu. Zvanično je nagrađen za svoje zasluge prema JSO-u, mada nije objašnjeno tačno zbog čega. Sluti se, zbog finansijske pomoći iz one sive ekonomije, ali pravi razlog ostao je tajna čak i posle njegovog hapšenja u operaciji Sablja, nakon ubistva premijera Đinđića.

POLITIKO, ŽELJO PUSTA

Političke ambicije Vučelića nikad nisu sasvim napuštale, i možda je baš to ono polje koje u njegovoj ličnoj agendi još čeka da bude popunjeno. Odmah po krahu SPS-a na izborima 2000, on osniva novu stranku, Demokratsku stranku socijalista i na parlamentarnim izborima samo mesec kasnije osvaja, hvalio se time, jedan odsto glasova. Dve godine kasnije spaja se sa strankom Aleksandra Vulina, pa se tako iznova regeneriše finansijsko-politička koalicija SPS-JUL, u kojoj je Vučelić sa Slobine strane, a Vulin sa mladine. Taj savez, smatra se, kasnije će biti ovaplođen u nedeljniku "Pečat". Već 2003. sa svojom strankom kolektivno pristupa socijalistima, pa tako zajedno podržavaju Koštunicu u formiranju manjinske vlade. Međutim, posle kongresa SPS-a krajem 2006, verovatno pošto nije uspeo da preuzme stranačko kormilo od Dačića, Vučelić napušta politiku i rad u SPS-u.

Nekadašnji gost na Arkanovoj svadbi postao je vlasnik "levičarskog" nedeljnika "Pečat", "iza koga stoji, sve izvesnije, Miloševićev kapital iz Rusije – koji se na ovaj način vraća u zemlju", kako to navodno raskrinkava "Slobodna Vojvodina". Kada je Aleksandar Tijanić pisao o Vučeliću, gađao je direktno u glavu, kako je to inače imao običaj: "Na gazdino 'aport' ovaj levičar je doneo sve glave svojih istinskih prijatelja: izdao je živog i mrtvog Stambolića, Dobricu Ćosića, Mila Đukanovića, Jovicu Stanišića – koji mu je sačuvao trticu – Badžu, Karadžića, Zvezdara teatar, Vanju Bokana, kuma Peru Božovića, novinarstvo, Arkana, RTS, Crnčevića, Kusturicu." Tijanić je onda pitao: "Što Vučko ne objasni Srbima poreklo svog bogatstva?"

Bogatstvo je netom i dotaknuto u "Insajderu" iz 2005, u onoj emisiji kada je Vladimir Beba Popović rekao: "Mesec ili dva pošto je Zoran postao predsednik Vlade, Jovica mu je na jednom od tih sastanaka rekao, ja sam bio isto prisutan, da bi Zoran nešto morao da uradi po pitanju oduzimanja novca od Milorada Vučelića, koji je pokrao nekih 40 miliona maraka od državne bezbednosti." U istom "Insajderu", Vučelić je odgovorio: "Ja sam, naravno, već rekao u nekoliko navrata da je to gola laž." Tada još nije bio doneo odluku da li će tužiti Popovića, ali je obećao da će sarađivati u istrazi o tome da li je prisvojio toliki novac.

Danas je sve to davna prošlost. Zašto bi to ikome bilo važno kad svi igraju u jednom timu, igrači se i dalje kupuju i prodaju, a ulozi i dobici nikako nisu zanemarljivi. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC
i Dokumentacioni centar Vreme

TEOFIL PANČIĆ

Irinejska trgovina

Možda će vas to malo začuditi, ali ovu kolumnu otvaramo sledećim nagradnim pitanjem: jesu li stvarna bića i izmišljena bića ravnopravna, ili su jedna od njih (i koja?) ravnopravnija od onih drugih? I s kakvim posledicama po društvo (koje se, bar načelno, ipak sastoji od stvarnih ljudi)? Zdravorazumski gledano, stvarna bića imaju niz komparativnih prednosti; obaška se s priličnom tačnošću mogu utvrditi njihova prava i dužnosti. Imaginarna bića, pak, ne mogu da vam opale čvrgu ili da vas pljesnu po zadnjici, ali takođe nisu ni pravno odgovorna niti plaćaju poreze i doprinose, ili npr. kazne za saobraćajne prekršaje (ovo potonje možda i zato što izuzetno retko učestvuju u saobraćaju). S druge strane, kao neko ko se celog života maje s književnošću i sličnim zanimacijama, poslednji sam koji bi se zalagao za diskriminaciju izmišljenih bića tamo gde ona nije primerena: ta, meni su, na primer, Ema Bovari, Holden Kolfild, Konstantin Trepljev, Hans Kastorp, Andreas Sam i toliki drugi proizvodi imaginacije svojih darovitih tvoraca intimno značajniji od mnogih fizički veoma stvarnih ljudi o koje ću se danas očešati u gradskom prevozu. Ali opet, i to ima svoje granice: ne očekujem niti se zalažem, na primer, da Ema Bovari dobije glasačko pravo, da Trepljeva izaberemo za predsednika Saveta Mesne zajednice Žitni trg, da Kolfilda zaposlimo u JKP Tržnica ili da Kastorpu ministarstvo kulture uplaćuje penziono ili mu pokriva troškove lečenja u onom švajcarskom sanatorijumu.

Đinđićeva vlada im je odškrinula vrata javnih škola; sada misle da je kucnuo čas da ih razvale

A šta li tek, bogo moj, raditi sa stvarnim bićima koja se pozivaju na neki svoj specijalan odnos sa izmišljenim bićima, pa "na konto toga" zahtevaju izvesne povlastice od drugih stvarnih bića? I tu sam za krajnju toleranciju, ali neka granica se ipak mora povući. Primera radi, građanin Miroslav Gavrilović nesumnjivo je stvarna osoba, dočim je njegov vrhovni poslodavac biće, pojava ili fenomen iz mutnih, pradavnih legendi. E da, ne rekoh vam, Gavrilović je inače javno poznatiji pod nazivom patrijarh Irinej. Nevolja s njegovim poslodavcem je što Gavriloviću (i ostalima) ne uplaćuje nikakve prinadležnosti, nego to solidarno činimo svi mi, iako ti ljudi, racionalno gledano, ne rade doslovno ništa. Da li su nam Gavrilović i ostali zbog toga skrušeno zahvalni? Ma kakvi, čini se da im je i to malo: hteli bi da za sebe i svog izmaštanog poslodavca obezbede neku vrstu hegemonog društvenog položaja (u političkoj se teoriji to naziva teokratija; možda je vreme da obnovite lektiru te vrste).

Narečeni je građanin, naime, pre neki dan zabriljirao inicijativom, da ne rečem zahtevom, da veronauka postane obavezan predmet u javnim školama sekularne Republike Srbije, onaj za koji, dakle, neće biti mogućnosti "prigovora savesti", da tako kažem. U prevodu, vaše dete bi po toj plemenitoj ideji moglo i da padne razred iz veronauke; recimo, moglo bi da dobije peticu iz biologije, a onda i keca ko vrata iz veronauka, pošto će odbiti da na kontrolnom iz veronauke priča suprotno od onoga što je pričalo na prethodnom času iz biologije: da živi svet na Zemlji, a bogme i vasceli svemir, nije nastao prirodnim razvojem kroz tuce i kusur milijardi godina, nego tako što je, pre jedno pet-šest hiljada leta, jedno sedobrado izmišljeno biće vredno radilo na njemu od ponedeljka do subote, uvodilo struju i vodu i tako to, a onda se u nedelju izležavalo uz prenose Premijer lige.

E, vidite, tu ja podvlačim crtu. Svako ima neotuđivo pravo da veruje u bilo koje izmišljeno biće, u Raskoljnikova, deda Mraza, Manitua, Peruna ili šta god već, ali ne sme da brka njihov svet sa našim, to jest, sme i to, ali u privatnom svojstvu i u lično ime, a ne može i ne sme da celom društvu i državi kao "javnom servisu" društva nameće obavezu da to organizovano grupno sujeverje deli kao identitarno obeležje cele zajednice. I da njihove mitove i legende podučava kao načne istine. Prostije kazano, ne mogu bajanja, rituali i ponekad simpatične sujeverice bilo koje kultno-religijske grupe – koja je samo deo društva, čak i kad je većina, a i to je ovde upitno – da se nameću celini, i da traže da njihova mitologija bude nadređena nauci i prosvećenosti, ili barem "ravnopravna" s njom. Nema, naime, "ravnopravnosti" te vrste u sekularnom prostoru kakav su javne škole, jer bi to bilo kao kada bi škola istovremeno podučavala da su dva i dva četiri, ali da mogu biti i šest ako dovoljan broj ljudi dovoljno čvrsto veruje u to, ili da se voda sastoji od kiseonika i vodonika, ali da bi mogla da se sastoji i od bilo čega drugog, za potrebe nekog drugog školskog predmeta! Prosveta jeste presek skupa najboljih ljudskih znanja epohe, a ona su veoma razuđena i veoma raznolika, ali ne mogu fundamentalno protivurečiti jedno drugom.

Pa dobro, Pančiću, ali kako ti "politički" tumačiš baš ovakvu inicijativu, baš sada? Trgovinom, eto kako. Vlada Zorana Đinđića napravila je tragično loš presedan kada je vero"nauku" pripustila u javne škole, nadajući se da tako kupuje mir sa Crkvom u vreme izručivanja Miloševića Hagu. Danas su pred Srbijom neka nova "gutanja žaba" koja se tiču Kosova, Uneska, manastira etc., pa Gavrilović i ekipa vide svoju novu šansu: učini veronauku obaveznom, pa ti možda jednom i zaboravimo što si "izdao Kosovo"! Ili možda nije tako? Ma da, važi, nije tako, a svet je nastao od ponedeljka do subote. ¶

Patriotski lebac i "izdajnici"

"Da bi proizvođač Tonus hleba izašao iz krizne situacije sa minimalnom štetom, postojao je samo jedan dobar način. I stotinu pogrešnih. Onaj ko ih savetuje, odabrao je svih 100 pogrešnih. Mene, kao građanku i uzbunjivača, pokušali su odmah da diskredituju tako što su me stavili u kontekst stranog plaćenika, a u celu priču uvučen je i moj suprug"

Jedna od krupnijih afera koje su obeležile prethodnu nedelju jeste ona koja se tiče Tonus hleba. Ukratko prepričano, ovaj proizvod na pakovanju je imao upadljivu poruku da, između ostalog, leči dijabetes i zaustavlja razvoj onkoloških oboljenja. Jedna žena uradila je ono što je mogao svaki građanin Srbije: podnela je prijavu Tržišnoj inspekciji. Šezdeset dana kasnije, inspekcija je utvrdila da proizvod ne ispunjava ono što je naznačeno na pakovanju. Nastala je opšta medijska fertutma, većina velikih trgovinskih lanaca povukla je proizvod sa svojih rafova, a kompanija Trivit, koja proizvodi Tonus hleb, na svom Fejsbuk profilu najavila je da će zalihe donirati trima zdravstvenim ustanovama u Srbiji. Kasnije se ispostavilo da ni to nije istina, već da ovu mogućnost tek razmatraju. Da sve bude još gore po ovu kompaniju, umesto da komuniciraju sa javnošću i nekako isplivaju iz nevolje u kojoj su se našli, odlučili su se za ad hominem napad na ženu koja ih je prijavila Tržišnoj inspekciji – Tatjanu Vehovec. Tatjana Vehovec, javnosti je poznata kao blogerka (Mooshema.com), ekspertkinja za komunikacije, ali i žena koja je kroz organizaciju BlogOpen doprinela raskrinkavanju takozvanih "botova" koje političke partije koriste na društvenim mrežama. Za "Vreme" govori o tome šta sve može da se desi u Srbiji kada jedna žena odluči da postupi kao odgovorna građanka.

"VREME": Kako je došlo do toga da podnesete inspekciji prijavu u vezi sa Tonus hlebom?

TATJANA VEHOVEC: Kao neko ko piše blog iz hobija više od osam godina i bavi se isto toliko dugo osnaživanjem i edukacijom blogera, kao i analizom potencijala i iznalaženja dobrih strategija za korišćenje društvenih mreža, oduvek sam smatrala da je neka građanska obaveza nas blogera da odgovorno koristimo potencijal naših sajtova i da budemo deo promene, deo edukacije, aktivni učesnici u podizanju svesti o nekim problemima za opšte dobro.

Ovaj konkretan proizvod je godinama kroz reklame isticao svojstvo lekovitosti, skoro revolucionarna otkrića u oblasti medicine: leči i rak, i dijabetes, i celulit i šta sve ne. I to nije jedini proizvod koji se tako predstavio kupcu, u okolnostima smanjene osetljivosti nadležnih institucija i javnosti na bavljenje ovom temom. Kada pogledate police sa prehrambenim proizvodima, vi čitate informacije o hrani kao da ste u apoteci. Posebno je strašno kada takvim izjavama targetirate ranjivu grupu bolesnih i navodite ih da donesu ekonomsku odluku zasnovanu na obećanju ozdravljenja. A zakonodavac je već mislio na to. Po pozitivnim zakonima i pravilnicima ove zemlje ne možete obmanjivati potrošača u pogledu svojstva proizvoda, ne smete koristiti zdravstvene izjave u vezi sa hranom ako za to nemate dokaze, ne smete deklarisati hranu tako da joj pripisujete osobine prevencije i lečenja ljudi.

Kako je došlo do toga da još ranije sve slične reklame, pa i ova, nisu bile pod lupom nadležnih institucija zaduženih za sprovođenje tih zakona, ja ne znam. Zato sam pitala nadležna ministarstva zdravlja, poljoprivede i trgovine, za proveru navoda koje koristi proizvod koji je, čini mi se, otišao najdalje.

Iskreno, još uvek se čudim kako to da, umesto jednog potrošača, na ovo ranije nije reagovala struka, medicinska, farmaceutska ili nutricionistička, a sada se pitam zašto mi posle svega struka čestita tajno, u inboks.

Da li ste očekivali da će se podići ovolika medijska prašina i kako sad gledate na nju?

Smatrala sam da je u interesu javnosti da odgovor Tržišne inspekcije prenesem na blogu Mooshema.com. Učinila sam to

Foto: Slobodan Vasić/ Fotostorm

zadovoljna i iznenađena da je jedna služba odgovorno radila svoj posao. Ali, želela sam i da podignem svest potrošača o tome da postoje zakoni kojima se u ovoj zemlji ne mogu tek tako isticati svojstva proizvoda za koje proizvođač nema nikakvog pokrića i da mi imamo pravo da zatražimo proveru. Dakle, to nisu prijave protiv nekoga, već zahtev za proveru dokaza o tvrdnjama kojima se proizvod predstavlja na tržištu.

Sve što se dogodilo nakon prve vesti objavljene na blogu Mooshema, više nema veze sa mnom. Vest se sa jednog bloga (eto zašto su blogovi i internet bitni) u rekordnom vremenu prelila na tradicionalne medije, čak i van granica države. O ovome su pisale sve zemlje u regionu, a ubrzo je i Ministarstvo ekonomije Crne Gore naložilo tamošnjem Ministarstvu zdravlja da isti hleb koji se nalazi na njihovom tržištu bude proveren, sa zaključkom da i tamo krši neke od pozitivnih zakona te zemlje kada je reč o oglašavanju i komuniciranju zdravstvenih izjava.

Pandorina kutija je otvorena. Kako medijski interes nije jenjavao nego je iz dana u dana postajao sve dramatičniji, i to sa jako puno dezinformacija, stvorila se i užasna buka oko celog slučaja od koje se više nije čula suština. A u svemu tome, proizvođač svojim nastupima u javnosti zaista nije puno pomogao, ni sebi, ni potrošačima, ni percepciji u javnosti.

Odgovor kompanije Trivit je, u suštini, nevešt pokušaj diskreditacije vaše ličnosti. Kao osoba koja se bavi komunikacijom i analitikom društvenih mreža, imate li nešto da im poručite na temu krizne komunikacije?

Da bi proizvođač izašao iz ove situacije sa minimalnom štetom, postojao je samo jedan dobar način. I stotinu pogrešnih. Onaj ko ih savetuje, odabrao je svih sto pogrešnih. Mene, kao građanku i uzbunjivača, pokušali su odmah da diskredituju tako što su me stavili u kontekst *stranog plaćenika*, iznoseći inače javan podatak o meni na koji sami ponosna, da sam pre 25 godina bila zaposlena u Fondu, "koji finansira Džordž Soros". U trenutku dok odgovaram na ova pitanja, u celu priču je uvučen čak i moj suprug, imenom i prezimenom, ali i jedan ambasador, što je valjda dokaz o mešanju "stranih sila" u slučaj.

Proizvođač "Tonus" hleba, kompanija "Trivit" ušla je u lični rat sa mnom, to jest, sa potrošačem, umesto da se bori za svoj proizvod

Na prvi pogled sve ovo je smešno. Na drugi, opasno. Osim što je to lov na veštice, ovde se čita i suštinski oblik direktne pretnje – *Čuvaj se, bavimo se tobom. I tvojom porodicom!* Oni su ušli u lični rat s potrošačem, umesto da uđu u borbu za svoj proizvod.

Ali, izbor te strategije kriznog komuniciranja je štetan i za druge. Možda toga nisu ni svesni, ali iz ovih izjava se može shvatiti i zastrašivanje budućih uzbunjivača među građanima – uvek neko može izvući vašu ocenu iz matematike u osnovnoj školi i poigrati se tim podatkom, ako budete suviše pitali. Ćutite!

Još jednu perspektivu hoću da otvorim ovde: ovakvom argumentacijom uvodi se tema patriotizma, oličenog u hlebu Tonus, i nekakvih neprijatelja sa Zapada, personifikovanih kroz jednu blogerku.

I umesto da težište drže na onome što je nesporno i nije dovođeno u pitanje, da oni imaju kvalitetan proizvod samo su se malo zaigrali izjavama o njemu, sada su sami doprineli zbunjivanju javnosti koja više ne zna šta je bitno a šta nebitno. Neprijatelji, strani plaćenici, konkurencija, farmakomafija, strani ambasadori, supružnici, bakrači. Pa nije ni čudo da se javnost u strahu preispituje, smemo li uopšte više da jedemo taj hleb?!

Deluje kao da brojna udruženja potrošača nisu primetila da je ovde potrošaču potrebna zaštita, prećutali su ovaj napad na vas kao uzbunjivača?

Napadom na mene, napadnut je zapravo svaki potrošač u ovoj zemlji kojem bi palo na pamet da štiti svoja ili prava svih. Očekivala bih da udruženja potrošača zajedno i glasno stanu protiv pokušaja diskreditacije jednog uzbunjivača.

Tim izostankom reakcije organizacija koje se bave zaštitom potrošača, došli smo u paradoksalnu situaciju: umesto da zaštite savesnog potrošača koji je tragao za istinom, oni su ćutanjem nesvesno stali u zaštitu nesavesnog proizvođača koji je obmanjivao.

U saopštenju stoji jedna vrlo čudna rečenica, da farmaceutska industrija ne dozvoljava lečenje hranom i da su nam zakoni pisani pod pritiskom farmaceutske industrije. To je stara mantra svih nadrilekara. Koliko je ona opasna?

To je izjava kojom se unižava nauka i nadražava onaj deo ranije izmanipulisane javnosti strahom od vakcina, medicine i nauke uopšte. To je kemtrejl-haarp argumentacija širenja straha, odabrana za jedan određeni uzorak ljudi, po cenu da se izjavom institucionalizuje jedna opasna laž – da farmaceutska industrija želi da mi budemo bolesni kako bi ona zarađivala na tome. To je kao da kažete da protetičari idu okolo i otkidaju ljudima udove kako bi povećali proizvodnju pomagala.

Kad podgrevate teorije zavere u trenutku kada su oči javnosti uperene u vas, gde je tu društvena odgovornost? Vi ne možete etiketirati jednu naučnu oblast da biste sebe spasavali. Mislim, možete, ali je to užasno neodgovorno i opasno po celo društvo. Tome se može radovati samo onaj deo društva podložan manipulacijama i temama nekakvih moćnih sila izvan nas, oni koji spremno čekaju neko "obelodanjivanje zavere" da bi zapravo sebi umeli da objasne ono što ne razumeju.

Hajde, budimo malo ozbiljni. Medicina danas u prvi plan stavlja prevenciju, ističući značaj ishrane u prvi plan, uz fizičku aktivnost. Pa, ne otvaraš tu front, na tački gde si na istom poslu brige o zdravlju ljudi! Smatram da su ovim direktno odgovorni u jednoj hipotetičkoj situaciji kada sutra neko ko nije uspeo da se "izleči" od raka hlebom, odbije lekove za sebe i svoje dete jer je farmakologija zla.

Nauka je na strani čovečanstva. Zakoni se donose da bi se uredilo društvo. I kraj.

Ovo nije prvi put da dajete primer lične, građanske odgovornosti. Kako bi nam izgledao život i država kad bi više građana radilo ono što vi radite?

U korumpiranom društvu ljudi teško mogu da shvate da neko nešto radi u interesu opšteg dobra, a ne za nečiji račun ili lični interes. Ako ste i sami korumpirani, vaša sumnja u tuđe dobre namere biće upravo proporcionalna meri vaše korumpiranosti.

A u meni postoji to buntovno biće koje je pravično, ne trpi nepravdu i želi da čini nešto za opšte dobro. Pošto sam u ovom životu izbegla da budem političarka i da na taj način menjam svet, na primer, tu potrebu da budem deo promene realizovala sam kroz sve ostalo što radim kao građanka, i u slobodno vreme i na poslu.

Smatram da je zadatak svih nas građana da držimo otvorenima i oči i uši i usta. Ne nedostaje nama oka da vidimo da nešto nije u redu, ili sluha da čujemo da neko doziva pomoć ili možda laže. Nama nedostaje petlja da otvorimo usta. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Hit do hita

O'zgo, sa drugog prstena Glavne hale, među još Srbalja, historičar Čedomir, pokaza dole, na sav taj vulkan kulture, i reče: Ona je u modi!

Beše i bi i jubilarni Sajam knjiga. Organizatori saopštili da je prošao izuzetno dobro, rekordan broj posetilaca, preko 180.000. Gospodin što predsednik UO na Sajam dod'o da to bio divan prizor, i da ispunjen ponosom. Da se sa sve složim, uz opasku da je Sajam obeležila čudo blogerka Zorannah, te da je samo korak iza nje umetnica Jelena Bačić Alimpić, najprodavanija autorka najprodavanije "Lagune".

MALA POEZIJA

No, da ja pređem na svoju disciplinu 'odanja. Dakle, top subota, točno sat pre podneva. Prvo pa, totalno neakreditovan, uđem u to što novo, Hala 3, gde medijske kuće. Takoreći odma' udar, 'mal se ne ispovraća od aklimatizacije, desno "Kurir", a levo "Informer". Kad podođo', nastavi, Čobanov "Color press group", najveći izdavač magazina u regionu, se raspostro, opazim belo i crveno vino na "Smirnof" poslužavniku, se, neponuđen, napojim, stignem do "Blica", đe vrlo tiražne cure u kratke bijele haljinice, povezane struk crvenim trakama. Osokoljen stignem do štanda "Danasa", gde se rado upitam sa urednikom Zdravkom Huberom, malo mi se zamagli kad vidim da "Pečat list slobodne Srbije", stignem do "Vreme" prostorija, gde u šešir bard Milan Milošević, koji se obimno ukoričio u "Desna deca levih roditelja"...

Kad odmorio, nastavio 'de pošo, izađem napolje, u belom šatoru "Danasa" pazarim novine i knjigu za 50 dinara, pa pređem na posʼo. Uđem u Halu 2, odma' udarim na Grad Beograd neguje ćirilicu, vidim da tu Rusija, kao glavni gost, desno Kina, desno "Karić fondacija", gde na ekran samo ide "Ptice lete visoko", "mala knjiga poezije" autorice Dane Karić. Kod Karića ubeležim klavir na kome rajfovi za kosu okićeni sa cveće, stignem do kraja hale, gde Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, đe noseći transparent "Piši kao što govoriš: ćirilicom".

Nastavim u prolaz između dve hale, tu razni etno-pravoslavni materijal, plastificirane ikonice, sale sa imenima velikih pisaca, u jednoj se predstavlja Savo Štrbac, prisutna Sanda Rašković Ivić... Tu, u okviru Ministarstva rada i socijalne politike, ispostava Republičke agencije za mirno rešavanje radnih pitanja, neka jaka tema na dnevni red, ima sokova,

PISCI I NOVINARI: Sajam knjiga i štand "Vremena" na Media Marketu

Fotografije: D. Todorović, M. Milenković

ima kisele vode, ima i negazirane... Preko puta Vulin ministarstva, Kancelarija za Kosovo i Metohiju, i tu svi službeno zabrinuti...

A onda, Glavna hala, sve se otvori, samo vidiš "Laguna", "Čarobna knjiga", "Geopoetika", "Arhipelag", "Vulkan"... Krenem desno đe "Službeni glasnik", izdavač godine, sve na taj nivo, muški u bele košulje, ženskad sa narandžaste marame, odma' se samopouzdam da sam pogodio kad sam krenuo u svoje specijalne nandžaraste pantalone. Uzmem gledam, prebrojavam, priđem pozdravim pisca Mirka Demića, pisca i urednika Gojka Tešića, kome odma' bilo jasno kojim sam ja to poslom i namerom. Bez da se pravdam, krenem dalje, kuća "Klio", sa veliki transparent "Hoćemo kritiku", preko puta "Vulkan", samo šljašti i blica od preporuka, ubeležim, "Srećna porodica kaluđera koji je prodao svoj ferari"...

Dalje, sav u belu čipku "Kreativni centar", na "Albatros plus" Jagoša Đuretića, mi Saša Stojanović pokloni svoj roman "Put za Jerihon", vidim da na "Prometeju", gde glavna knjiga "Prvi svetski rat", "Totalna rasprodaja", dođem do "Agore", gde Pištalo i izdanja nobelovaca. Tu jedan gospodin sa svoje "mozgalice", iz Kikinde, sa 53 godine položio test Mense, im'o 180 poena, sad je maksimum 156, vadi članske karte, ima i američku, gde je donji limit 172, u Srbiji samo dvojica, uze objašnjava kako rešio sve kvadrate i krugove...

Popnem se na prvi prsten Hale 1, tek, na LOM-u, pazarim roman "Vitgenštajnov nećak" Tomasa Bernharda, proverim, u prolazu, na svom mestu umetnica Vesna Dedić, potpisiva, slikava se, svakome, uz knjigu, kesica espreso kafe. A naslovi, čista poezija, "Pola duše", "Kao leto", "Čuvaj me", "Zagrli me"...

BITKA NA CERU

Vratim se desnom stranom Glavne hale, gužva veća od svake gužve, "Paidea", "Dereta", "Samizdat B92", "Evrođunti"... akcija, 299, 100 dinara. Na "Laguni" ubi, kasa 3, kasa 11, kasa 12, "Hitovi", "Hitovi", "Hitovi", tu i "Vulkan", "Ljubavni romani", "Domaći autori", "Drame", "Novi naslovi", ubeležim šta vele da veli Stiven Votson. U drugom životu koliko daleko ste spremni da odete da biste saznali istinu o onima koje volite... Vidim da reklamiraju i Albaharija, da ima pet knjiga za 500, tri za »

NEPREGLEDNE MASE ČITALACA: Sajam knjiga 2015.

300, da "Tračara" ima knjigu br. 7, 9, 10...

U povratku iz Hale 1, "Vukotić media", lično Manjo, u trenerke, u svoje kese pakuje Putina, pozdravimo se Kakav si – Takav sam pozdravom, opet u Halu 2, vidim da ima i "Vulkančić", tu Rusija, tu Kina, kod Karića još vrte malu knjigu poezije Dane Karić, na štandu Republike Srpske, Toholj i drugi akademici, u živoj diskusiji razmatraju temu "Ko će reći šta je to"... Vrnem i do Vulin ministarstvo, jedno žensko mi objasni da je natpis "Ministarstvo za ljude" slogan njihovog Ministarstva. Pređem i preko puta, u Kancelariji za Kosovo promocija "Trave za bogove" autora Blagoja Savića, koji besedi, I prašina treba da sazri, i zrno koje padne treba da sazri...

Opet, još u nandžaraste pantalone, prođem sve knjiga staze i bogaze, opsetim se da je Onaj što nisam mog'o da se setim koji li je, lično muftija, budući ambasador, Jusufspahić, u civilu. Od preko puta, sa "Vulkana", začu se cika, vriska, preko mikrofon mole da publika formira red, na redu da modna blogerka Zorannah potpisiva knjigu.

Nastavim, na "Prometeju" dvojica kostimininiranih, što drže knjigu "Prvi svetski rat", nešto mi poznati, u uniformi oficira gospodin Čirić, u gunju gospodin Dragiša, sretali se po vašori, ta prela i posela, druga narodna kola za Ginisa. Oficir reče, Mi smo žrtvovani, pa se Dragiša u gunju kaza, Mi bismo izgubili veru, da ne beše bitke na Ceru. Posle ubedljive iscenacije, oficir Ćirić završi, Dobro došli na štand "Prometeja", koji uspešno čuva istoriju svog naroda...

Prođem "Dedić prolaz", umetnica Vesna uz "Pola duše" deli veće kese kafe, otvori se sledeća hala, pravo na štand "EU integracije", gde jedna panelistica živo veli da je nemoguće ući u srž kako bi se razmeli svi procesi... Tu bila i Biblioteka grada Beograda, i tu bile sve arhiepiskopije, eparhije, manastiri i parohije, vazdan knjiga "Kazivanje o Srbima kroz vekove", još ikona, krstova, literature, tamjana, manastir Svete Jelisavete Minsk, gde ruske monahinje brojanice, babuške, druga jaja, naplaćivale na srpskom.

U sve to bilo i Ministarstvo spoljnih poslova, Uprava za saradnju sa dijasporom, gde besedio stručnjak za te teme, gospodin SPO poslanik Aleksandar Čotrić, preko puta tog stanja stvari bilo stanje stvari kod Udruženje građana Ćirilica, gde Ljuba Manasijević baš pev'o, Vostani Serbije, vostani carice, a sve okolo prihvatalo, Vostani Serbije, davno si zaspala, u mraku ležala, sada se probudi, i Serblje izbudi... Pređem u drugi deo Pravoslavne hale, još "Vulkana", još "Lagune", 3 knjige za 499, s drugog kraja još se čuo Manasijević...

Odem na prvi prsten Hale 1, "Srpska reč", "Novosti" sa hit "Bilo je to ovako" sa veliki poster drugarica Mira i drug Slobodan, na "Logosu" ubeležim da jedan preporučuje "Pisma Dostojevskog" kao najbolje od tog pisca, uzmem se penjem na drugi prsten Hale 1, savatam da sa "Vulkana" preko još mikrofona upozoravaju publiku da se upristoji, sagledam o'zgo, to nije krkljanac, oko Zorannah potop...

Gore vidim kompjuter literaturu, ima "Linux" za 200 dinara, i "Kako radi "Linux" za 1400, a ima i tri za 100, jedna knjiga za 50 dinara. Opazim i štand sa knjige "Pismeni izvori o povesti Srba", među prisutan Srblji svet laka diskusija na goleme teme, historičar Čedomir Antić, desnom pokaza dole, na svu tu kulturu, istorijski reče, Ona je zvezda!

I dalje u svoje specijalne nandžaraste pantalone, još jedared prođem Halu 1, na SKZ se pozdravim sa pesnikom Slavoljubom Markovićem, profesorom Radivojem Mikićem, u prolazu, sa Gojkom Đogom, podsetim Vunenih vremena... Nastavim, opet do "Vulkana", bolje pogledam devojče Zorannah. Curice u redu rekoše da Zorannah samo 1000 dinara, priđem, plavi pano "Potpisuje Zorannah", plava devojka, kosa na krajevima uvijena, a trepavice, trepavice tako impresivno domantne, kanda je u njih ugradila i uvijač za trepavice.

Tako impresioniran vratim se do igrališta "Vremena", gde im'o obavezu sedenja, i projektovanog potpisivanja knjiga. Odma' velim da mi se desio kupac komada jedan, iz Sremske Mitrovice, časnog prezimena Komadinović. Tu mi se desio i satiričar Petar Lazić, zemljak preko Brda, koji mi u dugom i srdačnom razgovoru objasnio da curah Zorannah ozbiljno čeljade, reče da čit'o, pored mode ima u nje i edukacije, sve na visoko standard, recimo, piše Zorannah, ako hoćete da se bavite modom, budite Marijana Mateus, novinar, Informer Vučićević, ako ćete se bavite politikom, budite kao Vučić, budite najbolji! Najbolje se, sa jedan svoj "Sapun", zahvalim Preko brda zemljak Petar, preko veze, uzmem "Moj muški život" Miše Vasića, i u svoje nandžaraste pantalone u'vatim pravac kuća. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Ispravka

U prošlom broju "Vremena" u dodatku "Vreme dece" potkrala se materijalna greška, u rečenici: "Prema podacima UNICEF-a, u Srbiji je od 2010. do prošle godine procenat dece između prve i četrnaeste godine koja su doživela psihološko nasilje ili fizičko kažnjavanje opao sa šest na 43 odsto..." Tačan podatak glasi da je procenat dece između prve i četrnaeste godine koja su doživela psihološko nasilje ili fizičko kažnjavanje opao sa 67 na 43 odsto. Izvinjavamo se UNICEF-u i čitaocima. R. V.

Ovo što svi kače na Fejsbuk

Na zidu štanda B4 Media marketa, na kojem je nedeljnik "Vreme" izložio svoja izdanja, nedostajala je samo rupa kroz koju bi posetioci mogli da provuku glavu i postanu deo naslovne strane i deo "Vremena". Falila je i kamera da zabeleži reakcije posetilaca, a naročito onih koji su se među ličnostima na kolažu pronašli

Dok je u Hali 1 Beogradskog sajma knjiga najviše pažnje privlačila modna blogerka Zorannah, na Media marketu, u Hali 3, objektivi fotoaparata i mobilnih telefona bili su upereni na dva metra visoku naslovnu stranu prethodnog broja "Vremena". Na njoj je bilo više od šesto ličnosti koje su obeležile "Vreme", Srbiju i svet.

Pred štandom i posterom zaustavljali su se redovni čitaoci, ali i oni koji nikada nisu u rukama držali izdanje ovog nedeljnika. Bilo je i onih koji su mogli da prepoznaju većinu likova. Jedan stariji posetilac pitao je čak i za cenu postera s ozbiljnom namerom da ga kupi i još ozbiljnijim razočaranjem kada je saznao da se ne prodaje. Mogao je da kupi samo novine i u njima dve male replike – na naslovnoj i šestoj strani. Nije bio jedini koji je zbog naslovnice kupio novine.

Najmlađi posetioci radovali su se i uzvikivali ime jednog od svojih omiljenih crtanih junaka, Sunđer Boba, dok su njihovi roditelji više pažnje posvećivali političarima. Na naslovnici, glavu uz glavu našli su se Milošević, Đinđić, Koštunica, Tadić, Nikolić, Vučić... Društvo im prave šeik Muhamed, Madona, Neo iz Matriksa...

Sve koji su se zaustavljali ispred kolaža zanimalo je šta on predstavlja i zašto je izbor ličnosti baš takav. Nakon dobijenog odgovora, dve srednjoškolke pitale su zašto na posteru nema Jelene Karleuše, "kada je i ona obeležila ovo vreme, a ne samo Ceca i Severina". Zanimalo ih je i "ko je čovek koji leži ispred svih" i pokazivale na preminulog pomoćnika glavnog urednika, Aleksandra Ćirića. Jedna od njih zbog postera je htela i da kupi novine, ali ju je druga u tome sprečila. Cecu, Severinu, Novaka Đokovića i političare gotovo su svi prepoznali.

PRONAĐI SE: Uveličana naslovna strana "Vremena" broj 1295 na Media Marketu

Foto: M. Milenković

Grupa od nekoliko učenika osnovne škole pitala je šta je to "Vreme". Jedan od njih znao je za novine, jer "mama čita", ostali nisu čuli, ali su pored kolaža "ispozirali za Fejsbuk", zbog Duleta Vujoševića. Da su došli dan ranije, mogli bi da se slikaju i sa pravim Duletom; i on se našao licem u lice sa naslovnicom.

Među javnim ličnostima koje su se obradovale kada su među svim tim likovima pronašle sebe, bio je glumac Sergej Trifunović. Pošto se nalazi na vrhu strane, skakutao je, pokazujući prijateljima gde je. Nekoliko obožavateljki fotografisalo se s njim, tu, ispred naslovne. U obližnjem kafiću, kasnije se u novinama pronašao Nele Karajlić. Osim novinara koji pišu ili su pisali za "Vreme", na naslovnoj su se našle i kolege iz drugih medija. Na dvometarskoj naslovnici sebe su tražili urednici "Nedeljnika" i "Informera", Veljko Lalić i Dragan Vučićević. Bilo je i gunđanja zbog toga "u čijem su društvu".

Mnogo *selfija* i običnih fotografija napravljeno je ispred kolaža. Nekoliko devojaka prošlo je užurbano pored štanda, ali se jedna od njih vratila, zaustavljajući ostale, da "slika ovo što svi kače na Fejsbuk". Na zidu štanda B4 Media marketa, na kojem je redakcija lista izlagala svoja izdanja, nedostajala je samo rupa kroz koju bi posetioci mogli da provuku glavu i postanu deo naslovne strane "Vremena". Falila je i kamera da zabeleži reakcije posetilaca, a naročito onih koji su se među ličnostima na kolažu pronašli.

Uredništvo se sa sličnim kolažom poigralo za hiljaditi broj. Tada je na posteru bilo 320 ličnosti. Pet godina kasnije, a 25 godina nakon izlaska prvog broja, na naslovnoj strani našlo se skoro dvostruko više lica. Za naredni jubilej "Vreme" će možda morati da poveća svoj format zbog svih ličnosti koje obeležavaju ovo vreme. Možda se na naslovnoj nađe i Zorannah. ¶

KATARINA STEVANOVIĆ

Sećate li se DOS-a

Šta je doneo Peti oktobar i kako su se Srbija i "Vreme" suočili sa Haškim tribunalom, organiziranim kriminalom i bivšim istomišljenicima

2000, GODINA JEDANAESTA

Godina kada smo im vidjeli leđa

Željko Ražnatović Arkan ubijen je 15. januara 2000. u hotelu Interkontinental: čitav tiraž "Vremena" sa obimnim dosijeom o najmoćnijem mafijaškom šefu u regionu i globalno poznatim srpskim paravojnim komandantom rasprodan je za manje od dvadeset četiri sata.

"Na svaki način za Željkom Ražnatovićem Arkanom ostaće velika rupa u policijsko-vojno-državnom, poslovnom, kriminalnom, estradnom i sportskom establišmentu Srbije. Popunjavanje tih rupa moglo bi biti dugo, dramatično i bolno. A na majku svih pitanja – a ko je ubio Arkana – ima za sada samo jedan pouzdan odgovor: isti takvi kao i on", piše u broju 472.

Da takvih ne manjka, zna se od početka protekle decenije. Pored kriminalaca većeg i manjeg ranga, u plaćenim likvidacijama – "sačekušama" – ubijeni su 1997. vršilac dužnosti ministra unutrašnjih poslova Radovan Stojičić Badža i generalni sekretar Jugoslovenske levice Dragan Todorović Kundak, a svega petnaestak dana nakon Arkanovog, uslijedilo je i ubojstvo ministra obrane Pavla Bulatovića...

U takvoj atmosferi, potpuno međunarodno izolirane i kriminalizirane vlasti u Srbiji pripremaju redovne lokalne i izbore za savezni parlament. Osim u sopstvenu kandidaturu za predsjednika SR Jugoslavije, Slobodan Milošević se uzda u kampanju "Obnove i izgradnje" porušenih infrastrukturnih objekata za vrijeme NATO bombardovanja, represiju i – totalnu medijsku kontrolu. Konstatacija iz broja 479:

"Režim koji funkcioniše u vakuumu nedovršene države, svoju nervozu preliva u proizvodnju sukoba, pogroma, misterija, afekata i besa. U interesu javnosti, mira i razložnosti moraće ipak na to da se kaže samo jedna reč. Dosta!"

U proljeće 2000. i "Vreme" je na udaru zloglasnog Zakona o štampi po tužbi ministra kulture Željka Simića i, potom, JUL-a iz Požarevca. Spasa nema: za redakciju nije pitanje da li će biti osuđena, već samo koliki će biti iznos kazne. Odgovori stižu dva sata nakon postupaka koji isto toliko traju – 25.000 njemačkih maraka, ogroman novac u to vrijeme.

Za izbore zakazane 24. septembra 2000. priprema se i opozicija. Uprkos potpuno neregularnim uvjetima, nema ni riječi o bojkotu, nego samo o udruživanju, pa uz izvjesnu podršku sa Zapada nastaje Demokratska opozicija Srbije. Posebno važnu ulogu ima Otpor. Djevojke i mladići – članovi ove organizacije – uglavnom nezavisno od DOS-a, iz dana u dan organiziraju razne nenasilne akcije protiv režima; simbol im je stisnuta šaka. Privođenja i policijsko maltretiranje ove omladine, ogadiće u javnosti više nego išta drugo Miloševića i njegove trabante. Broj 491:

"Od početka režimske kampanje protiv Otpora, glavni pozdrav po trgovima postaje stisnuta pesnica, ma šta to sad značilo i ma kako ko to doživljavao."

Ubrzo iz DOS-a – koalicije od devetnaest članica – istupa Srpski pokret obnove, nezadovoljan udjelom u poslaničkim i odborničkim kvotama. Međutim, lider stranke Vuk Drašković ponovo je meta atentata i ponovo preživljava pukim čudom: kako je kasnije rasvjetljeno, na njega pucaju i lakše ga ranjavaju pripadnici Jedinice za specijalne operacije Državne bezbjednosti, 15. juna 2000, u Budvi.

"Izgleda da se ipak ne igra u pare, nego u glave", piše "Vreme" u broju 494.

Predsjednik Demokratske stranke Zoran Đinđić daje atmosferu i ton predizbornoj kampanji opozicije. No, pobjeda ili poraz zavisi od Vojislava Koštunice, lidera Demokratske stranke Srbije i kandidata DOS-a za predsjednika SR Jugoslavije, jedinog političara sposobnog da porazi Miloševića. "Vreme" od nastanka podržava sve demokratske kandidate i opcije protrežima,

KRAJ JEDNOG REŽIMA: Beograd, peti oktobar

ali nikad tako otvoreno i direktno kao 2000. Broj 502:

"Srbi nemaju preča nacionalna posla no da jednom pobede Slobodana Miloševića. 'Vreme' će iz tih razloga podržavati kandidaturu Vojislava Koštunice. Smatramo da je on u ovom trenutku najbolji protivkandidat."

No, da li će izbori uopće biti održani? Režim još jednom pokazuje da ne preza ni od čega – Ivan Stambolić, bivši predsjednik Predsjedništva Srbije i oštar kritičara Miloševića, nestaje bez traga 25. avgusta 2000; tri godine kasnije saznaće se da su ga oteli i ubili pripadnici JSO-a.

"Red krvi, red otmica najpouzdaniji je način da se izazove nesigurnost građana, samim tim i politička nestabilnost koja ovde – očigledno – predstavlja poželjan politički ambijent", piše "Vreme" u broju 504.

Na izborima od 24. septembra 2000. ubjedljivo pobjeđuje DOS u svim gradovima u Srbiji i, što je još važnije, Koštunica na predsjedničkim izborima. Milošević, međutim, odbija da prizna poraz. Paralizirana protestima i štrajkovima uslijed toga, zemlja djeluje kao da je na pragu građanskog rata. Ogroman miting u Beogradu Petog oktobra pretvara se u nasilno obaranje režima – Milošević je konačno primoran da odstupi. Nitko iz redakcije dana ne izostaje sa ulice, svi po običaju "izvještavaju sa učestvovanjem". Broj 510:

"U četvrtak 5. oktobra odigrao se klasični istorijski spektakl koji je zahvatio čitavo društvo, sve institucije i svakog pojedinca. Pesme i proklamacije, marševi i opsade, sukobi na ulicama i u institucijama, bedževi i slogani, blokade i štrajkovi, peticije i saopštenja, juriši i požari, srčanost, egzaltacija, poneki linč, tri nesrećne smrti, nešto pljačke i poneko divlje razaranje. Prevrati nose i takve stvari."

Dok se čisti staklena srča i olupine automobila sa beogradskih ulica, redakcija se presabira. Za sve je Peti oktobar klimaks dosadašnjeg rada, ali i kraj perioda u kome je "Vreme" nerijetko istovremeno igralo ulogu i nezavisne novine i opozicije. Vjeruje se da će u budućnost biti manje teških izazova, te da će profesionalnost i objektivnost konačno početi da se cijene; vjeruje se da ćemo konačno doći u poziciju za koju se borimo od prvog broja – da samo radimo svoj posao.

Ne baš u potpunosti, ali "Vreme" ponovo greši.

2001, GODINA DVANAESTA

U znaku vuka na crvenoj beretki

Zoran Đinđić formira vladu početkom februara 2011; na parlamentarnim izborima u Srbiji, u decembru prethodne godine, DOS osvaja dvotrećinsku većinu. Međutim odnosi unutar Vlade sačinjene od osamnaest članica puni su surevnjivosti i jeftinog politikanstva, a da sve bude još gore, narod ima ogromna očekivanja nakon mračne decenije ratova, sankcija, devastacije ekonomije i općeg osiromašenja.

"Treba nam novi socijalni konsenzus, odlaganje svih sporova i sukoba, zavrtanje rukava, uvođenje reda. Vreme štednje i žrtava nije prošlo. Razlika je u tome što to danas činimo za budućnost svojih porodica i naše zemlje, a ne zarad bolesne

SUĐENJE BEZ PRESUDE: Slobodan Milošević
Foto: Reuters

ORUŽANI NAPAD NA DRŽAVU: JSO
Foto: A. Anđić

politike i privilegija vlastodržaca", piše Đinđić u autorskom tekstu, broj 533.

"Vreme" ima razumijevanje za nove vlasti, ali ne i za njene populističke i dnevnopolitičke demagoške poteze. Također – da bi osujetilo klimu novog jednoumlja – objavljuje iz broja u broj intervjue sa nosiocima bivšeg režima, uključujući i Miru Marković.

Upravo dramatično hapšenje njenog supruga Slobodana Miloševića u kome učestvuje i JSO izazva prvu veliku krizu u Vladi. Okončana je saglasnošću svih članica DOS-a da bivši predsjednik mora odgovarati pred sudom u Beogradu zbog malverzacija u vezi sa državnim budžetom. U redakciji nema likovanja. Broj 535:

"U nedelju, 1. aprila, oko 4.35, istražnom sudiji u Centralnom zatvoru u Bačvanskoj ulici u Beogradu predao se čovek koji je svojim odlukama, svojim postupcima i svojim mitom presudno uticao na tok tragičnih zbivanja u proteklih trinaest godina."

Hapšenje Miloševića puki je izgovor za njegovo izručenje Haškom tribunalu – bez ispunjavanja tog uvjeta nema normalizacije odnosa Srbije sa Briselom i Vašingtonom. I, zaista, predsjednik Srbije i SR Jugoslavije kreće put pritvorske jedinice u Ševeningenu već 28. juna 2001, na Vidovdan.

"Neka, dakle, ide Milošević gde ga traže, makar na kraju ispalo da takvi sudovi i procesi nemaju budućnost. Ovde, očigledno, niko nema pojma šta bi s njim", zaključak je iz broja 547.

Ovo izručenje dovodi do oštrog sukoba između Đinđića na jednoj i Vojislava Koštunice na drugoj strani: predsjednik SR Jugoslavije prebacuje premijeru Srbije da je "ozbiljno ugrožen ustavni poredak". Između dvojice glavnih aktera Petog oktobra izmirenje više nije moguće pa DSS izlazi iz Vlade. Ostale članice DOS-a ostaju uz Đinđića iz čiste računice – samo zbog učešća u Vladi opstaju na političkoj sceni.

Već u novembru 2001, nova državna kriza. Da bi osujetio istrage zbog ubojstava, otmica i šverca droge protiv sebe i svog ortaka Dušana Spasojevića, šefa Zemunskog klana, stvarni komandant JSO-a Milorad Ulemek Legija (penzioniran polovinom godine nakon brojnih incidenata), organizira – kako se to tada naziva – protest ove formacije. "Vreme" nema dilemu o čemu je riječ. Na naslovnoj strani broja 567 jasno piše: "Oružana pobuna".

"Da li malu, ali organizovanu, ekipu JSO-a kontroliše država Srbija preko MUP-a i Državne bezbednosti – kako to formacijski ide? Ako je kontroliše, odakle oni na ulici pod oružjem? Je li JSO birao ministra i načelnika Službe, pa da jednoga smenjuje, a drugoga ignoriše", pitanja su postavljena u istom broju.

Oružana pobuna okončana je potpunim debaklom Vlade. Premijer je prinuđen da ode u bazu JSO-a u Kuli i praktično prihvati sve njihove zahtjeve, izuzev smjene ministra unutrašnjih poslova Dušana Mihajlovića. Inače, učešća Jedinice u hapšenju braće Banović optuženih za ratne zločine pred Haškim sudom, Legija i Spasojević poturaju kao povod za pobune. To omogućava Koštunici – iako nema nikakvu vezu sa JSO-om – da krizu maksimalno politički eksploatira na uštrb Đinđića: ne samo da prstom nije mrdnuo u smislu njenog sasjecanja, nego i javno daje izjavu da svako ima pravo da protestira u "svojoj radnoj odeći"; ovo su bile Legijine riječi izrečene novinarima nekoliko sati ranije.

Oružana pobuna JSO-a brzo je gurnuta pod tepih. U vladajućoj koaliciji traju bespoštedni obračuni i svađe: dok DSS glasa u Skupštini protiv Vlade, ostali iz DOS-a najavljuju oduzimanje poslaničkih mandata ovoj stranci.

"Između DSS-a i ostatka DOS-a već neko vreme traju odnosi gori od neprijateljskih, što zbunjuje njihove nekad zajedničke neprijatelje koji sad valjda priželjkuju da ovakav DOS što duže poživi. Poslednji potezi obe strane već zbilja liče na gluposti i pakosti koje je bivši režim umeo da pravi u svojim najboljim danima", piše u broju 571.

"Vreme" od 2001. prvi put bira Ličnost godine, a laureat je ministar financija u Đinđićevoj vladi, Božidar Đelić. Obrazloženje:

"Srbija se uželela reda i vrednih, školovanih, skromnih i nadasve čestitih ljudi koji marljivo, strpljivo, uporno i stručno rade svoj posao."

Te 2001. život je na tragičan način izgubio Draško Gagović, fotoreporter "Vremena" i jedan od najboljih fotografa u regionu. Svojim fotografijama Draško je zabilježio autentičnu i kompletnu slika Srbije u posljednje dvije decenije dvadesetog vijeka.

2002, GODINA TRINAESTA

Između Haga i mafije

Vlast DOS-a vezana je i za početak privatizacije; vodeća ekonomska misao je neoliberalizam. Zatvaranje Beobanke, Invest banke, Jugobanke i Beogradske banke zbog negarantiranih i nenaplativih dugova od 3,5 milijardi njemačkih maraka uglavnom je ocjenjen kao hrabar i neophodan reformski potez. "Vreme" – list od nastanka u privatnom vlasništvu – u potpunosti se slaže. Broj 575:

"Odlukom o likvidaciji četiri propale državne banke beogradski reformski lideri pribavili su u ključnom trenutku dodatne simpatije MMF-a i Svetske banke (što je potvrdio i visoki činovnik WB-a Dušan Vujović) i, čini se, definitivno ih uverili da srpske reforme nisu samo retorička šminka."

Ni Srbija ni "Vreme" nisu u stanju da se oslobode lika i dijela

Slobodana Miloševića ma koliko god se u redakciji govorilo da se jedva čeka broj bez pominjanja njegovog imena; u martu 2002. počinje suđenje Miloševiću pred Haškim sudom.

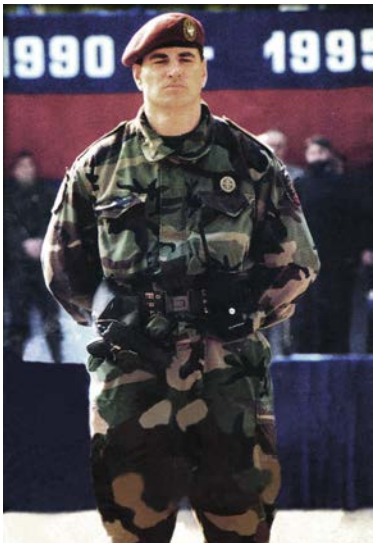
"U nastupu bivšeg predsednika SRJ ima prilično agresivnosti, podrugljivosti i sarkazma, neretko i naredbodavnog tona koji pokazuje da se teško lišava nekadašnjih navika. Sedmomesečni boravak u zatvoru očito ga nije slomio pa je na kraju svog trodnevnog uvodnog izlaganja prkosno zaključio kako je on čak i u zatvoru slobodan 'i sa velikim i malim s', za razliku od njegovih tamničara koji su i na slobodi najobičniji sužnji. Milošević i dalje ne priznaje Haški tribunal", stoji u jednom od prvih izvještaja sa suđenja iz broja 581.

Dok se slježu dojmovi televizijskih prenosa iz Haga, zemlju potresa do tada nezabilježena špijunska afera: 14. marta 2002. Uhapšen je potpredsjednik Vlade i bivši načelnik Generalštaba Vojske Jugoslavije general Momčilo Perišić pod optužbom da je Amerikancima odavao najvažnije vojne tajne.

"Prvo pravilo svake špijunske afere glasi – ne vjerovati nikom", stoji u broju 585. "Istina, ona materijalna, na ovim prostorima utvrđuje se po mjeri partijske pripadnosti i 'viših' interesa."

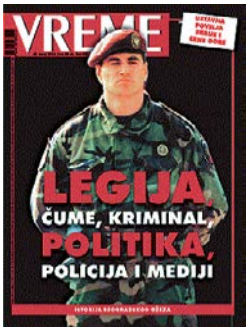
"Vreme" je u pravu – do dana današnjeg ova afera nije dobila sudski epilog.

Sredinom 2000. – poput onog u DOS-u – dolazi i do razlaza na stranicama "Vremena". Većinski vlasnik novina, advokat Srđa Popović i dobar dio javnih ličnosti viđenih kao predstavnici "Druge Srbije" na jednoj su strani; najveći dio redakcije i opet grupa javnih ličnosti iz istog kruga – na drugoj. Teško je sažeti gotovo tromjesečnu polemiku. U osnovi, vođena je oko pitanja srpske "kolektivne odgovornosti" za ratove i ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji, odnosno "denacifikacije" zemlje poslije pada režima Slobodana Miloševića. Krajnje pojednostavljeno: za razliku od Popovića i njegovih istomišljenika, "Vreme" zastupa tezu da je svaka odgovornost prvenstveno individualna, da Srbija nije bila nacistička Njemačka, te da su nakon Petog oktobra u zemlji započeli nepovratni demokratski procesi... Ova polemika primjer je oštrog, ali pristojnog i civiliziranog sučeljavanja stavova; koliko je značajna govori činjenica da se njen eho osjeti do danas.

SRCE TAME: Milorad Luković Legija

Odnos prema prošlosti i odgovornosti za

VLAST I RASKOL: Zoran Đinđić i Vojislav Koštunica

Foto: Emil Vaš

nju dominira političkim životom. Zahtjevi Haškog tribunala za izručenjem visokih državnih, vojnih i policijskih funkcionera stvara odijum javnosti protiv ove međunarodne institucije i jača stranke vlasti bivšeg režima – Srpsku radikalnu stranku i Socijalističku partiju Srbije. Kako izgleda njihova "antihaška" kampanja klevetanja, vređanja i zastrašivanja, osjećaju na svojoj koži novinari "Vremena" Jovan Dulović i Dejan Anastasijević kada oktobra 2002. na poziv Tužilaštva svjedoče protiv Miloševića. Broj 616:

"Nije ovde reč samo o našim novinarima koji svedoče u Hagu; ovde je reč o svakom svedoku koga optužba izvede pred Miloševića: što je svedok precizniji i pouzdaniji to će ga politička čaršija više olajavati."

Istovremeno, Legija i Spasojević šire svoje kriminalno carstvo. Prethodne godine grabe više od dvadeset miliona njemačkih maraka od otmica biznismena Miroslava Miškovića i Milije Babovića; 2002. konsolidiraju potpunu kontrolu nad tržištem narkotika u regionu. U tom kontekstu, Legija i Spasojević likvidiraju sve stvarne ili potencijalne rivale u podzemlju... Međutim, jedna od njihovih "sačekuša" ne uspjeva – pokušaj likvidacije "partnera" Ljubiše Buhe Čumeta. Specijalni policijski tim koga je formirao Zoran Đinđić za borbu protiv organiziranog kriminala konačno ima oruđe za obračun sa Zemunskim klanom: da bi sačuvao život, Čume je spreman da se nagodi sa vlastima i kaže im sve što zna. Zauzvrat, Legija i Spasojević mu šalju "poruku" miniranjem strojeva za asfaltiranje u njegovoj firmi Difens roud u Zemun Polju, 21. decembra 2002; eksplozije odjekuju kao da je rat započeo.

"Ukoliko je tačno da Buha protiv sebe ima tandem Spasojević–Luković, onda to objašnjava mnogo štošta", piše u broju 625. "A novih obračuna će biti, ako je suditi po ćutanju zvaničnika, od kojih niko do predaje ovog broja u štampu nije našao za shodno da komentariše događaj."

Kakav, zapravo, zločin u tom trenutku Legija i Spasojević pripremaju, vidjeće se 12. marta naredne godine.

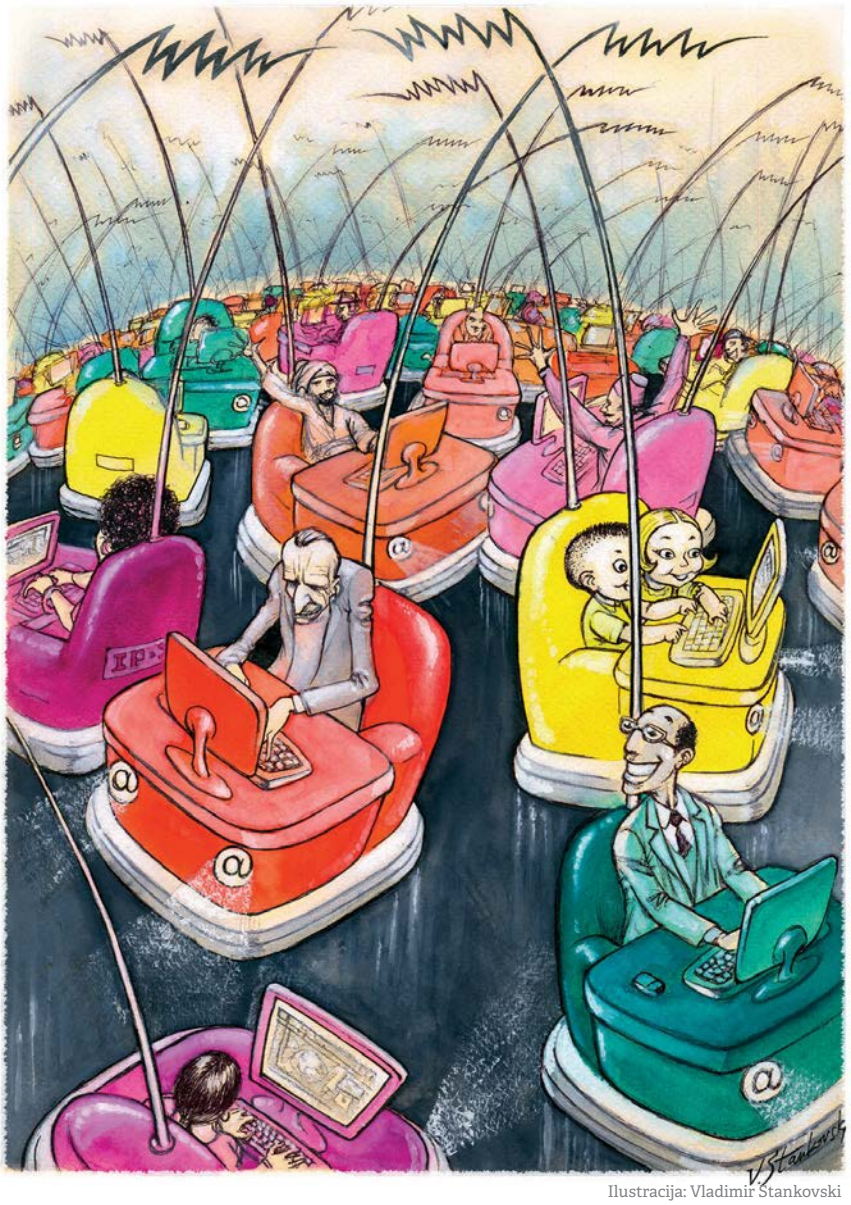
Za ličnost godine "Vremena" izabran je 2002. tadašnji guverner Narodne banke Jugoslavije Mlađan Dinkić. Obrazloženje: "Sređivanje naše centralne monetarne ustanove u protekloj godini daleko je isprednjačilo ispred svih drugih pokušaja reformi u drugim institucijama." ¶

FILIP ŠVARM

Nastaviće se

Njegovo veličanstvo potrošač

Kako pronaći idealnog potrošača, kojim kriterijumima se rukovode kompanije i njihove medijske agencije u kreiranju medijske strategije, koji su marketinški alati za pronalaženje idealnog potrošača

Ilustracija: Vladimir Stankovski

Promene koje se dešavaju u medijskog sferi u centar stavljaju potrošača, njegove želje, zahteve, potrebe... Potrošač je taj koji odlučuje šta hoće, kada hoće i koliko nešto želi. Medijske agencije treba da razumeju kako izgleda proces "putovanja" potrošača od trenutka kad je shvatio ili čak još nije ni shvatio da mu treba neki proizvod ili usluga, do samog trenutka kupovine. Na jedan način se mama odlučuje i priprema da kupi sastojke za tortu detetu, a na drugi način mladi bračni par o kreditu za stan ili porodica o kupovini automobila. U tom putovanju zadatak medijske agencije je da plasiranjem komunikacije i poruka na različitim medijskim kanalima vodi potrošača, navodi ga ka pravoj odluci i daje vidljivost brendu sa krajnjim ciljem da potrošač kupi ili koristi baš proizvod ili uslugu tog brenda koji zadovoljava njegovu potrebu. Da biste danas zavoleli ili želeli neki brend, vi treba da verujete u njegovu priču, u ideju o njemu. To je posao medijske agencije – da potrošačima ideju o brendu učini zanimljivom, da ih u nju "uvuče", da ga vole, da u njemu uživaju. Alati koji medijske agencije koriste u definisanju ciljne grupe baziraju se na industrijskim podacima koji su dostupni svim agencijama i kompanijama, i iza kojih stoje druge istraživačke agencije ili agencije specijalizovane za monitoring medija (npr. Kantar Media kao licencor za TGI, tj. istraživanje potrošača i kategorija proizvoda, Nielsen kao kompanija koja se bavi praćenjem gledanosti televizije, IPSOS, Gemius...).

AGENCIJSKI ALATI

Universal Media poseduje jedinstvenu "alatku" u svom vlasništvu. "Reč je o CAT-u (Channel Allocation Tool), koji se bazira na istraživanju 2500 lokalnih potrošača. Upravo nam ovakva baza podataka omogućava da znamo koji mediji najlakše izaziva određenu reakciju kod potrošača. Primera radi, ako nam je cilj da izazovemo veću želju i potrebu za određenim brendom, znaćemo da li će to najlakše uraditi televizija ili oglašavanje putem bilborda, ili je ovaj cilj najlakše ostvariti putem društvenih medija", kaže Biljana Kolaković, regionalni izvršni direktor Universal Media. "CAT pokriva više od 50 različitih medijskih kanala i prati njihov efekat. Pored naših agencijskih alata koji su nam na raspolaganju koristimo

i industrijske alate. Tako za analizu medijske aktivnosti konkurencije koristimo Arianu (AGB Nielsen), gde možemo da utvrdimo gde, kada i sa kojim TV spotom je naša konkurencija bila zastupljena kada su TV stanice u pitanju. Za štampane medije koristimo alat PrintAdex... Ova dva alata nam pomažu i da razumemo koje sadržaje i kako naša ciljna grupa gleda televiziju ili šta čita od štampanih izdanja. Takođe, koristimo i TGI (Target Group Index) kako bismo bolje razumeli način na koji razmišlja naša ciljna grupa, kao i Brand Pulse, kroz koji možemo bolje da razumemo kakva je pozicija našeg proizvoda u svesti potrošača."

Analizi medija miksa poklanja se velika pažnja i komunikacione agencije koriste različite "alate".

"Kada je u pitanju na primer televizija, najviše nam pomaže alat Improve, koji na osnovu podataka gledanosti za različite ciljne grupe koje dobijamo iz gore navedene Ariane u kombinaciji sa cenom za svaki od kanala, daje preporuku koji miks kanala će ispuniti naše ciljeve po pitanju dosega za najmanji budžet. Pre finalne odluke o miksu kanala, moramo da uzmemo u obzir i kakva je programska šema planirana za period kampanje kako bi bili sigurni da ćemo doći do naše ciljne grupe. Kada je reč o štampanim medijima, na osnovu podataka o čitanosti, kao i na osnovu podataka o duplikaciji čitalaca koju vidimo u TGI-u, predlažemo dnevne novine i magazine. Media Puls nam daje podatke o slušanosti radio-stanica, a za *online* medije koristimo Gemius Direct Effect i Gemius Audience. Čitanost štampanih medija se prati na svakodnevnom nivou, anketom stanovništva starijeg od 12 godina. Na nivou godine, taj uzorak dostiže brojku od 57.000 ljudi", precizira regionalna direktorka UM-a.

TV PIPLMETRIJA

Intenzivna konkurencija, brz protok informacija, i nepredvidive i turbulentne promene u privrednom ambijentu, zahtevaju odlučivanje hladnom glavom, na osnovu tvrdih, pouzdanih, relevantnih i kurentnih podataka, tvrde u istraživačkoj agenciji Nielsen. "Kompanija Nielsen od 1923. godine svojim klijentima pruža baš to – podatke na koje se menadžeri mogu u svakom trenutku

REČ STRUČNJAKA: Slobodan Đokić, Biljana Kolaković, Srđan Popović

osloniti kao analitičku osnovu za odlučivanje. Mi smatramo da je obezbeđivanje našim klijentima jasnih informacija o ponašanju potrošača i auditorijuma ključ za donošenje odluka koje vode profitabilnom rastu. Od praćenja medijskih auditorijuma (radija, televizije, interneta, štampanih medija, video-igara, muzike i filmske industrije), preko segmentacija potrošača za potrebe marketinških strategija, testiranja razvoja novih proizvoda i predviđanja prodaje, do praćenja sentimenata potrošača o proizvodima na raznim društvenim mrežama, Nielsen svojim klijentima iz svih industrija nudi podatke koji im obezbeđuju konkurentsku prednost", objašnjava Slobodan Đokić, direktor marketinga kompanije Nielsen Srbija.

Od postavljanja prvog nacionalnog piplmetarskog (telemetrijskog) sistema u Italiji 1981. godine, AGB grupa, a sada Nielsen Audience Measurement, specijalizovala se za postavljanje i upravljanje merenjima televizijskih auditorijuma na osnovu panela i tehnologije piplmetara, i time postala prvi integrisani globalni provajder ovakvih podataka. "Naš posao je analiza i isporuka televizijskih podataka svakog dana – kako neka emisija dolazi do prvog mesta u gledanosti na televiziji, i šta to znači. Naši TV rejtinzi nisu kvalitativne procene koliko je neki program 'voljen', već pružaju odgovor na najjednostavnije, a opet najrelevantnije pitanje u televizijskoj industriji: koliko je ljudi gledalo emisiju. U tom kontekstu, Nielsen Audience Measurement obuhvata merenje preko 40 odsto svetskog televizijskog auditorijuma."

Prema rečima direktora marketinga ove kompanije, telemetrijski panel u Srbiji podrazumeva 880 domaćinstava, koja obuhvataju 1290 instaliranih piplmetara, i nekih 2500 ljudi. Ovaj uzorak je nacionalno reprezentativan, i predstavlja ukupnu populaciju zemlje (bez Kosova) starosti četiri i više godina. Sofisticiran i automatizovan telemetrijski sistem obezbeđuje podatke o gledanosti dan-za-dan, što znači da naši klijenti već ujutru imaju podatke o gledanosti za prethodni dan. U ovom trenutku, Nielsen Audience Measurement u svom monitoringu programskih šema i reklamnih blokova ima 26 televizijskih kanala, kako nacionalnih tako i regionalnih i kablovskih, a za još pet kanala agencija pruža podatke o auditorijumu po vremenskim intervalima (do nivoa jednog minuta).

Podaci se analiziraju u jedinstvenom analitičkom softveru Arianna, koji se, sem u zemljama u kojima Nielsen obavlja merenja, koristi i u zemljama u kojima je provajder podataka neko drugi. "Osim Arianne, u softversko-analitičkoj ponudi Nielsen Audience Measurement se nalazi i Rating Point, onlajn alat za analizu rejtinga i reklamnih kampanja baziran na Microsoftovoj Silverlight tehnologiji, koji pruža novi nivo interaktivnosti u veb-aplikacijama. Posle log-ina, ova jedinstvena baza prekalkulisanih podataka daje trenutne rezultate, bez obzira na to odakle joj se u svetu pristupa. Aplikacija je izuzetno intuitivna i *user-friendly*, i sadrži interaktivne grafičke i tabelarne analize ponašanja »

HEJMIŠ KINIBURG, direktor strateških operacija svetske agencijske mreže UM

Putovanje do srca potrošača

Ovo su vremena brzih promena. Sa razvojem digitalnih tehnologija, naša industrija se svakodnevno transformiše, zaista preko noći. Mediji u tom smislu nisu izuzetak. Živimo u vreme medijskog izobilja sa mnogo više uzbudljivih sadržaja i mogućnosti povezivanja nego ikada ranije. Ove promene u centar kontrole stavljaju potrošača. Danas imamo medije na zahtev (*on demand*), potrošači odlučuju ne samo o sadržaju već i kada će taj sadržaj pogledati, i to čine ne kao nekada na jednom, nego na nekoliko različitih uređaja. S obzirom na to da se mediji danas konzumiraju po principu "samousluživanja", brendovi moraju da učine mnogo više od pukog "bombardovanja" porukama kako bi osvojili naša srca, umove i novčanike.

Zahvaljujući istraživanjima i detaljnim podacima o ponašanju potrošača koje danas imamo, industrija mnogo brže dobija "signale" kada, gde i kako potrošači žele da im se obratimo. Mi u UM-u koristimo podatke kako bi kampanje koje planiramo za klijente bile bazirane na detaljnim i dubokim analizama. Ovi podaci nam omogućavaju da bolje razumemo ko su stvarni konzumenti, da imamo uvid u promene u njihovom ponašanju, i na kraju daju nam podatke kako da kvalitetnije kreiramo sadržaj i komunikacije koje će izgraditi čvrste odnose između potrošača i brenda, a sve u cilju ostvarivanja krajnjeg cilja, a to je prodaja. Planiranje komunikacija i medijskih kampanja bazira se na ostvarivanju poslovnih ciljeva naših klijenata, ne medijskih ciljeva. Tako medijska kampanja nije više trošak, već investicija za brend.

Ali, naravno, nije sve u podacima. Kako bismo kreirali dugotrajnu vezu između brenda i potrošača i zadržali potrošače u današnje vreme, mi podacima pridodajemo element ljudskosti i umetnosti, ne završava se sve samo na prenošenju reklamne poruke do potrošača. Mi to u UM-u radimo kroz tzv. razumevanje i planiranje ključnih trenutaka za potrošače. Trenuci su sva ona vremena, mesta i kontekst, koji su potrošačima najbitniji u životu i ako im se brend baš tada obrati, veza potrošača i brenda će biti daleko kvalitetnija i čvršća. Veza će biti čvršća zato što su to baš oni trenuci koji izazivaju najviše osećanja kod potrošača, imaju najviše značaja za njih, time i najveću moć da povezu ljude sa ljudima i na kraju ljude sa brendovima. Naš zadatak u UM-u je da izabranim trenucima pridodamo dozu ljudskosti, radoznalosti, kreativnosti, hrabrosti. Od nas kao planera komunikacija danas se očekuje angažovanje naše ljudskost i angažovanje svih tehnologija, ali je ljudskost u prvom redu.

U ovome dolazi do izražaja naša sposobnost da balansiramo između umetnosti i nauke. Poznavanje koji su to ključni trenuci nam omogućuje da razumemo kako brend putuje do srca potrošača i da predložimo najbolji miks sadržaja, poruka i iskustava brenda sa potrošačima. Merenja i podaci nam danas pomažu da put brenda do srca potrošača optimizujemo još bolje i koristeći nove tehnologije možemo se fokusirati na razumevanje šta će od komunikacija biti više, a šta manje uspešno.

Ovo je sjajno vreme za medije i brendove. Koristeći podatke, emociju, umetnost, dobre sadržaje i ključne trenutke, mi u centar svih brend komunikacija stavljamo prvenstveno čoveka/potrošača i, naravno, poslovne ciljeve brenda.

televizijskog auditorijuma. Odskoro, pristup Rating Point izveštajima je moguć i putem mobilnih telefona. Konačno, za klijente kojima je potreban manje interaktivan nivo analitike, deo naše usluge čini pravljenje *ad hoc* izveštaja i analiza. Ovi izveštaju se prilagođavaju potrebama konkretnog klijenta, i isporučuju se određenom dinamikom (dnevnom, nedeljnom, mesečnom, itd.)", kaže Đokić.

PIVSKA DIMENZIJA

Televizija je i dalje dominantan medij u Srbiji bez obzira na to što je digitalna komunikacija sve više zastupljena, što je naročito vidljivo kad je reč o reklamama za pivo. Prema rečima Srđana Popovića, direktora marketinga Carlsberga Srbija, brendovi ove kompanije dele se na domaće *mainstream* brendove (LAV, Merak i Dunđerski) i internacionalne (Tuborg, Budweiser, Carlsberg i Somersby). "Uopšteno gledano, naši internacionalni brendovi su malo više okrenuti prema mlađim ciljnim grupama (naročito Tuborg i Somersby) i učešće digitalne komunikacije je u procentualnom smislu veće, nego što je to slučaj sa domaćim *mainstream* brendovima. Dnevna štampa, kao komplementaran mediji, ima i dalje svoju važnu ulogu u pivskim medija planovima, naročito za domaće *mainstream* brendove kao sto su LAV i Merak."

Rotacija piva je izuzetno velika, te su TV rejtinzi i tiraži novina kriterijumi od izuzetne važnosti za postizanje rezultata u što kraćem roku, smatra Popović. Takođe, uzima se u obzir koji medij ima najveći potencijal da dosegne najveći udeo ciljne grupe. "Od standardnih formata TV *block bumperi* su uzeli maha i očekujem da će njihovo učešće da poraste. Kratka i jasna forma poruke, kakav je *block bumper*, slepljena na program velike gledanosti je skoro pa neizbežna za gledaoca, i to daje *block bumperima* izuzetnu efikasnost.

Inače, industrija je stalno "gladna" inovativnih tehnika. Digitalna komunikacija pruža najveće mogućnosti po tom pitanju, ali istovremeno otvara najviše pitanja o njenoj stvarnoj efikasnosti. Krajnji cilj svakog ulaganja je povećanje prodaje ili merljiv uticaj na prodaju. Međutim, na tržištima na kojima vlada velika konkurencija, kao što je slučaj sa pivom, izuzetno je važno održati brend u dobrom 'zdravlju'."

Odgovori na pitanja o potrošačima duboko su utemeljeni u podacima, ciframa i matematici, nauci koja je primarno nastala iz potrebe da se obavljaju proračuni u trgovini. Ko zna taj račun, lako se nosi sa podacima o rejtingu svakog sekunda, čitanosti novina ili magazina, broju pregleda i klikova. ¶

BILJANA VASIĆ

ROSA®

Pridružite se!

Podržimo zajedno škole roditeljstva

Ono što je važno

1 dinar od svake 1.5L ROSA flaše
za 5 škola roditeljstva u Srbiji

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА

Projekat podržan od strane
Ministarstva zdravlja

Intervju: Darko Stanojević, Connection Strategy & Media Manager Adriatic The Coca Cola Company Central & Southern Europe

Uvek inovacije i trendovi

"Uspeh kampanje se meri u odnosu na postavljene ciljeve, da li su oni ostvareni i u kojoj meri, a ukoliko smo ljude oraspoložili, tim bolje"

Jedna od prvih asocijacija za uspešnu kampanju je Coca-Cola. Kako im polazi za rukom da decenijama drže pažnju potrošačke javnosti, razgovarali smo sa Darkom Stanojevićem, medijskim ekspertom kompanije Coca-Cola za Centralnu i Južnu Evropu.

"VREME": Kako se vrši odabir medija i kojim se kriterijumima i alatima rukovodite kada usmeravate kampanju?

DARKO STANOJEVIĆ: Proces odabira medija je veoma kompleksan i uključuje veliki broj koraka i analiza, koje uzimaju u obzir kvantitativne i kvalitativne faktore. Ukratko, finalni izbor medija je rezultat analize koja obuhvata sam brend, njegove karakteristike i poziciju na tržištu, vrstu kampanje i njene ciljeve, karakteristike ciljne grupe počevši od demografije, preko stila života, do korišćenja medija, kako i samih medija, odnosno tački kontakta sa ciljnom grupom. Pored ovoga, treba uzeti u obzir i različite druge faktore kao što je, na primer, sezonalnost, zatim razna predviđanja u smislu trendova koji će postati aktuelni u narednom periodu, promena koje se mogu očekivati u smislu samih medija, ali i ciljne grupe potrošača koju targetiramo. Zaista je veliki broj faktora koji se uzimaju u obzir prilikom odabira medija, ali nam posao znatno olakšavaju i alati koje koristimo tom prilikom, kako industrijskih tako i onih koji su u vlasništvu medijskih agencija. Naša medijska agencija, Universal Media, sa kojom imamo dugogodišnju uspešnu saradnju, raspolaže alatima koji nam umnogome olakšavaju posao, i pomaže nam da izaberemo najbolju moguću kombinaciju medija u odnosu na ciljeve komunikacije. Ali, naravno, bez obzira na savremenu i sofisticiranu tehnologiju sa kojom radimo, ipak je ljudski faktor od izuzetne važnosti prilikom donošenja finalne odluke.

Koliko je bitan rejting određenog medija i da li je tiraž/gledanost najvažniji kriterijum?

Rejting medija je od izuzetne važnosti, ali to nije uvek i jedini faktor koji se uzima u obzir. Logično je da su oglašivači u najvećoj meri koncentrisani oko medija koji imaju najveće rejtinge, ali moraju se uzeti u obzir i ciljevi komunikacije, rejtinzi medija u odnosu na ciljnu grupu koja se targetira, kao i potencijal medija da prenese komunikacionu poruku. Ako je cilj komunikacije ekspresno podizanje svesti o proizvodu ili određenoj poruci, logičan izbor su mediji sa najvećim potencijalom dosega, odnosno najvećim rejtinzima. Međutim, ako targetirate demografski usku ciljnu grupu, odnosno grupu koja se okuplja oko teme koja nije masovno popularna, onda na scenu stupaju i mediji sa možda manjim rejtinzima, ali sa mnogo većom sklonošću ciljne grupe ka upravo tim medijima u odnosu na masovnu populaciju. Ovo posebno dolazi do izražaja u detaljnom planiranju, na primer, kada se bira sponzorstvo neke emisije, ne uzima se u obzir samo gledanost same emisije već je ovde od presudne važnosti njen sadržaj, targetirana ciljna grupa, poruka koju emisija prenosi, jer je u suštini najvažnije da se izabere emisija koja komunicira iste vrednosti kao i sam brend. Takođe, ne smemo zaboraviti da pomenemo i društvene mreže koje, iako još nemaju klasične rejtinge kao tradicionalni mediji, ukoliko se preko njih plasira odgovarajući sadržaj, mogu biti izuzetno moćne i izazivajući reakcije korisnika mogu da generišu dodatnu vrednost u značajnoj meri.

Koji su novi trendovi kad je reč o reklamiranju u medijima?

Kad je reč o *off line* medijima, formatima i mogućnostima za oglašavanje, tu imamo kontinuitet i stabilnost bez većih odstupanja. Jednostavno medijski prostor je takav da ne dozvoljava previše odstupanja od standarda, mada, naravno, ovde na scenu stupa kreativnost, kako biti inovativan i ispratiti trendove na standardnim medijima, i neki oglašivači to zaista znaju lepo da iskoriste. Situacija je znatno drugačija kada su u pitanju *online* mediji. To je medij koji se i dalje razvija, menja, neprestano se pojavljuju novi formati i mogućnosti za oglašavanje. Kada su u pitanju društvene mreže, do pre godinu dana oglašavanje je bilo koncentrisano samo na Facebook, Google i YouTube jer nam je mahom samo to i bilo dostupno, dok danas imamo mnogo više mogućnosti, na raspolaganju su nam i Instagram, Twitter, Viber, Google Play store oglasi itd. Ne samo da svakog dana imamo sve više mogućnosti u pogledu mreža na kojima je oglašavanje moguće već je raspoloživo i više formata, kao i načina za optimizaciju kampanje. Kada je u pitanju zakup *online* medija, moram da pomenem i Programmatic buying (automatizovanu kupovinu medija), koji u potpunosti transformiše način na koji kupujemo medije. Ovaj metod u svetu već

uzima značajan udeo u ukupnoj kupovini, i u stalnom je porastu, dok je u Srbiji tek krenula njegova ekspanzija.

Šta je za kompaniju poput vaše kvalitetna medijska kampanja i kako se meri uspeh kampanje?

Kvalitetna medijska kampanja je ona koja je prepoznata i zapamćena od strane potrošača, odnosno ona koja je izazvala željenu reakciju. U Coca-Cola kompaniji smo veoma fokusirani na trendove i inovacije tako da su inovativne marketinške kampanje konstanta od samih početaka Coca-Cole pa sve do danas. Inovacija, relevantnost i konzistentnost je ono što odlikuje kvalitetnu medijsku kampanju. Uspeh kampanje se meri u odnosu na postavljene ciljeve, da li su oni ostvareni i u kojoj meri, koji su faktori uticali na odstupanje od plana i zbog čega. U najširem smislu, merimo kako je kampanja uticala na lojalnost potrošača, udeo na tržištu i povraćaj investicija. Dodatno, ukoliko smo uspeli da nasmejemo, odnosno oraspoložimo ljude, ukoliko oni pričaju o našoj kampanji, onda smo sigurno bili uspešni.

U kojoj meri su društvene mreže i blogovi zastupljeni u procesu medijskog planiranja?

Veoma su zastupljeni, i to iz više razloga. Kako bi bili relevantni, moramo da budemo tamo gde je ciljna grupa, a društvene mreže sve više dobijaju na značaju jer vreme provedeno na društvenim mrežama i dalje raste kao i broj korisnika, mada se taj rast usporio. Facebook i YouTube su najposećenije društvene mreže u Srbiji, ali se u sve većoj meri koriste i druge društvene mreže, tako da je diversifikacija sve veća. Sa druge strane, društvene mreže su odličan medij za direktnu i personalnu komunikaciju, kao i za angažovanje potrošača, što je veoma važno. Takođe, imaju veliki potencijal integracije sa drugim medijima, posebno sa televizijom, gde u nekim situacijama društvene mreže ne samo da ne utiču negativno na gledanost emisija, već doprinose i njihovoj većoj gledanosti, što televizije, kao i sponzori emisija mogu veoma dobro da iskoriste. Što se tiče blogova, i oni postaju sve zastupljeniji. Razlog za to je sve veća popularnost blogera, kao i sve veće poverenje koje im se ukazuje, i to ne samo kada su pitanju tinejdžeri, već i odrasli. ¶

Iskoristi momenat

Piše: **Anka Dumitresku**

Živimo u svetu u kojem je internet postao sveprisutan deo svakodnevnog života. Bez interneta se ljudi osećaju izgubljeno. To ima veliki uticaj na marketing i medije, koji se menjaju brzo i na brojne načine. Uz beskrajni tok informacija koje se konzumiraju u ovom novom hiperpovezanom svetu, glavni izazov (i prilika) za brendove je kako biti relevantan potrošačima.

Ironija je da imamo sve više pristupa podacima, sadržaju, stavovima drugih ljudi, a sa druge strane potrošači imaju sve manje vremena, a oglašivači manje prostora za rast svog poslovanja. Ranije je širenje poslovanja bilo uslovljeno globalizacijom i osvajanjem novih tržišta, a danas se ta borba odvija u okviru tih tržišta. Ovo je danas još dodatno podstaknuto dubljim, personalizovanim odnosom brenda i potrošača, za šta je potrebno mnogo detaljnijeg i boljeg razumevanje potrošača.

Kako potrošači provode sve više vremena na internetu, *online*, oni i dele više podataka o sebi i svojim aktivnostima. Velika količina podataka koja se generiše kao rezultat toga, poznata pod nazivom "big data", ključna je za bolje razumevanje potrošača. Ali da bi shvatili potencijal ovih informacija, tehnologiju moramo kombinovati sa talentom za čitanje podataka i stalno prilagođavati kreativnu poruku i medije. Što više potrošači imaju pristupa informacijama, manje vremena provode posvećeni nekoj temi i ona je time i manje vremena relevantna potrošačima. Zapravo, sve je u tome da se otkrije i iskoristi taj kratak momenat/trenutak relevantnosti, a danas momenat postaje, uslovno rečeno, meta brojnih brendova.

Društveni mediji su svedok "eksplozije" sadržaja u realnom vremenu, posebno onog u vezi sa kulturnim, sportskim ili medijskim događajima. U vreme polusatnog nestanka struje tokom prenosa Super Bowla dok su posetioci na stadionu kao i milioni gledalaca ispred TV ekrana u neverici očekivali da se upale svetla na stadionu, proizvođač kolača Oreo je tvitnuo "You can still dunk in the dark" (Oreo i u mraku možete da umačete u mleko). Brzinom munje ovaj post je retvitovan bezbroj puta na društvenim mrežama. Ovaj događaj postao je trendseter u brend agilnosti. Ovaj tvit i njegova poruka zajedno sa grafičkim prikazom je osmišljen, realizovan i odobren "u minuti". I to sve zahvaljujući agilnosti tima koji čine kreativci agencije 360i koja sarađuje sa kompanijom Oreo. Dakle, novina je da smo danas u mogućnosti da iskoristimo neku nenadanu, iznenadnu priliku takvom brzinom i na tako mnogo načina. Twitter ili Facebook, u osnovi platforme koje omogućavaju uživo postavljanje sadržaja i razmenu podataka, omogućili su nezamisliv razvoje kreative, kao i prenošenje i dostupnost informacije.

Iako tehnologija ima veoma važnu ulogu u procesu, neophodni su ljudi, planeri komunikacija, da bi to funkcionisalo. Podaci se moraju strukturirati, mora se upravljati njima, ali pre svega, potrebni su znanje, iskustvo, ekspertiza, intuicija i kreativnost da bi se otkrio, targetirao momenat i da bi se on "prisvojio" za određeni brend. Brendovi danas moraju da imaju jasno definisanu ličnost, pravila kako se povezuju sa potrošačima, minimalne rizike i mogućnosti za grešku, precizne planove i pravila u slučaju tzv. kriznih situacija. Sve ove aktivnosti se dešavaju često u realnom vremenu i zahtevaju da i klijent i agencija zajedno prolaze kroz sve prikupljene podatke, kulturološke i medijske, prave planove i dodatno ih optimizuju. Nakon toga, timovi eksperata sa alatima koji su im neophodni moraju biti spremni da reaguju, bukvalno "u trenutku" "budni", spremni da uoče taj momenat, da deluju na njegovom "prisvajanju za brend", odnosno na osmišljavanju i realizaciji ideje i njenom prenošenju do potrošača. ¶

Autorka je ekspert za medije

Tarantino i traganje za konceptom

Za predstavljanje nove ponude keš kredita, Erste banka odabrala je slogan "JER STE ISKUSNI", koji je delom nastao dodavanjem slova "J" ispred imena banke. Time je kreirana igra reči koja mu omogućuje direktno povezivanje sa bankom, no, tu "iskusnost" sada tražimo u samom konceptu.

Na posterima vidimo čoveka koji deluje neuredno, namučeno, opterećeno tuđim potrebama, te veza sa "iskustvom" kao da je ironična, tako osim imanja specifičnog šarma koji ironija sama po sebi nosi – ta celina ne govori mnogo o samom proizvodu banke.

Kampanja prikazuje prosečnu porodicu, sa relativno skromnim potrebama (otac kupuje sportsku opremu, blok br. 5, novu tehniku, itd.), koja živi sa taštom, kao stereotipom iz srpske baštine humora. Njeno pitanje "Porque no kreditčić?" svedoči o broju odgledanih španskih serija, ali nam ne pomaže da shvatimo suštinu situacije. Gledalac treba da misli da kada bi se uzeo keš kredit za sve te, već kupljene predmete, čovek bi bio obrijan i mršav, lift bi bilo lakše otvoriti, zvono bi se pritislo "za čas", a u njegovom stanu ne bi bila tašta? Keš kredit je rešenje kom će pribeći "iskusni", ali sam problem nije jasno prikazan. Kakofonija simbola dozvoljava različita tumačenja, tako bi se tašta u stanu, u svesti prosečnog gledaoca, pre povezala sa stambenim kreditom, jer nema tog "keša" koji će valjanu srpsku taštu ikada držati podalje.

Cela scena u kojoj se koncept razvija je zabavna i podseća na neki trenutak iz Tarantinove *4 sobe*, no mogućnost empatije ili koherentnog utiska o konceptu i cilju ostaju u naznaci.

ANJA KOSTIĆ, Copywriter, Coba&associates

¡Por favor escuchame!

Danas, kada je perceptivno polje ljudi pretrpano, skrenuti pažnju na svoj proizvod i ponudu nije nimalo lako. Zbog sličnosti ponude u bankarskom sektoru, pravi je izazov kreirati kampanju oko nekog dela ponude koji bi bio istovremeno i jedinstven i relevantan. Svi traže način da se istaknu u masi, a među njima je i Erste banka sa novom kampanjom.

Pri kreiranju Erste keš kredit kampanje *kreativa* se poigrala sa činjenicom da su zbog višedecenijske popularnosti latinoameričkih serija pojedine fraze i reči na španskom jeziku postale opšteprihvaćene i razumljive. Najupečatljiviji element kampanje je rečenica "porque no kreditčić", koja na prvo slušanje upada u uho. Osim toga, ovo kreativno rešenje je pogodno za eksploataciju kroz različite kanale komunikacije i stvaranje onoga što nazivamo integrisanom kampanjom.

Primarna ciljna grupa kojoj se obraćaju u reklami su urbani porodični ljudi sa decom školskog uzrasta. Kampanja počiva na uvidu da danas većina ljudi u Srbiji ne može da izbalansira kućni budžet sa porodičnim potrebama. Tu se negde nalazi i glavni motiv za uzimanje keš kredita.

Kad niste jedini brend u kategoriji najteži deo komunikacije se svodi na uveravanje potencijalnih korisnika da ste vi pravi izbor. Zašto uzeti Erste keš kredit, a ne keš kredit od neke druge banke?

Aktuelna kampanja je formirana oko potrebe za kreditom, što važi za celu kategoriju, a ne oko komparativnih prednosti koje se odnose na ponudu Erste keš kredita. Ovo je karakteristična boljka celokupnog bankarskog sektora u kome su proizvodi i usluge gotovo identični kod svih banaka. To sve rezultuje nedostatkom jedinstvene prodajne ponude (USP), što je presudno za precizno usmeravanje kreative. Kako će potrošači reagovati na kampanju, ostaje nam da vidimo.

DUŠAN SIMIĆ, strateški planer, Communis

REČNIK MARKETINGA

Rejting – procenat ljudi koji je video neki program

VESNA RANKOVIĆ,
MEDIJSKI DIREKTOR, MEDIA S

Ako drugačije nije naglašeno, rejting se posmatra u odnosu na populaciju stariju od četiri godine (6.829.956 ljudi u Srbiji). Primer: rejting Dnevnika RTS-a je osam odsto. To znači da je osam odsto populacije gledalo Dnevnik, odnosno, osam odsto puta 6.829.956 je 546.396 i to je broj ljudi koji je video Dnevnik.

U marketingu je ovaj termin neodređen dok se ne poveže sa ciljnom grupom. Serija koja ima rejting tri odsto (na ciljnoj grupi populacije starije od četiri godine), ima rejting 4,5 odsto na ciljnoj grupi žene od 25 do 65 godina ili rejting 1,8 odsto na ciljnoj grupi muškarci od 18 do 65 godina. Kao i svaka statistička varijabla, rejting može biti veliki ili mali kada se izabere specifična ciljna grupa. Zato pratite malim slovima napisanu ciljnu grupu.

MIRJANA PETROVIĆ, MENADŽER ZA ODNOSE SA KLIJENTIMA, MEDIA HOUSE

Rejting je najčešće korišćena reč u medijskoj terminologiji i predstavlja meru gledanosti televizije, slušanosti radija, čitanosti novina, itd. Televizija je medij pored kojeg se provodi najviše vremena, pa se i rejting najčešće vezuje za televiziju. Predstavlja prosečan broj gledalaca neke emisije ili programa. To ne znači da je identičan ukupnom broju ljudi koji su gledali neku emisiju. Taj broj je mnogo veći, ali oni su odlazili i dolazili, tj. prebacivali kanale, uključivali i isključivali televizore. Dakle, rejting je prosek. Može se izraziti u apsolutnim brojevima, ali se često izražava procentualno kao odnos broja gledalaca emisije i ukupnog broja ljudi, ne koji imaju TV aparat ili gledaju TV u tom trenutku, već ukupne populacije na teritoriji koju posmatramo. Ista logika se primenjuje i na druge medije.

LJUBOMIR ŽIVKOV

Srce od kamena

Pao mi je bio kamen sa srca kad sam shvatio da više nemamo ministarstvo za dijasporu, nakonec će država Srbija da se usredotoči na svoje građane, a neće stalno da sanja i da vija svakog Srbina koji živi u inostranstvu i da pregleda u kakvom mu je stanju pupčana vrpca, je li još dobar Srbin, kako *priča* srpski, slavi li slavu u tuđini, imaju li malena Srpčad rođena u neprijateljskom jezičkom području učitelje koji će ih opismeniti na ćirilici i koji će im predavati o staroj srpskoj slavi (nove i nema), neće Srbija više da potpomaže kulturno-umetnička društva diljem zemljinog šara samo da bi se naš jedinstveni korak iz Užičkog kola sačuvao od kletog zaborava, ko je otišao – otišao!

Je li u interesu Srbije da svi koji su se iz nje iselili ostanu stalno povezani sa starim krajem, ili bi možda trebalo svima otišavšima da poželi što prijatniju i što bržu asimilaciju tamo kud su se obreli

Tako sam ja mislio, a tako mislim i sada, ali u kolima čujem Dačićev domaći zadatak "Naši u belom svetu – koliko nam nedostaju i kako da i mi njima nedostanemo", tako nekako, ne, nije ministar inostranih poslova kazao ništa novo, ali u tome baš i jeste stvar: interes Srbije je da ima što bolje organizovanu dijasporu, jer je to način da se sačuva srpski jezik i identitet... Zvuči poznato, i jeste poznato, zvuči tačno, a nije tačno!

I sam taj za mene mutni interes Srbije stalno se podrazumeva, ne preispituje se. A ono što je u interesu vladajuće klase, nije dakako u interesu mene kao pripadnika eksploatisane klase. Država sanja da pod svojim okriljem (ili pod svojom šapom, kako vam drago) ima što više Srba, naši rukovodioci nikako da pristanu na stanovništvo nastanjeno u granicama države Srbije: svaki predsednik Republike smatra se predsednikom svih Srba sveta, svaka vlada drži da su u njenom delokrugu svi Srbi, gde god da su, potrebni su joj u njenoj večitoj gladi za većim, mnogoljudnijim narodom i stalno ih iznova prebrojava, knjiži, i one koji su privremeno vanka, i one koji su uveliko dobili državljanstvo država u kojima su se nastanili – jednom Srbin, uvek Srbin!

Treba vladu i razumeti, jer ima ovde dosta i da kažemo škarta, ima stanovnika koji uopšte nisu Srbi. U inostranstvu isto ima građana Srbije koji nisu Srbi – i jedni i drugi su tuđa kost. Vladu zanima samo i vascela Srbadija, iseljena, pa tek onda neiseljena, ostali su svi u drugom planu, kako u Srbiji, tako i u raseljeni, Vlada danonoćno brine o ćirilici, bdije nad budućnošću srpskog jezika, doklen ju budućnost romskog jezika u Austriji ili identitet Mađara odseljenih iz Srbije u Ameriku (ili u njihovu maticu, koja je pripada, gle, EU) srdačno ne interesuje.

Razneżene ili egzaltirane govorancije o rasejanju šta su drugo nego srbovanje, tobožnja briga o iseljenicima jeste briga o velikosrpstvu, vrednosti koja mora odoleti svemu što je u tuđini okružuje. Koliko sam puta čuo prekor i tešku žalopojku kako nečiji unuk *ne priča* srpski, nego divani engleski, švapski i šta ti ja znam! Mali se tamo rodio kao treće iseljeničko kolence: u kindergartenu nemački, na televiziji nemački, u crtanom nemački, na ulici nemački, u školi će isto biti nemački, to je jezik njegove domovine, ali ne, mali ne sme da zaboravi jezik predaka! Pa dobro, ako se u kući još govori srpski, dete će možda i biti bilingvalno, ako međutim spadne na nemački, šta onda: nije li dovoljno to što mu dobro ide jezik sredine, što može da prati gradivo u školi?! – Jeste, pa takav mali izrod će se zaljubiti u Nemicu, oženiće se njome, ta će dečica, neka su živa i zdrava, biti još manje Srbi, biće još manji Srbi, pa kud nas to vodi? Šta će biti sa srpskim jezikom, šta sa identitetom?!

Ništa!

Tu smo mi u matici, koji druge jezike niti dobro znamo niti nam to mnogo nedostaje, da, ali i nas u matici sve je manje, ako ne prionemo džumle, svak u okviru sv. mogućnosti, na popravljanje nataliteta, za četirsto devedeset tri godine biće nas svega pedesetoro ili šezdesetoro! Pa šta! Ta šaka jada znaće ćirilicu, znaće naše padeže, patiće zbog Kosova, voleće Teslu, Svetog Savu, Novaka Đokovića, neće nestati ni jezik ni identitet! Ostaće ono što je napisano na srpskom jeziku... – Ostaće, ali šta ako nam i to budući stanovnici Srbije budu spalili, kako što neki već sada ruše svetinje na Kosovu? Tja, ako svi fino izumremo, neće biti nikoga ni da se rasplače nad takvim istorijskim ishodom! Bilo pa prošlo, to se već događalo i u evoluciji i u istoriji!

Au, daleko ti ode!

Napustilo me je, trajno i rekao bih organizovano, tridesetak dobrih znanaca i redov. poslodavaca u srednjoj Evropi, jer sam ih javno prikazao kao osobe koje bi od zemlje domaćina da izvuku samo ono što njima treba, novac, a koji na domaći živalj gledaju s visoka, i strepe da će im deca stupiti u etnički nečist brak, daleko mu lepa kuća, da će se venčati sa nekim ko niti je pravoslavan, niti je uopšte Sloven!

Oni, istinabog, ne traže da im Srbija šalje novac (to je kao kad bi sin koji je usled teškog siromaštva napustio roditeljsku kuću i otišao u grad, pa traži da mu njegovi šalju novac kako bi u antikvarnici ili u "Narodnoj radinosti" pazario vintage, stvari koje ga podsećaju na zavičaj nepreżalni), ali država ima neku svoju tablicu množenja: mi uložimo u dijasporu pet miliona dinara, a ona u Srbiju pošalje milione evra i dolara, o, pa onda mi na našijencima besramno zarađujemo, varamo ih i takoreći deremo! (Nastaviće se, očito) ¶

U susret izložbi:
Ruska avangarda u Beogradu

SMISAO I

Nikolaj Sinezubov, *Plavi dan*

ULOGA UMETNOSTI

Izložba "Ruska avangarda u Beogradu", koja će uskoro biti otvorena u Muzeju istorije Jugoslavije, po svom obimu i značaju biće bez sumnje jedan od najvećih kulturnih događaja godine

Devetnaestog novembra, sto godina manje jedan mesec pošto je Kazimir Maljevič pokazao svetu svoju sliku *Crni kvadrat* kojom je promenio tok umetnosti, u Muzeju istorije Jugoslavije biće otvorena velika gostujuća izložba iz Rusije – "Ruska avangarda u Beogradu". Na njoj neće biti slike čiji se jubilej obeležava – *Crni kvadrat* nikada se ne iznosi iz Rusije – ali biće pokazano 117 reprezentativnih radova 50 ruskih avangardista, u izboru kustoskinja Ane Pahomove i Faine Balahovske. Izbor dela čini pregled ruske avangarde koja ne predstavlja jedinstveni umetnički pravac, već široki okvir za umetničke, literarne i pozorišne eksperimente tokom prve trećine 20. veka, skreću pažnju organizatori. "Taj radikalni umetnički pokret širih razmera, koji je u jednom trenutku slavljen, u drugom potpuno osporen i zabranjen, danas je ponovo prihvaćen. 'Ruska avangarda u Beogradu' odslikava jedinstveni fenomen, nastao kada se oformila grupa umetnika koja je u umetnosti videla zamenu za religiju i put ka promeni društva. Uvođenje geometrizacije u likovni izraz umesto figuralnosti, predstavljalo je odraz modernizacije pretežno agrarnog ruskog društva i snažnu veru u radničku revoluciju, progres i industrijalizaciju."

Na izložbi će biti predstavljeni radovi umetnika koji obuhvataju skoro sve pravce ruske avangarde, konstruktivizam, suprematizam, futurizam i funkcionalizam. Među njima su grafike i slike Vasilija Kandinskog, Aleksandra Rodčenka, Ivana Kljuna, Aleksandra Arhipenka, Aleksandra Vesnina, Ljubov Popove i drugih, zatim skice i scenografije za prvi sovjetski SF film *Aelita: Kraljica Marsa* Aleksandre Ekster, ilustracije kostima i scenografije režisera Sergeja Ejzenštajna, ilustracije za knjige "oca ruskog futurizma" Davida Burljuka, arhitektonski radovi El Lisickog, Maljevičev beli čajnik napravljen u fabrici porcelana "Lomonosov" i drugo. Njima je priključeno i 11 dela iz kolekcije Narodnog muzeja u Beogradu, deo Zbirke Ljubomira Micića. Izložba "Ruska avangarda" je došla u Srbiju zahvaljujući inicijativi ruskog ministra kulture Vladimira Medinskog, i po svom obimu i značaju predstavlja jedan od najvećih kulturnih događaja godine.

SLIKARSTVO JE PREVAZIĐENO

Devetnaestog decembra 1915. godine u Petrogradu, tada prestonici Rusije, Maljevič je na otvaranju "Poslednje futurističke izložbe slika 0.10." izložio svoj *Crni kvadrat*. Tvrdio je da ga je naslikao u stanju mističnog transa pod uticajem "kosmičke svesti", pa je ovoj slici pridavao poseban značaj. Na izložbi, *Crni kvadrat* je postavljen u desnom uglu od ulaza u prostoriju, tamo gde po ruskoj tradiciji u kući stoje ikone, što je za kritičara i slikara Aleksandra Benoa značilo da je "to ikona koju su gospoda futuristi postavili umesto Majke Božije". Međutim, većina je u ovoj slici videla samo mrtav kvadrat ili personifikaciju noći. Sam Maljevič ga je ovako opisao: "Omamljujuća potreba udaljavanja od objektivnosti dovela me je u pustinju u kojoj ništa nije stvarno sem osećanja. I tako, osećanja su postala suština mog života."

U programskom tekstu "Od kubizma i futurizma do suprematizma" Maljevič je dao teorijsko obrazloženje i utemeljenje suprematističkog slikarstva koje je započeo *Crnim kvadratom*. Suprematizam je »

označio vrhunac razvojnog toka najznačajnijih savremenih umetničkih pravaca, i umetniku je dao pravo na uspostavljanje sopstvenog koda, vlastite formule, što predstavlja distanciranje od poštovanja tradicije. "O slikarstvu u suprematizmu ne može biti ni reči, slikarstvo je odavno prevaziđeno", smatrao je Maljevič. Po njemu, o stvaranju se može govoriti samo ako umetnik proizvede novu pojavu, novu formu, a samo stvaranje treba shvatiti kao cilj po sebi. On govori o "rađanju formi" kojima se mora "dati život", koje same treba da budu "živa stvar" a ne ponavljanje "stvari koje žive u životu". Jer, "stvarati znači živeti, neprestano stvarati novo". Osnovne forme suprematizma su linija i kvadrat, koji je polazna osnova svih ostalih suprematističkih formi – kruga i trougla. U kvadratu je svako individualno oblikovanje svedeno na svoju nultu tačku, na tačku čiste mogućnosti, čiste potencije i oslobođeno od svih predmetnih i psiholoških asocijacija. "*Crni kvadrat* je tako postao univerzalna formula avangarde, njegovo najveće dostignuće, neprevaziđen podvig", napisala je za katalog izložbe Faina Balahovska, jedna od njenih autorki. S vremenom, kako je govorio sam umetnik, *Crni kvadrat* se pretvorio u svojinu svih njegovih sledbenika. Za učesnike Unovisa, grupe *Osnivači nove umetnosti* koju je formirao Maljevič 1920. godine, suprematizam je postao novi kanon a *Crni kvadrat* njegov glavni simbol koji su koristili pri opremanju knjiga, plakata, tekstova.

Nakon toga svako je dao svoj doprinos i interpretaciju novog pravca: Ivan Kljun – žonglirajući drečavim, kontrastnim bojama, Nadežda Uljanova i Aleksandar Vesnin – prostim geometrijskim formama, Ljubov Popova – dinamičnim, slojevitim ispresecanim površinama živopisne arhitektonike, Aleksej Morgunov u grafičkom dizajnu, Olga Rozanova sa apstraktnim kolažima obojenog, često poluprozračnog papira, Kliment Redko sa slikama bojom, novom formalnom zadatku koji je zaneo naredno pokolenje umetnika...

"Uprkos raznovrsnosti, različitoj usmerenosti avangardnog pokreta, u kojem su se dojučerašnji saradnici i jednomišljenici često rastajali naglo i zauvek, teško je ne primetiti sličnost zadataka i okolnosti koje su se nalazile pred umetnicima, za koje je svaki od mnogobrojnih lidera

Aleksandra Ekster, *Balerina*

Aleksandar Labas, *Metro*

Ivan Kljun, *Supermatizam*

Vasilij Kandinski, *Studija Supermatizam*

Na novom talasu

Kad je 1982. godine na Prvom programu Jugoslovenske radio-televizije prikazan jednočasovni video-film *Ruski umetnički eksperiment*, gledalište je bilo zgranuto. Njegovi autori Boris Miljković i Branimir Dimitrijević, rediteljski tandem poznat kao Boris i Tucko, doživeli su to kao potvrdu da su film o Maljeviču i istomišljenicima realizovali na način primeren i temi i njenim junacima s obzirom da su izazvali reakciju kakvu je i dvadesetih godina prošlog veka izazvala pojava ruske avangarde.

"Video je tada bio trominutna forma razvijana na MTV-ju, a celovečernji video je bio gotovo nezamisliv", kaže u razgovoru za "Vreme" Boris Miljković, sada kreativni direktor RTS-a. "Upustiti se u takav posao je bio eksperiment u svakom pogledu. Predložak za film je bila knjiga *Ruski umetnički eksperiment* Kamile Grej, obavezno štivo studenata umetnosti. Pokušali smo da pod tim naslovom napravimo film tako što ćemo koristiti jezik, dizajn i atmosferu ruskih avangardista, film o trenutku u kome smo tada učestvovali, u eksperimentu socijalizma." Boris Miljković objašnjava da su se odlučili da o tome govore baš sredstvima ruske avangarde. Zašto? "Zato što nam se činilo da će društvo u kome živimo, s obzirom da je nastalo kao rezultat revolucije, razumeti rečnik i ideju koji su takođe nastali kao reakcija i posledica revolucije. Drugi razlog je bio naš pokušaj da se ovim filmom borimo sa idejom, filozofskom idejom Karla Marksa, na kojoj je bilo bazirano tadašnje društvo. Jer, setimo se, tadašnji sistem je počivao na ideji a ne na diktatu proizvodnje novca koji je danas aktuelan."

Po Miljkoviću, to su bile značajne godine za Jugoslaviju: "To je vreme nakon Titove smrti, kada se oslobodila energija i kada je svašta kreativno počelo da cveta, ali i nešto što mi tada nismo prepoznali: cveće zla čija će se akcija pokazati krajem osamdesetih. Tada su, u toj oslobođenoj energiji, stotine mladih u celoj zemlji počeli da stvaraju razne nove stvari, pre svega u muzici, bez straha da će biti kažnjeni ako slobodno misle. Već krajem sedamdesetih javio se takozvani novi talas u muzici: u Ljubljani *Lačni Franc* i *Pankrti*, u Zagrebu *Film* i *Prljavo kazalište*, u Beogradu *Idoli* i grupe *Paket aranžmana*, i to rame uz rame sa svetom – što se pre toga nije desilo. Moja generacija je to vreme zvala *plesni period*. Taj vetar kreativnosti, energije i potrebe

za slobodom je bio spajajući, nasuprot onom koji će se desiti krajem te decenije. Umetnici iz Slovenije su bili dobrodošli u Beogradu i obrnuto, *Film* i *Idoli* su išli na zajedničke turneje, umetnost je nesmetano kružila Jugoslavijom bez granica. Tada je Jugoslavija izgledala onako kako bi Evropa mogla da izgleda. U tom istom vetru naletale su i promene u likovnoj umetnosti, omladinskoj štampi, a u Beogradskoj televiziji su se pojavili novi ljudi poput Branimira Dimitrijevića i mene, Stanka Crnobrnje i Slobodana Pešića, koji su bili ne samo realizatori nego i autori programa."

Na Filmskom festivalu u Monte Karlu *Ruski umetnički eksperiment* skrenuo je pažnju na sebe – Miljković se seća pohvala koje su za film imali Žana Moro, Danijel Olbricki i Roman Polanski, ali i na državu. Miljković se seća da su "za našu muziku, na primer, počeli da se interesuju tada važni evropski mediji, u jednom momentu *Idoli* su bili prva grupa u Evropi u timu sa svetskim grupama *UB40*, *Yellow*, *You Two*, vodeća novinarka *New musical exspressa* je došla u Beograd da intervjuiše Branimira Dimitrijevića i mene. Evropa je prepoznala kreativnu energiju koja se ovde pojavila i koja je pomerala granice umirućeg socijalizma, i podržala nas je."

S. Ć.

nalazio sopstveno rešenje", piše Faina Balahovska.

ZENIT

Jedanaest dela kojima se Narodni muzej iz Beograda priključuje izložbi "Ruska avangarda u Beogradu", deo su umetničke ostavštine Ljubomira Micića, osnivača Zenitizma, osobenog avangardnog pokreta u nas. Zahvaljujući Miciću, koji je u dvobroju časopisa "Zenit" 1922. godine, poznatom i kao "Ruska sveska", prvi put na ovim prostorima su predstavljeni akteri i ideje ruske avangarde. Ruski avangardista El Lisicki je dao nacrt za naslovnu stranu tog broja, a zajedno sa drugim urednikom, Iljom Erenburgom, objavio je ključni tekst tog izdanja "Ruska nova umetnost". Micić je konstatovao da je njegov časopis prvi u Jugoslaviji uspostavio kulturne veze sa savremenom Rusijom i da su u tom broju štampani "samo oni koji su aktivno sudelovali u ruskoj revoluciji, koji su poneli jedan ogroman teret na svojim leđima i koji odlučno sarađuju na izgradnji Nove Rusije". Dve godine nakon toga, Micić je u Beogradu priredio "Prvu Zenitovu međunarodnu izložbu nove umetnosti", na kojoj su bili i radovi sada priključeni izložbi "Ruska avangarda u Beogradu". To su radovi El Lisickog, Aleksandra Arhipenka, Vasilija Kandinskog i Ljubov Kozincove.

Izložba "Ruska avangarda u Beogradu" će biti otvorena do 7. februara iduće godine. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Hronika još jedne izgubljene generacije

Iz štampe je upravo izašla knjiga *Desna deca levih roditelja*, zbirka tekstova koje je Milan Milošević ispisivao tokom 45 godina svoje novinarske karijere, a poslednjih 25 godina u "Vremenu". Iz ove knjige prenosimo predgovor Dragoljuba Žarkovića

Pred čitaocima je knjiga koju "Vreme" s ponosom predstavlja u godini u kojoj slavi četvrt veka svog postojanja, ali taj podatak iz inače trošnih biografija institucija, pokreta i udruženja bledi pred činjenicom da je knjiga "Desna deca levih roditelja – O još jednoj generaciji X, između 'Vođe', 'Dange' i 'Stradije'" rezultat četrdesetpetogodišnjeg rada Milana Miloševića, i da tu nema govora ni o kakvoj trošnosti.

Moje iskustvo u (k)varljivoj novinarskoj profesiji tek je nešto kraće od iskustva Milana Miloševića, dakle dovoljno je da čitaocu jemčim da gotovo da nema pouzdanijeg svedoka vremena, ali ni pouzdanijeg čoveka, novinara i urednika.

On je, po meni, rodonačelnik forme koja je uspešan spoj novinarske imaginacije i ozbiljnih sociooloških, demografskih i socijalnih istraživanja. On ne baca reči u vetar i ne manipuliše uskovitlanim, a tako kratkotrajnim osećanjima javnosti kojoj se obraća.

Ima u našem poslu tekstova koji su važni i zavodljivi u jednom danu, jednom nedeljno, ako toliko prežive, a onda ih pokriju "snegovi i šaš", pa se dogodi da ni autor ne zna baš najbolje, pošto prođe izvesno vreme, o čemu u njima beše reč.

Suočeni s tekstovima Milana Miloševića, čitaoci će uvek znati o čemu se radi, pa bilo da čitaju tekst od pre četrdeset pet godina ili tekst napisan prošle nedelje.

Ova zbirka tekstova dragocena je i kao udžbenik za sve one koji bi ozbiljno da se bave novinarstvom, ako takvih još uopšte ima. Knjiga brani čast profesije i svedoči kako se u životnom opredeljenju može biti dosledan i čestit i kad je sve, pa i taj život, protiv tebe. ¶

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Misterija Vasićeve "lepe žene"

Knjiga Miloša Vasića *Moj muški život* je zbirka kolumni koje su pod ovim nazivom objavljivane u "Vremenu" od 2011. do 2013. Iz ove knjige, upravo objavljene u izdanju "Vremena", prenosimo predgovor Jovane Gligorijević

Svojedobno je Miloša Vasića napalo da je opsednut lepim ženama, njihovim fizičkim atributima, te da je seksista prve klase i da je to što za neku ženu kaže da je lepa – seksizam samo po sebi. Dodajte još na to i da je "sredovečan beli muškarac iz srednje klase", najgora vrsta, ako nas, feministkinje, pitate i eto lomače za tog Vasića, same smo nacepale drva, šta će nam muška ruka za to. I sama sam feministkinja, no ni nakraj pameti mi nije bilo da na Mišu potežem drvlje i kamenje. Gnjavile su me po tviterima i drugim društvenim mrežama zbog Vasićeve kolumne "Moj muški život" razne sajber feministkinje. To vam je ona sorta koja se samoproglasila za ovlašćenu da odlučuje ko je podoban, ko nije. Kad ih ne bi mrzelo da dignu dupe od tastature/pametnog telefona, bojim se da bi vešale i streljale, po recepturi druga Staljina. Elem, prvo su apelovale da ja malo popričam sa Vasićem i da mu "objasnim neke stvari". Kakve budale, majko mila... Znam da se Vasić sa ovim ne bi složio, ali: nema šanse da ja njemu nešto objašnjavam, može samo on meni. Zašto? Nije, lepe i lepi moji, zbog razlike u godinama, znanju i iskustvu, nego zato što sam ja tako rešila. Pri čistoj svesti i zdravoj feminističkoj pameti.

Nežni i suptilni apeli brzo su prerasli u agresivne ispade, jer kakva sam ja to feministkinja kad pristajem da pišem u istim novinama kao taj odvratni seksista Vasić. Na kraju završih ekskomunicirana od strane vaskolike virtuelne feminističke zajednice. Hvala bogu!

Moj problem je u tome što duboko verujem da muškarci mogu da budu feministi i da je Miloš Vasić sigurno jedan od njih. Pritom, nije Vasić jedan od onih što će doći među žene i objašnjavati im kako »

treba da se bore za svoja prava. Ne. On je ideal feministe: svestan patrijarhalne kulture u kojoj je kao muškarac povlašćen, pa tu svoju povlašćenu poziciju koristi da razne dripce i mufljuze koji zaista jesu seksisti – dozove pameti. U isto vreme, taj odvratni seksista Vasić, otac četiri ćerke, divan muž jedne jake žene, majstor je za ono što se jezikom nevladinih organizacija zove "jačanje kapaciteta". Nesigurna si, nezadovoljna brakom, vezom, kako te tretira šef? Ako postoji neko ko ume da te osokoli, da te uveri da možeš sve to sama da središ, da te nahrani sa malo životne mudrosti, to je Miloš Vasić.

Dugo sam dumala šta je za Vasića ta famozna lepa žena. Napisao je on jedan "Muški život" baš na tu temu. Posle se dopunio i tekstom o ružnim ženama, tvrdeći da je šarm ključna stvar: "Tu dolazimo na misteriozni pojam 'šarma'. Lepota je jedno; ružnoća, mada neistražena, jeste drugo. Šarm je, kako mi se čini, tu najvažniji. Šta je šarm – ne pitajte, duža je to priča. To je valjda ono što ružne žene i muškarce čini privlačnima, čak i lepima." No, nije mi to bilo dovoljno ubedljivo. Nisam, naravno, ni pomišljala da bi Vasić mogao biti seksista, jer znam čoveka. Ali nije u ta dva teksta do kraja objasnio šta je lepa žena. Njegova poenta se svodi na sasvim prostu i istinitu stvar: lepo je ono što je tebi lepo. Vasićeva lepa žena je, dakle, ona koja je njemu lepa. I dalje nisam bila zadovoljna.

Vasić ima običaj, kad sedi u društvu pa ga neko pozove telefonom, da kaže: "Evo, sedim s dobrim ljudima i lepim ženama." Na to uvek prva reaguje njegova rođena žena, pa uz sočnu psovku priupita da li to znači da žene nisu ljudi. No, u tom Mišinom ritualnom odgovoru mislim da sam konačno našla rešenje misterije zvane "Vasićeva lepa žena". Nema to veze sa dužinom nogu, poprsjem, bojom kose i očiju. Nije to ni ono što on misli – šarm. Na kraju krajeva, nije ni ono što obavezno sam doda kad za neku ženu kaže da je lepa. Vasić, naime, nikad ne kaže samo "lepa", njegova misteriozna lepotica je uvek "lepa, pametna i duhovita". No nije tajna ni u pameti ni u smislu za humor. Mnogo, baš mnogo sam razmišljala šta je "Vasićeva lepotica", pa sam u glavi pretumbavala i analizirala sve žene koje je okarakterisao kao lepe, a koje sam imala priliku i lično da upoznam. To vam je, spolja gledano, miks raskošnih crnki, tananih plavuša, visokih, niskih, žena svih mogućih boja, oblika i veličina. Feministkinje, zar to nije ono za šta se borimo?

Nek mi Vasić ne zameri, ali nije baš svaka od tih njegovih pametnih i duhovitih lepotica ni izvanredno bistra ni spektakularno duhovita. Polomila sam mozak dok nisam došla do zajedničkog sadržaoca za sve te njegove "ribe da se smrzneš". Rekoh već, rešenje zagonetke mi je sve vreme bilo ispred nosa, u onim njegovim "dobrim ljudima i lepim ženama".

Karakter! Svaka, ali baš svaka iz skupine Vasićevih neodoljivih lepotica, žena je izvanrednih ljudskih kvaliteta. Svaka je časna, ne u onom malograđanskom smislu, već u onom najljudskijem koji se može zamisliti. Svaka je poštena, opet ne u banalnom smislu čednosti i poštenja. Svaka ume da saoseća sa tuđom mukom i ima istančan osećaj za nepravdu. Prevrnuće svet da pomogne drugom, ne zato što od toga ima neke koristi, nego zato što može, zato što je to ono što ljudi rade jedni za druge. Svaka je hrabra, pa tu nepravdu koju vidi neće da prećuti, nego viče na sav glas. Čojstvo i junaštvo je ono što krasi Vasićevu lepoticu. Za Miloša Vasića, ružna je samo ona žena koja je po svim ljudskim uzusima naprosto bitanga i baraba.

Bitange, lopuže i barabe jednako su rasprostranjene među ženama kao i među muškarcima. To je jasno već iz činjenice da se sve tri reči mogu bez ikakve promene primeniti na oba pola: svejedno je da li te je baraba zajebala ili te je baraba zajebao.

Ali, zašto taj Vasić onda i za časne i poštene muškarce ne kaže da su lepi? Zato što je Miloš Vasić, biće seksualno kao i svi mi ostali, dosegao viši nivo – njemu su ove osobine seksualno privlačne, u njih se zaljubljuje, njih on, heteroseksualni muškarac, vidi kao lepotu žene koja mu se dopada. Pa, drage moje saborkinje feministkinje, ako to nije muškarac kakvog želimo u svetu u kom ćemo biti ravnopravne, onda čak ni ja više ne znam šta hoćemo. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

O monografiji *Grobarski Trash*

Partizan

GTR je pobuna protiv palanačke,

Krv kipti, ključa, a srce grmi
Grobari, grobari, grobari
Partizani, partizani, partizani,
Treš, treš, treš romantičari.

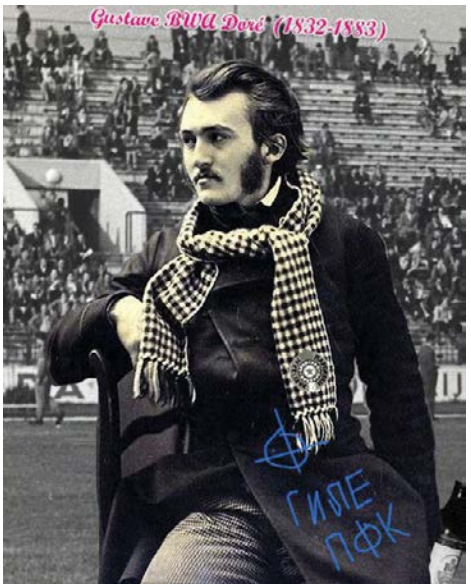
Čujem kako se dečak Marko, sprat iznad mene, sprema za proslavu osnivanja revolucionarnog pokreta Grobarski Trash Romantizam. Dionizijske, autsajderske, svečanosti počinju 4. oktobra. I Beograd je oslobođen u oktobru 1944, samo se to ovde odavno zaboravilo. Svečanosti počinju u *Parobrodu*, Kapetan Mišina 6. Dečak Marko kaže da počinju prikazivanjem dokumentarnog filma Partizan – Zvezda u četiri seta: 6:1,

najbliža večnost

plačiguzne, instalirane, bahate, mutave, nesposobne vlasti

(PO)ETIKA GTR-a: Partizan u srcu

6:0, 7:1, 5:0. Ovo je nepravilan sonet. Reditelj Ivan Lovrić. Celi tjedan idu svečanosti: povest GTR ili Partizan rešava jednačinu srca.

U eseju ili pripovesti o GTR, Partizan izranja kao *Apolonski torzo*, kao dribling na smrt. To je požar koji niko ne može ugasiti. Partizan kao najbliža večnost.

Đačka sveska GTR rimuje drskost i duhovitost, razum i ludilo, Puškina i Kiša, ličnu priču i istoriju, Maljeviča i Direra, *Crni kvadrat* i *Autoportret*, Bajrona i Orvela, strast i vernost, ljubav i fudbal. GTR je pobuna protiv palanačke, plačiguzne, instalirane, bahate, mutave, nesposobne vlasti.

Ko su grobari treš romantičari? Zaverenici, zatočnici. Zaljubljeni(ci) u ambis. Ambis ili levitacija srca. Posle utakmice Partizan–Spartak 5:0 (Kovačević 2, Hasanagić 2, Vasović 1), praški student Jan Palah, Empedoklov učenik postao je član *Društva mrtvih pesnika*. Jan Palah, vatra, postao je treš grobar romantičar. Bio sam na Vaclavskim namjestima sa kojih je u večnost krenuo Jan Palah. Jer Partizan je, kaže ova knjiga, večita glad za slobodom, za igrom. Partizan kao napev moje krvi, kao ritam koji mi darovaše crno-bele bebe i Florijan Matekalo.

Jevrejin, Jugosloven, Partizan to je u S(N)S Srbiji isto. Grobar nosi s ponosom, žutu i(li) crno-belu traku na mišici. Četnička, ljotićevska, svesrpska, udbaška, radikalska Zvezda secirana je u ovom eseju po uzoru na *Čas anatomije* Danila Kiša.

Erosova šifra je Partizan. GTR je čuvar tradicije Partizana. Rečnik ljubavi. A gde se mogao roditi treš romantizam grobara nego u srcu mladih španskih boraca: Konstantin Koča Popović, Peko Dapčević, Siki Gaković, Božo Koprivica... Malaga, Bilbao, Granada, Fuenlabrada, Gvadalahara... Alkazar, Viva la Republica. I u srcu mladih Partizana: što to huči Prva proleterska. Njihov je uzor bio partizan, mladi Peća Rostov. Nije samo Šekspir, i Tolstoj je bio partizanovac. Peća Rostov igrao je za čuveni podmladak Partizana. Igrao je centarfora, a taj mladi tim dve godine nije izgubio nijednu utakmicu u Jugoslaviji.

Partizan kao iskrenost Punog Meseca ili Partizan je Itaka gde zelena boja mora prelazi u crno-belu večnost. Vernost kao večnost, ili jedna devojka kadra da umre za crno-beli san: Jelena Ćetković. Pre neki dan ovom heroju su oteli ulicu u Beogradu. Ali dobila je bulevar u Grobarskom Trash Romantizmu.

Partizan ili Homerov postupak nabrajanja: Špic, Bobek, Simonovski, Pajević, Atanacković, Zebec, Čajkovski, Milutinović, Šoškić, Galić, Radović, I. Mitić, Miladinović, Vasović, Jusufi, Kovačević, Čebinac, Bečejac, Rašović, Hasanagić, Paunović, Đorđević, Bjeković, Vukotić, Vokri, Mance, Ćirić, Ilić... Stadion JNA ili tada su dani bogovi bili. Od stadiona Partizana do večnosti, ili noć odreši žeđ ludaka, vilenjaka i grobara.

Samo se vatra, more i Partizan mogu gledati beskrajno:

R
RRRR
RRR
RRR

i čitati svesku o grobarskom treš romantizmu.

Srećan rođendan, Grobari, večiti romantičari!

Smrt fašizmu, živeo Partizan. ¶

BOŽO KOPRIVICA

(Mala beseda na promociji monografije *Grobarski Trash Romantizam autora* Dušana Mihajilovića, 10. 10. 2015. u Parobrodu)

jdp.rs

JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

REPERTOAR
NOVEMBAR 2015.

Scena „Ljuba Tadić"

3. Utorak u 19.00	Peterburška pozorišna sezona VIŠNJIK, Sanktpeterburško pozorište Ruska antrepriza „Andrej Mironov"**
4. Sreda u 19.00	Peterburška pozorišna sezona BAAL, Sanktpeterburško državno akademsko dramsko pozorište „V. F. Komisarževska"**
5. Četvrtak u 19.00	Peterburška pozorišna sezona BRAĆA, Državno dramsko pozorište „Prijut komedijanta"**
6. Petak u 19.00	Peterburška pozorišna sezona MAGBET, Sanktpeterburško državno pozorište-festival „Baltički dom"**
7. Subota u 20.00	UNOSNO MESTO
8. Nedelja u 20.00	SAMO NEKA BUDE LEPO
9. Ponedeljak u 20.00	MLETAČKI TRGOVAC
10. Utorak u 20.00	SUMNJIVO LICE
12. Četvrtak u 20.00	RAZBIJENI KRČAG
14. Subota u 20.00	ZAPISI IZ PODZEMLJA
15. Nedelja u 20.00	SKAKAVCI**
16. Ponedeljak u 20.00	GOSPOĐICA
17. Utorak u 20.00	UNOSNO MESTO
18. Sreda u 20.00	METAMORFOZE*
19. Četvrtak u 20.00	RAZBIJENI KRČAG
20. Petak u 20.00	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE
21. Subota u 20.00	ŠVABICA*
22. Subota u 20.00	SUMNJIVO LICE**
23. Ponedeljak u 20.00	NIJE SMRT BICIKLO (da ti ga ukradu)
24. Utorak u 20.00	RAZBIJENI KRČAG
25. Sreda u 20.00	OTELO
26. Četvrtak u 20.00	DNEVNIK O ČARNOJEVIĆU
28. Subota u 20.00	ZMAJEUBICE

Studio JDP

8. Nedelja u 20.30	HISTERIJA
9. Ponedeljak u 20.30	ZLOČIN I KAZNA
13. Petak u 20.30	RAHELINA KUTIJA (nezavisna produkcija „Kino teatar")
16. Ponedeljak u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
17. Utorak u 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
19. Četvrtak u 20.30	HISTERIJA
21. Subota u 20.30	RAHELINA KUTIJA (nezavisna produkcija „Kino teatar")
23. Ponedeljak u 20.00	FESTIVAL „KEYBOARD DAYS BELGRADE", Jeroen & Sandra Van Veen, klaviri (Holandija), gosti: LP Duo
29. Nedelja u 20.30	ZLOČIN I KAZNA

GOSTOVANJA

8.	RAZBIJENI KRČAG 20. Jugoslovenski pozorišni festival „Bez prevoda", Užice
14.	POKOJNIK Festival „Srpski novembar", Folksteatar, Beč

JDP uz podršku Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije titluje predstave na engleski jezik (*) i srpski jezik (**) za osobe sa oštećenjem sluha

Predstave u okviru Peterburške pozorišne sezone izvode se sa titlom na srpskom jeziku.

Iz tehničkih razloga predstave sa scene Teatar „Bojan Stupica" u novembru će biti izvođene na scenama „Ljuba Tadić" i Studio JDP

50% POPUSTA
za kupovinu ulaznica na dan predstave i u novembru

Vaš lični blagajnik
069 26 44 447

DOSTAVLJAMO VAM ULAZNICE NA ŽELJENU ADRESU!

Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 17h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447
Kralja Milana 50

Beograd
www.beograd.rs

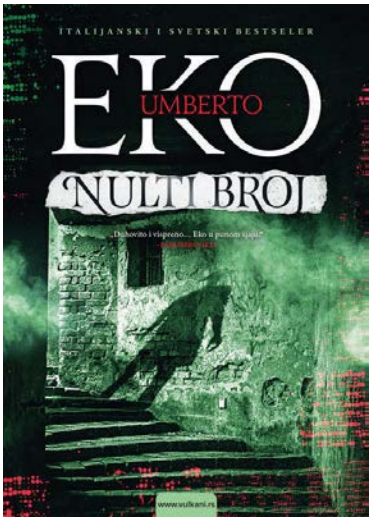
Raiffeisen BANK

Roman: Nulti broj

Elegija nad grobom novinarstva

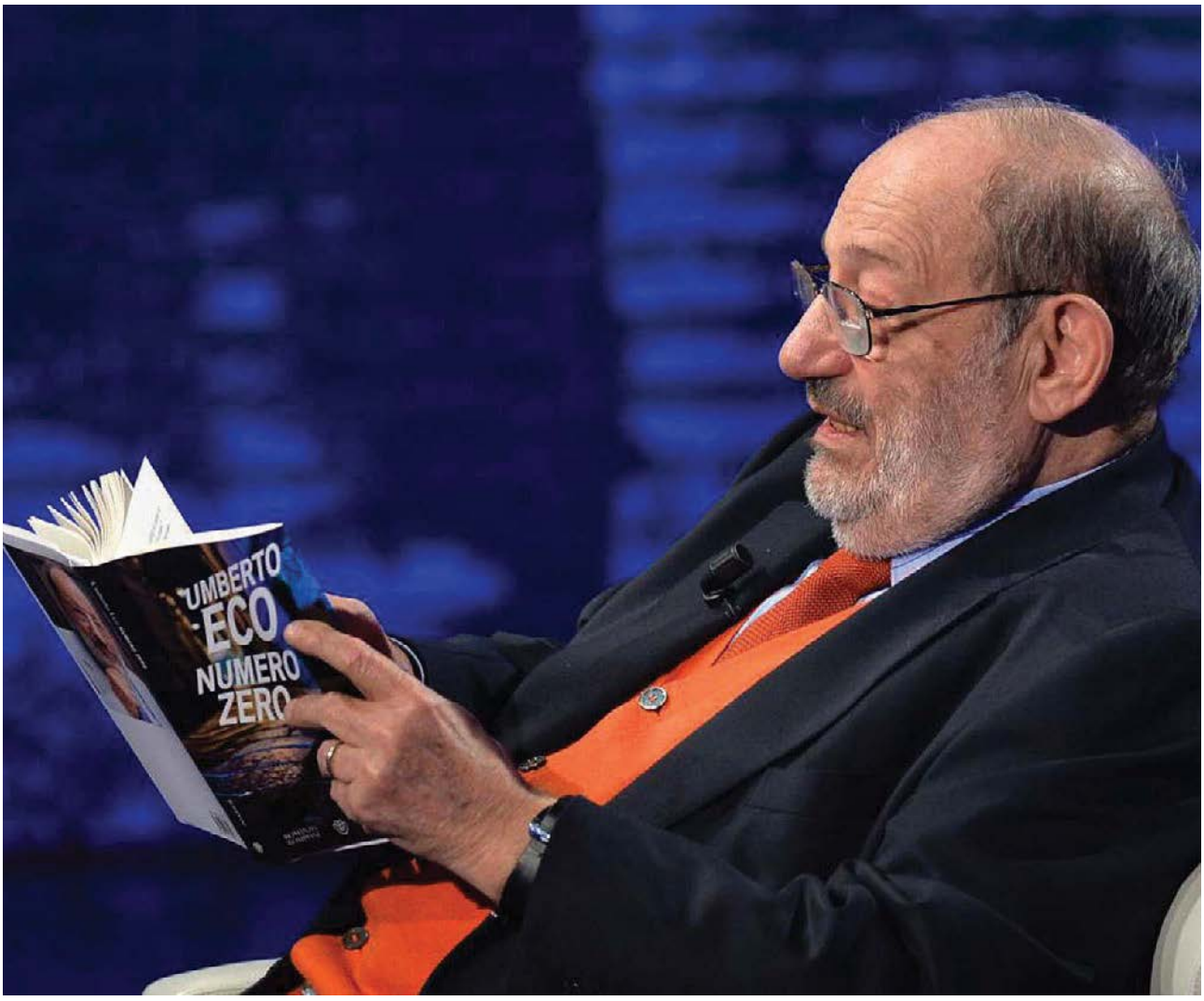
Novi roman Umberta Eka naizgled je neambiciozna, ali briljantno ostvarena slika propadanja jednog od stubova demokratskog i prosvećenog društva

"U redu", odgovorio sam, "završiću svoj spisak: ne možemo imati i jare i pare, veliki centri moći, mobilisanje svih mogućih resursa, zasukati rukave, prelomni trenutak, vera u bolje sutra, doći na pozitivnu nulu, ključ stabilnosti, ispitati navode, ničija nije gorela do zore, prvi sunčani dan izmamio šetače, saobraćajni kolaps u centru, dobijanje transparentnih podataka, adekvatno rešenje, izbijanje novih nereda, dugogodišnja agonija, predano rade na uklanjanju kvara, dati jasan signal, spustiti gard, iskoreniti stare navike, oslušnuti tržište, snažan zaokret, vratiti se na pravi put, izvesti pred lice pravde, trn u oku vlastima, gomilanje trupa na granici, presudni meč u borbi za opstanak, narušeni kredibilitet, lider pao u Napulju, nezapamćeno divljanje navijača, nastavlja se potraga za preživelima, odlazak poslednjeg velikana, na lice mesta pristigle spasilačke ekipe, brutalno pretučen, najzad stao na ludi kamen, kilometarske kolone na prelazima...

Umberto Eko piše "debele" romane, komotne, profesorske, eruditske; tu se ni piscu ni čitaocu kanda nikuda ne žuri. Ovaj novi mu je znatno "tanji" od onoga na šta nas je navikao, ali to ne znači da je i manje *kaloričan*... Pre će biti da je i njegov obim, a i pripovedački ritam, primeren centralnoj tematskoj osi, a to je novinarstvo, ili ono što je od njega ostalo, stešnjeno u procepu između tabloidizacije, komercijalizacije, udovoljavanja interesima vlasnika te "spoljnog faktora" koji na vlasnika utiče (politička i ekonomska moć, vidljiva ili podzemna) i sveukupnog snižavanja kulturnih kriterijuma i standarda (u vremenu u kojem svi umeju da odgonetaju slova, ali je sve manje onih koji znaju i osećaju potrebu da čitaju), kao opšteg mesta izvesne vrste kulturpesimizma.

Ako vam ovo zvuči prenapregnuto, krenimo ka vrhu s lakše,

PISAC I NJEGOVO DELO: Umberto Eko

manje strme strane: *Nulti broj* (preveli Mirela Radosavljević i Aleksandar Levi; Vulkan izdavaštvo, Beograd 2015) je svojevrsni triler – koji do kraja vrlo svesno izneverava žanrovske postulate – u kojem "ništa nije istina i sve je moguće" (kako glasi zgodan naslov jedne sasvim druge knjige), jer je granica između istine i mistifikacije, ili tvrdog fakta i maglovitog umišljanja, tanka i neprozirna, i to baš na onaj način na koji je takva u sve lavovskijem delu savremenog novinarstva, kao dela industrije *infotainmenta*.

U Milanu ranih devedesetih godina, dakle u Italiji negde u interregnumu između ere starih, kompromitovanih političkih elita i nadolazeće ere "berluskonizma", ambiciozan i beskrupulozan "kontroverzni biznismen" osniva novine kao neku vrstu "grupe za pritisak", što će reći da mu one imaju poslužiti kao ucenjivački materijal, sredstvo za probijanje ka vrhu društvene piramide; ako operacija uspe, rado će bataliti novine pre nego što uopšte zažive. Jer, ne treba njemu medij zarad *istine i pravde*, pa čak ni kao sredstvo za samopromociju, nego doslovno kao oruđe pretnje. Sve dok ne postane onaj kome će neko drugi pretiti na sličan način... U tu svrhu okuplja malu grupu luzera napabirčenih sa margina medijsko-izdavačke industrije, tipova kojima je to možda poslednja prilika da "urade nešto" sa svojim anonimnim životima; ima li, uostalom, tužnije i besmislenije pojave od *nepoznatog novinara*?

Naratora, g. Kolonu, pedesetogodišnjaka sa više uspešno promašenih karijera, zatičemo kako drhturi u svom stanu, strepeći pred misterioznim ubicama koje smo što nisu došle da ga likvidiraju, kao posednika izvesne Strašne Tajne, a onda se vraćamo dva meseca unazad, ne bismo li videli kako je Kolona dospeo u tako nezavidan položaj, i to čim je počeo da radi u tim prokletim novinama koje još nisu ni počele da izlaze, jer ekipa se samo uvežbava, praveći famozni "nulti broj", bez ambicija da napravi "prave" novine, jer to je prevaziđena stvar: ono što vlasniku treba su novine u kojim je laž i manipulacija konstitutivni element, i baš zato će ih se svi plašiti. Sve to pod uslovom da ikada izađu... U toj će maloj redakciji pedesetogodišnji Kolona zapatiti ljubavnu vezu sa znatno mlađom koleginicom koja će se isprva pogrešno doimati lahorastom glupačicom, ali će upoznati i živopisnog Bragadočoa, strasnog ljubitelja »

i istražioca najuvrnutijih teorija zavere; jednom takvom, koja se bavi takoreći celom italijanskom i evropskom posleratnom istorijom, i u kojoj niko nije ono za šta se izdaje (a Musolini je živ, krije se u Argentini i čeka pravi trenutak za pučistički povratak na vlast!), Bragadočo će Koloni uporno puniti glavu; Koloni se Bragadočovo konfabuliranje doima kao hrpa gluposti i olakog povezivanja nepovezivog (što i jeste vezivno tkivo svake teorije zavere), no jednog dana Bragadočo biva misteriono usmrćen, a Kolonu "pukne" paranoja da je sledeći, jer je eto upućen u njegova senzacionalna otkrića... No, jesu li to stvarno otkrića, ili tek mešavina starih i dobro poznatih činjenica sa konstrukcijama i izmišljotinama jednog "pregrejanog" uma? To jest, je li Kolona naposletku u stvarnoj opasnosti, ili je postao žrtvom industrije koju je i sam omirisao, a koja živi od mistifikacija? Šta ako je Bragadočo stradao zbog jedne mnogo banalnije stvari, kao što to već biva?

Umberto Eko napisao je iskričav, naizgled neambiciozan, ali briljantan roman(čić) o propadanju jednog od temeljnih stubova savremenog demokratskog društva, ali i o savremenoj Italiji i njenim bezbrojnim zatamnjenim mestima, te o potrebi malograđanina – koja hrani tabloidizovane medije, koji onda opet hrane tu potrebu, i tako u krug – za najsumanutijim zaveroloških objašnjenjima najočiglednijih stvari. "Rekao sam ti da nikada ne treba verovati u ono što nam pričaju", kaže Bragadočo Koloni, i kaže vama vaš taksista, frizer, komšija, maser i mesar, ali i izvesna vrsta kolumnista, imalaca mišljenja na razne teme, "političkih analitičara" i uopšte "javnih ličnosti" najbizarnijih psiho i socio profila... I nije to, dakako, nikakva priča "protiv novinarstva", nego naprotiv, lahkom ironijom prikrivena elegija ili tužbalica za njim, kao jednom postepeno nestajućom vrednosti, neophodnim sastojkom prosvećenog društva. A to je društvo ono koje uglavnom uspešno brodi tankim koridorom između naivnosti i paranoje, čuvajući se jako ove prve, a ove druge bogme još i jače. ¶

TEOFIL PANČIĆ

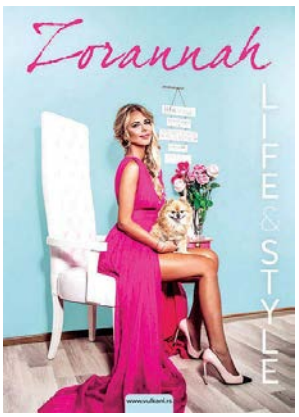
DRAGAN ILIĆ

Mirrah i Zorannah

Zorannah je zaslužila priznanje, jer je samonikli brend, odlično poznaje društvene mreže i koristi ih za samopromociju. Takođe, ona vrlo precizno artikuliše potrošačke snove i potrebe mladih dama u tranzicionoj Srbiji

Proteklih dana pojavila se u medijima besmislena rasprava o hitu ovogodišnjeg Sajma knjiga u Beogradu. Zorannah Jovanović je prodala gomilu knjiga, a na štandu izdavača su autorku čekale hiljade raspamećenih tinejdžerki. Posle priče o ovom fenomenu u emisiji "4 i po muškarca", Biljana Srbljanović stala je u odbranu tinejdžerki, priznavši da nije pratila Zorannah blog. Autorima emisije predložila je da se umesto Zorannah bave knjigom Mirjane Marković.

Naime, knjiga *Life and style* je svojevrstan vodič za devojke koje hvataju "korak sa svetom" na putu do "modernosti". Modna blogerka je uz kolekciju svojih selfi fotografija, saveta koje doba dana je idealno za postovanje da biste dobili najviše lajkova, ili objašnjenja tekstova svojih tetovaža, ponudila eskapističku strategiju iz naše sumorne stvarnosti. Ona je postala tumač trendova ne samo u oblasti mode već i *lifestylea*. Saznaćete šta da jedete, šta da pijete, da li da se tetovirate i kako da ostanete snažni / snažne u teškim momentima. Zorannah je zaslužila priznanje, jer je samonikli brend, odlično poznaje društvene mreže i koristi ih za samopromociju. Takođe, ona vrlo precizno artikuliše potrošačke snove i potrebe mladih dama u tranzicionoj Srbiji.

Naravno da je suludo traćiti vreme u dokazivanju površnosti, materijalističkoj orijentaciji ili spisateljskom talentu autorke. Ovakve knjige pišu trendseterke širom sveta – mnogo fotografija, malo univerzalnih životnih mudrosti, jednu je objavila i Kim Kardašijan, alal vera nemam ništa protiv.

Ipak, setio sam se kako su kroz laku zabavu, modu, lude žurke i trendseterski eskapizam – sa Pinka i Košave, hipnotizovali klince. Deca Mire Marković i Slobodana Miloševića bila su duboko u toj estetici i vrednostima, dok se u komšiluku ratovalo. Jul je cool! Tako su čak i u predizbornim porukama mladima sugerisali da je totalno okej da posle lude žurke glasaš za Miru ili Slobu.

Marko Milošević furao je brza kola, ženu su mu operisali da liči na omiljenu porno-divu, a sa Košave je pevao Ivan Gavrilović – 200 na sat!

Niko iz tog sveta nije bio politički aktivan, baš kao ni Zorannah danas. Kao i tada, bilo je samo važno da napunite garderober odećom i skupim cipelama, tada patikama. Pink i Košava devedesetih baš kao i Zorannah nemaju u sebi nikakvu dozu subverzije, već klince hipnotišu na potpuno isti način. Kako biti nalik na svetske zvezde. Cool klinke i tada i danas mogu samo da povraćaju na nesrećnice koje se lože na pinkuše ili plaču dok ove prave selfi sa Zorannah. U sedmom razredu deca to kapiraju, ali su uvek u manjini – i to brzo naučiš u Srbiji.

Važnost lifestylea vidljiv je iz famoznih telefonskih razgovora koji su presretani, pa kasnije objavljeni u vidu "Life and Style" by Karađorđevo.

Moj omiljeni teleblog sadrži bazen, izgled i naravno – papuče!

Hrvatski transkript telefonskih razgovora među prvima je objavilo baš "Vreme" u broju 578. dalekog 31. januara 2002.

KUĆNE RADOSTI

Početkom 1997. Marko Milošević se uselio u novu kuću s bazenom. Uređenje je trajalo mjesecima, što je nestrpljivog

sina često dovodilo na rub živaca. Konačno useljenje u luksuzni dom činilo se poput najljepšeg sna, što potvrđuje i telefonski razgovor snimljen 3. siječnja (januara) 1997.

Marko: Da li znaš da mi je voda u bazenu 38 stepeni?

Slobodan: Ti si budala, bre. To je nezdravo.

Marko: Pa da, bez veze. Treba da bude 18. To je prava stvar.

Slobodan: Pa ne sme preko 30 bre, što se bre zezaš.

Marko: Što da se ne sme? Kupam se na 40!?

Otac Slobodan odustaje, a u razgovor se uključuje mama Mira.

Mira: Mili, kuco moja slatka...

Marko: Zagrejo sam, cicko, vodu u bazenu na 38 stepeni. Znaš kako je divno.

Mira: Kaži mami šta radiš?

Marko: Mama, 72 sata nisam izašo iz kuće.

Mira: Jao, mili, divno. Jel da je čarobno tu?

Marko: I znaš šta? Zaključio sam da u ovakvim uslovima ne može da nemaš apetit ili da imaš nesanicu a to su moji bivši problemi. Prvo, ovde ću da se ugojim jer jedem kao provalija. Mogu da jedem kad oćeš. Druga stvar, ne mogu da imam nesanicu niti može da mi bude dosadno jer imam toliko oblika animacija da je to divno. Uopšte ne izlazim iz kuće. Cico, znaš kakva je milina ovo podno grejanje u kupatilima i svuda okolo. Nema ono staneš bos nogom pa se zalepi stopalo. Ni otkud ništa ne duva, ne bije hladno, ma lepota...

Mira: (smeje se) Uživaj, dušo!

Marko: I uradio sam jednu pametnu stvar. Pošto ja ne nosim papuče, Ljubiša me pitao pred Novu godinu što da mi kupi i ja sam mu rekao da mi kupi neke mnogo lepe patike koje će mi i ovako i onako trebati za po kući i kad izlazim napolje. Sad imam nove patike i nisam im skinuo etiketu i onda kad uđem u kuću odmah se izujem pa uđem u patike i po kući sam u čistim patikama.

Mira: Ali, nosi papuče molim te.

Marko: Šta?

Mira: Nosi papuče!

Marko: Kako bre?

Mira: Pa uveče kad legneš, onda moraš da imaš papuče pored sebe kad ideš da piškiš.

Marko: A onda ne moram jer imam podno grejanje pa mogu bos.

Mira: Nemoj, to je nepristojno. To je seljački. To je džukački. To je ko Marinko Rokvić (srpski pjevač narodne muzike, op.a.)

Marko: Dobro, mama.

Mira: Mamica te voli.

Prva blogerka na ovim prostorima, politička, ali i *lifestyle*, bila je Mira Marković. Činjenica je da su posle njenih blogova u novinama ljudi bukvalno gubili glave, a da se ona danas u svojim autobiografijama toga apsolutno ne seća. Ipak, ja ne bih potcenio ni ovaj prividno laki povetarac zaborava, koji diskretno leluja krajeve haljine koju na koricama nosi Zorannah. Nikad seljački, nikad džukački. Možda samo na ružičastoj Farmi! ¶

Laguna na Sajmu knjiga

Izdavačka kuća Laguna predstavila se na Sajmu 18. put sa svojom celokupnom produkcijom koja je nastajala u prethodne dve decenije. Oko 3000 naslova bilo je na raspolaganju čitaocima. Od tog broja, samo od oktobra 2014. do danas objavljeno je 354 novih naslova, a ukupno 552 knjige sa ponovljenim izdanjima, među kojima su dela klasika srpske i svetske književnosti, ali i najvažnijih savremenih pisaca.

Tokom osam sajamskih dana na štandu Lagune uvek je bilo užurbano, ali gužva nije bila ometajući faktor. Čak 36 vodećih srpskih i regionalnih pisaca potpisivalo je svoje knjige. Filip David, Svetislav Basara, Dragan Velikić, Vladimir Kecmanović, Vedrana Rudan, Miljenko Jergović, Dejan Stojiljković, Ljubivoje Ršumović, Uroš Petrović i mnogi drugi upoznavali su lično svoje čitaoce i stvarali priče za neke buduće generacije.

Miljenko Jergović je istakao da je koncepcija Beogradskog sajma knjiga dobitna kombinacija. "Ja svake godine strepim od kad je kriza počela da će se Sajam pokazati kao propast i da ću se razočaran i očajan vratiti kući, ali eto, to nikako da se dogodi. Zapravo, Sajam je odličan. I ja na ovom Sajmu volim sve i ne smeta mi ništa od onog što mnogim ljudima smeta, to da je Sajam jedna velika knjižara, jedan veliki vašar. Sajam i treba da bude vašar. Veoma je lijepo vidjeti toliko novih knjiga, a onda i toliko ljudi koji se okreću i vrve između tih knjiga. Meni je Sajam super." Na to se Svetislav Basara nadovezao: "Malo mi je smešno – pre 20, 30 godina pronela se vest da se književnosti bliži kraj. Sve ostalo je propalo, a književnost i dalje traje. I to je dobro."

Vedrana Rudan je na ovogodišnjem Sajmu knjiga predstavljala svoju knjigu *Zašto psujem*. "Ovo je vjerojatno jedini Sajam u svijetu gdje ljudi u ovolikoj mjeri kupuju knjige i to je piscu najljepše što mu se može dogoditi. I pritom ne mislim na kupovanje mojih knjiga, nego na kupovanje knjige uopće. U cijelom svijetu postoji teorija kako knjiga umire, a Beogradski sajam je živi svjedok da se knjiga opet rađa iz pepela." R. V.

SMRTONOSNA

Dugo će se istraživati uzrok katastrofe putničkog aviona male ruske avio-kompanije angažovanjem u Siriji, ali i egipatska osetljivost kada je u pitanju delovanje islamskih

To je, kažu, najveća, a možda je i najmisterioznija nesreća u istoriji ruske i sovjetske avijacije: niko od 224 putnika nije preživeo pad putničkog "erbasa A321" ruske kompanije, na lizing uzetog od Holanđana, registrovanog u Irskoj, održavanog u Turskoj, koji je pao na Sinaju.

Ruski putnički avion "erbas A321", koji je 31. oktobra 2015. ujutru poleteo iz egipatskog letovališta Šarm el Šeik za Sankt Peterburg, srušio se posle 25 minuta leta na Sinaju, u planinskoj oblasti Hašana, 35 kilometara južno od mediteranskog grada Al Ariša.

Sudeći po podacima portala *Flightradar24.com*, avion je pre nego što je počeo da pada bio na visini od 10.210 metara, kretao se brzinom od 404 čvora (748 km/h), da bi dva minuta kasnije brzina aviona naglo pala na 184 čvora, a zatim na 93 čvora (172 km/h). Visina leta je smanjena na 8649 metara – avion je padao gotovo vertikalno po stopi od oko 1,8 kilometara po minuti – i nestao sa radara.

"Njujork tajms" citira zamenika generalnog direktora za organizaciju letova avio-kompanije Kogalimavije (Metrodžet) Aleksandra Smirnova, koji objašnjava da to divlje kretanje aviona "erbas A321", koji je najpre usporio, a onda naglo počeo da pada, govori da je u poslednjih 20 sekundi posada pokušavala da uspostavi kontrolu nad letelicom.

Prema egipatskoj kontroli leta, pilot ruskog aviona, međutim, nije tražio pomoć dispečera, niti je ikoga obavestio o vanrednoj situaciji u avionu. Aerodrom u Larnaki na Kipru je takođe saopštio da "erbas A321" kompanije Kogalimavije nije tražio hitno sletanje. Ruski izvori su zaključivali da se posada možda u toku nastale krize nije oglasila zato što je na neki način bila radno onesposobljena.

Pronađene krhotine pilotske kabine

ENIGMA

MESTO TRAGEDIJE:
Sinajska visoravan u Egiptu
fotografije AP Photo

Metrodžet na Sinaju, nad kojim lebdi mnogo politike povezane sa ruskim vojnim ekstremista, imidž egipatske vojske, pa i bezbednost Egipta kao turističke destinacije

su manje oštećene nego pojedini delovi aviona koji su goreli do topljivosti. Ruski list "Izvestija" 31. oktobra, pozivajući se na podatke portala egipatskog lista "Al-Masry Al-Youm", piše kako su neki očevici sa Sinaja tvrdili da su videli da je avion goreo padajući.

RASPAD AVIONA NA VELIKOJ VISINI

Oko 150 tela, uključujući izgorele leševe, kao i ostaci aviona, rasuti su na površini velike elipse smrti čija je dužina osam, a širina četiri kilometra. U avionu su se nalazile 224 osobe, 217 putnika i sedam članova posade: 63 muškarca, 138 žena, 17 dece starosti između dve i 17 godina. Za nekoliko parova tu se tragično završio medeni mesec proveden na čarobnim plažama i koralnim grebenima letovališta Šarm el Šeik.

Nakon što su egipatski vojni avioni otkrili olupinu aviona, egipatski spasilački timovi, koji su u 45 vozila hitne pomoći stigli na mesto pada aviona u planinskom području Hašana, izvukli su iz olupine tela najmanje stotinu ljudi koji su umrli u sedištima, vezani sigurnosnim pojasevima.

Ako je ta činjenica koju su saopštili Egipćani, tačna, ona bi u budućoj istrazi mogla da ukaže i na neko vanredno stanje u avionu, pošto se obično očekuje da se posle 21 minuta leta, dakle posle poletanja aviona i dostizanja njegove optimalne visine na početku mirne faze leta, putnicima poruči da mogu da odvežu svoje sigurnosne pojaseve. Avion se, kako izgleda, raspao baš u onoj fazi leta koju mnogi smatraju najbezbednijom.

Na satelitskom snimku površina na kojima su nađeni delovi aviona, koji je objavila pres služba ruskog ministarstva za vanredne situacije, jedna hrpa krhotina je uočljiva s desne strane podaleko od mesta pada najvećeg dela aviona, dve »

grupe krupnijih krhotina su podalje s leve strane, od kojih je jedna vidljiva podaleko ispred olupine aviona.

Nakon prve provizorne inspekcije olupina izvršni direktor Međudržavnog vazduhoplovnog komiteta Viktor Soročenko je rekao za rusku TV RT da, na osnovu činjenice da su fragmenti razbacani na tako velikoj površini, pretpostavlja da je "erbas A321" uništen u vazduhu, a ne da se razbio kada je pao na zemlju.

Ruski list "Komersant" piše, pozivajući se na neimenovane eksperte, da je moguće da se avion raspao na velikoj visini zbog nagle dekompresije koja je uzrokovala slom čitave konstrukcije aviona. Stručnjaci s kojima su saradnici lista "Komersant" razgovarali savetuju da se ne žuri ni sa jednim zaključkom, pa ni sa povlačenjem paralele između sadašnje nesreće na Sinaju i one kod Čerkaska iz marta 1997, nastale, verovatno, zbog lošeg održavanja aviona. Tada je kod Čerkaska, na visini od 6000 metara, dekompresiju aviona "an-24" Stavropoljske akcionarske avio-kompanje izazvao do tada neprimećeni duboki erozivni proces u kabini toaleta, koji je bio nastao tokom prethodne eksploatacije aviona u afričkim zemljama. Ta dekompresija je uzrokovala lančani havarijski proces, pad aviona i pogibiju 47 osoba.

Ruski listovi su takođe preneli informaciju da su među krhotinama "erbasa A321" nađeni i predmeti koji ne pripadaju avionu, a da su to možda ostaci ronilačke boce (u kojoj se u normalnim okolnostima, suprotno uvreženom mišljenju, ne nalazi komprimovan kiseonik, već običan vazduh).

Egipatske vlasti su na početku saopštavale da istraga na mestu pada aviona pokazuje kako se avion srušio usled tehničke greške, pa su to ponovile i 3. novembra kada je na portalu egipatskog lista "Al-Masry Al-Youm" objavljena tvrdnja neimenovanog izvora iz međunarodne istražne komisije da je pre nego što je avion udario u zemlju na desnoj strani repa nastalo oštećenje, čiji je uzrok tehnički kvar unutar letelice ili namerno oštećenje.

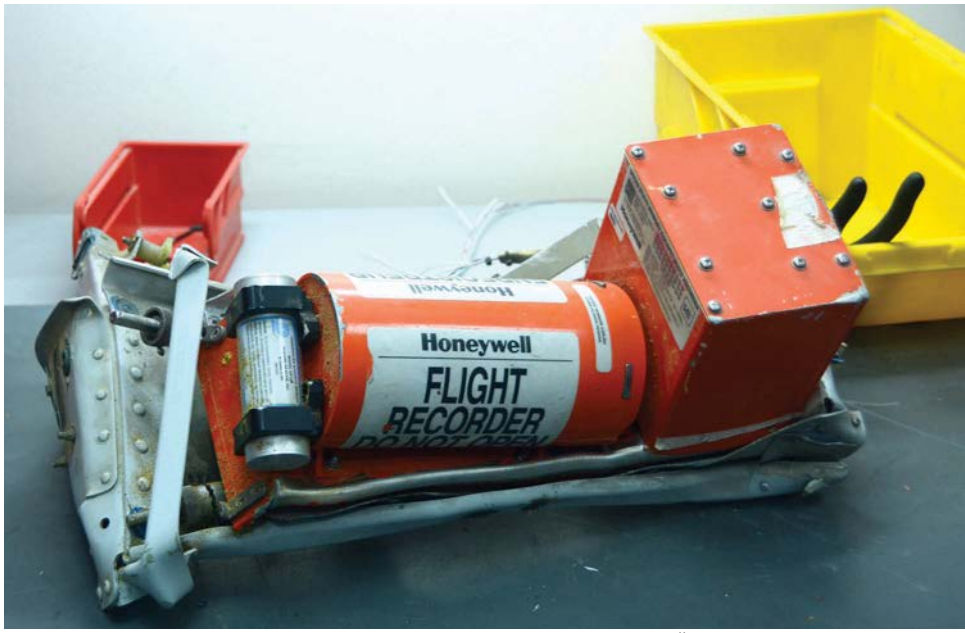
U analizi objavljenoj u "Komersantu" ukazuje se na to da jedan od razloga pada aviona može biti i oštećenje turbine pogonskog motora, čije lopatice, ako se otkinu, mogu leteći da seku krilo aviona poput motorne testere.

PODSEĆANJE NA LOKERBI

Dekompresiju kabine aviona je mogao da izazove i udarni talas manje bombe smeštene u prtljažnik aviona; ali su mogli da je izazovu i eventualno otpali delovi motora; ili lom nekog dela konstrukcije zbog zamora materijala ili tehničke neispravnosti.

Američki visoki zvaničnik odbrane rekao je televiziji NBC njuz, u ponedeljak, 2. novembra, da je američki izviđački satelit otkrio infracrveni toplotni bljesak na mestu na Sinaju na kome se "erbas" srušio u vreme kada se to desilo. Neki ameporginulo 270 ljudi, a čije je razaranje izazvala mala količina plastičnog eksploziva zamaskirana u tranzistorskom prijemniku koji je u kabinu prošvercovao čovek iz Libije, kasnije osuđen na doživotnu robiju. Eksplozija je napravila rupu veličine lubenice i izazvala dekompresiju aviona i njegov slom.

Funkcioner firme Kogalimavija Smirnov saopštio je da, što se tiče kontrole bezbednosti bagaža, nema osnova za sumnju u egipatsku službu bezbednosti na aerodromu Šarm el Šeik, te da nije bilo i da nema ni zamerki koje se tiču goriva tankovanog u avion, pošto se gorivo uzima iz stanica koje su sertifikovane. Takođe je naglasio da avion nisu opsluživali egipatski tehničari, jer je za te poslove bio angažovan isključivo ruski personal.

ISTRAGA U TOKU: Šta krije crna kutija

rički obaveštajni analitičari smatraju da je to mogla biti neka vrsta eksplozije na samom avionu, ili na rezervoaru, ili eksplozija bombe, ali njihov satelit, koji služi da locira ispaljivanje raketa, nije registrovao indikacije da je avion srušen raketom zemlja–vazduh.

Profesor Majkl Klark, generalni direktor tink-tank organizacije *Royal United Services Institute*, procenio je za BBC da indicije da se avion u vazduhu raspao na dva dela ne ukazuju na mehanički kvar, već sugerišu da je možda reč o eksploziji u avionu.

Neki eksperti su ovu sinajsku katastrofu poredili s katastrofom "boinga 747" avio-kompanije "Pan Amerikan" u decembru 1988. kod Lokerbija, u kojoj je

Neka vrsta pojačane pažnje i ruskih i egipatskih službi bezbednosti bi se mogla očekivati u za Egipat važnoj, a za ruske turiste primamljivoj turističkoj zoni Šarm el Šeik, koja je 2005. bila meta terorističkih napada.

Prema podacima egipatskog ministarstva za civilnu avijaciju svi registrovani putnici u avionu bili su ruski državljani. Iz nekih vesti proizilazi da je u avionu bilo i nekoliko Ukrajinaca, no ne navodi se da li su i oni imali ruski pasoš.

Pozivajući se na lokalnu meteorološku opservaciju, BBC javlja da su vremenski uslovi u tom regionu bili relativno benigni, pa, u prvim analizama mogućih

RUSKA AVIO-KOMPANIJA NA UDARU: Metrodžet

uzroka nesreće nije pominjan eventualni uticaj neke peščane oluje, niti je bilo asocijacija na svojevremeni incident u Indoneziji kada je putnički avion uleteo u oblak vulkanske prašine koja se topila na lopaticama turbina avionskih motora i, stvarajući naslage rastopljenog stakla, onemogućavala njihov rad. Avionski saobraćaj nad čitavom Evropom bio je obustavljen zbog bojazni od čestica vulkanske lave koju su nosili visoki vetrovi nakon erupcije onog islandskog vulkana teško pamtljivog imena Ejafjalajokul 16. aprila 2010.

SLETANJE NA PETU

Bivši predsednik Nacionalnog menadžmenta za bezbednost transporta SAD Mark Rosenker je podsetio da je 16. novembra 2001. godine na aerodromu u Kairu oštećen rep ovog "erbasa A321", koji je tada pripadao libanskoj kompaniji *Midle east airlines*. Ovakvi incidenti u avijaciji su, inače, poznati pod nazivom "dodir petom".

Neke ranije nesreće su pokazale da se na drugim tipovima aviona dešavalo da baš delovi ugrađeni tokom popravki u takvim incidentima oštećenog repa aviona ponekad hoće da se slome – zato što često nisu bili istog kvaliteta kao originali. Loša popravka oštećenog repa je 1985. verovatno bila uzrok pada japanskog putničkog aviona u kojem je ubijeno 520 od 524 ukrcana putnika, što je najgori incident jednog aviona u istoriji, podseća BBC. Sudeći po nekim analizama eksperata za avionske nesreće, ta vrsta loma posle popravke se međutim, do sada nije desila na avionima tipa "erbas".

Kogalimavija je saopštila da su remont tog 2001. oštećenog aviona, tada u vlasništvu libanske kompanije *Midle east airlines*, obavili specijalisti kompanije Erbas u svojim pogonima, da su potpisali garanciju za korišćenje tog aviona do kraja njegovog radnog veka i da nisu zahtevali da se obavlja neka nova posebna kontrola zamenjenih delova.

Taj "erbas A321" je posle popravke i provere pušten u eksploataciju koja, inače, za avione te vrste traje 11 do12 miliona časova naleta – ako avion nije imao havariju. Ovaj avion je, kako navode predstavnici Kogalimavije, "srednje star", jer je za 18 godina eksploatacije "preleteo" tek polovinu svog "radnog veka".

Posle popravke taj avion su na smenu koristile turska kompanija Onur er, saudijska Saudi arabijan erlajn, Čam vings iz Sirije, a onda ga je preuzela ruska kompanija Kogalimavija, čiji funkcioneri sada tvrde da su u vreme kada su preuzeli taj avion sprovedene uobičajene tehničke provere; da je tehnički personal kompanije proveravao funkcionalnu ispravnost i dokumente o istoriji eksploatacije aviona i čekirao sve remonte, te da avion ne bi bio primljen, da je tada primećena neka greška. Avion "erbas A321" predstavnici kompanije Kogalimavija inače opisuju kao veoma moderan sa sistemom upravljanja usavršenim radi korigovanja eventualnih pilotskih grešaka.

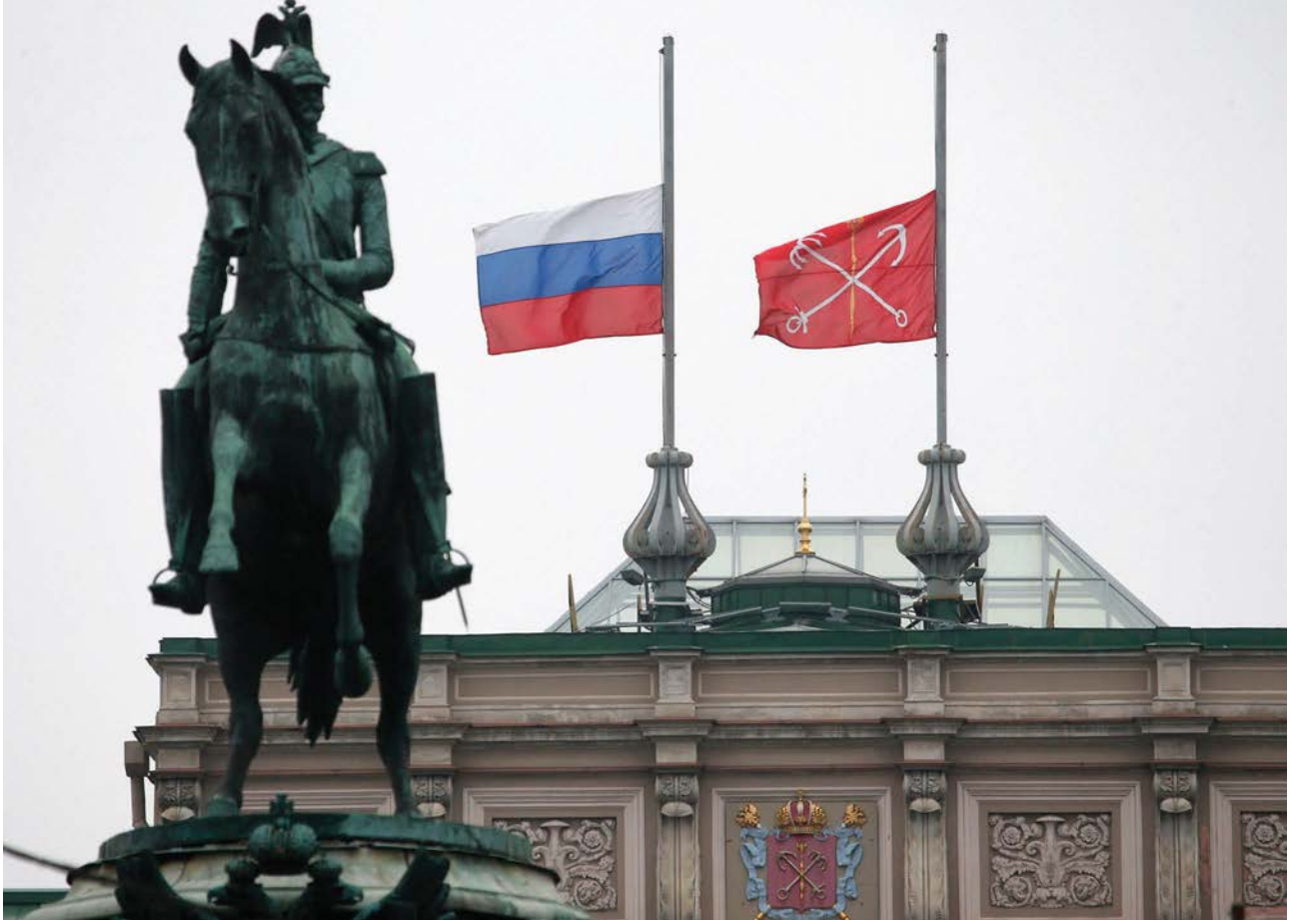
Funkcioneri kompanije Kogalimavija kažu da su 26. oktobra 2015. (pet dana pre nesreće) na moskovskom aerodromu Domodedovo (jednom od dva domicilna aerodroma ove kompanije) oba njihova "erbas" aviona prošla baroskopski test, tokom koga nisu uočeni nikakvi problemi. Kažu i da je 2014. takođe bila provedena provera takozvanog zamora materijala vitalnih delova aviona.

Član uprave Ruske asocijacije pilota i vlasnika vazduhoplova Leonid Košeljev je u izjavi za list "Izvestija" primetio da podatke o svim tehničkim karakteristikama tog aviona treba zapravo tražiti u Irskoj, u kojoj je avion registrovan.

"Izvestija" 2. novembra citira i bivšeg pilota i eksperta za avijaciju Aleksandra Podubnog, koji smatra da je prilično teško naći glavnog odgovornog za taj "erbas A321": ruska kompanija uzela je avion na lizing od Holanđana, avion je registrovan u Irskoj, a njegova "letna starost" proveravana je u Turskoj, u kojoj 2014. obavljen redovni tehnički pregled i provera "zamora metala".

Direktori Kogalimavije tvrde da njihova analiza informacija o pet poslednjih letova tog aviona pokazuje da posade nisu zabeležile neku primedbu na tehničko stanje tog aviona.

To direktno protivreči izjavi Natalije Truhačeve, supruge Sergeja Truhačeva, četrdesetpetogodišnjeg kopilota »

RUSIJA U ŽALOSTI: Sankt Peterburg

zlosrećnog "erbasa A321", koja je ruskom kanalu NTV rekla da se njen muž pre leta za Sinaj žalio da je tehničko stanje aviona daleko od poželjnog.

Sergej Truhačev je, inače, bivši vojni pilot koji je učestvovao u ruskoj vojnoj kampanji u Čečeniji, pa je nakon učešća u vojnim operacijama otišao u penziju, da bi pre nekoliko godina odlučio da ipak "ostane na nebu" i da se pridruži kompaniji Kogalimavija.

KRIVIČNI POSTUPAK

Služba Ruske Federacije za nadzor transporta Rostransnadzor naložila je avio-kompaniji Kogalimavija da prizemlji svoje avione "erbas A321", dok se ne utvrdi uzrok nesreće lajnera "A321".

Na osnovu člana 263. ruskog Krivičnog zakona "Kršenje bezbednosnih pravila za kretanje i korišćenje vazduha, mora ili unutrašnjeg vodenog transporta" ruski istražni komitet je pokrenuo krivični postupak protiv avio-kompanije Kogalimavija zbog toga što se srušio njen avion "erbas A321", sa 224 putnika i članova posade.

Avio-kompanija Kogalimavija je osnovana 17. maja 1993, a 1. maja 2012. je "rebrendirana" i dobila je novi naziv – Metrodžet. Od juna 2013. ta avio-kompanija je ušla u sastav međunarodnog turističkog holdinga TH&C (koji je nastao 2004, a daleke početke ima 1996. u turskom juvelirskom setu Arte iz Antalije).

Pod imenom Metrodžet vozila je ruske putnike u Egipat, Tursku i Španiju. Prema podacima Rosavijacije, od januara do septembra 2015. prevezla je oko 780.000 ljudi, što je, po obimu prevezenih putnika, stavlja na 19. mesto među ruskim avio-kompanijama. Prema BBC-ju, to su najčešće nedeljni paket-aranžmani s prevozom koji koštaju 500 do 600 dolara.

Prema moskovskom listi "Izvestija", Kogalimavija je u ekonomskim problemima: kasni sa isplatom plata i duguje značajnu sumu ruskom penzionom fondu, a takvo njeno stanje zapadni izveštači povezuju sa sankcijama. Dok u kompaniji tvrde da njihove ekonomske teškoće nisu uticale na održavanje aviona, u ruskom političkom miljeu jačaju glasovi da se onemogući prevoz putnika koji obavljaju male nesolidne kompanije, već da se taj posao poveri ruskim državnim kompanijama, a i da se zabrani prevoz putnika avionima koji su pretrpeli oštećenja u udesima.

SPOLJNI FAKTOR

Trećeg dana posle sinajske nesreće, u ponedeljak, 2. novembra, predstavnici kompanije Kogalimavija su pokušali da se odbrane od raznih sumnji po pitanju njihovog nemara. "Mi isključujemo tehničku neispravnost vazduhoplova, mi isključujemo grešku pilota", saopštio je zamenik generalnog direktora za organizaciju letova Smirnov, naglasivši da je glavni pilot aviona Valeri Nemov imao više od 12.000 sati naleta, uključujući i 3860 sati na "erbasu A321" i da za to vreme nije bilo nikakvih incidenata.

Taj zamenik generalnog direktora je na brifingu naglasio da je nesreću verovatno izazvalo neko spoljno združeno mehaničko i fizičko sadejstvo na vazduhoplov.

Iz Rosaviacije je odmah posle toga došla izjava direktora Aleksandra Neradaka da mišljenja o tome kako je pad aviona "erbas A321" mogao izazvati spoljni uzrok – nisu zasnovane na realnim faktima. On je takođe pozvao avijatičarsku zajednicu da se uzdrži od prevremenih zaključaka, pošto tek počinje istraga, koja se vodi u svim pravcima, pa nijedan mogući uzrok pada aviona nije unapred isključen.

TVRDNJA VILAJETA SINAJA

S obzirom na to da je tzv. Islamska država odmah nakon početka angažovanja ruske vojne avijacije u Siriji objavila da će se osvetiti Rusiji, prvo pitanje je, očekivano, glasilo: "Da li su ruski putnički avion nad Sinajem oborili džihadisti?"

Ruski sajt Rosbiznis konsalting, pozivajući se na agenciju AFP, 31. oktobra 2015.

piše da je organizacija Vilajet Sinaj, egipatski ogranak u Rusiji zabranjene organizacije Islamska država (ID) preko elektronskih mreža preuzela odgovornost za rušenje aviona, ali da su egipatske vlasti u prvim izjavama isključivale mogućnost da je avion oboren nekom diverzantskom akcijom, te da je i ruski ministar transporta Maksim Sokolov već posle prvih pregleda pronađenih delova "A321" izjavio da u prvi mah ništa ne ukazuje na to da je avion pogođen raketom.

Ekstremisti iz lokalne filijale Islamske države na Sinaju imaju pokretne prenosive rakete zemlja–vazduh (MANPADS) koje je moguće lansirati sa ramena, međutim, jedan stručnjak za bezbednost iz Bahreina izjavio je za BBC da je avion, ako je leteo na visini od 31.000 stopa, kako je objavljeno, bio izvan dometa projektila MANPADS.

Malo je verovatno da izraelska ili egipatska vojska tu, na Sinaju, uz izraelsko-egipatsku granicu, ne bi uočile da tamo postoji nešto krupnije i opasnije. Dve zemlje su potpisale mirovni sporazum 1979, ali budno paze na Sinaj, na kome je bilo aktivnosti ekstremističkih grupa. Izraelska armija je, kako prenosi Rojters, nadgledanjem iz vazduha aktivno pomagala da se locira nestali ruski avion nad Sinajskim poluostrvom, a ponudila je i drugu pomoć.

TURISTIČKI LET NAD RATNOM ZONOM

BBC podseća da se mesto nesreće nalazi u području gde se egipatska vlada bori sa džihadističkim pobunjenicima, ali da su egipatski bezbednosni izvori rekli Rojtersu da nema indikacija da je avion bio oboren ili razoren eksplozijom. Ruski avion je nad Sinajem leteo u normalnom režimu i nije bilo nikakvih informacija o zatvaranju prostora za civilni vazdušni saobraćaj zbog konflikta na Sinaju, koji inače, s promenljivim intenzitetom, dugo traje.

Grupa ruskih istražitelja i kriminalističkih eksperata je otišla na Sinaj, gde će u dogovoru sa nadležnim organima, u skladu sa normama nacionalnog i međunarodnog prava, raditi zajedno sa Egipćanima, Ircima, Francuzima, Nemcima. U izveštaju predsedniku Vladimiru Putinu, koji je 1. novembar proglasio za dan žalosti u Rusiji, predstavnici ruske vlade su saradnju sa Egipćanima opisali kao veoma konstruktivnu.

Prve indicija o nesreći, o čijim uzrocima će se istraživati verovatno nekoliko godina, mogle bi da se pojave kada budu pročitani zapisi sa "flajt rikordera", takozvane crne kutije koja je pronađena na Sinaju.

Videće se da li će ti prvi nalazi smanjiti "količinu politike" u slučaju sinajske katastrofe, koju inače okružuje mnogo nagađanja povezanih s ruskom akcijom u Siriji, pa i sa licitacijama o tome da je nesreća možda i posledični rezultat zapadnih sankcija zavedenih Rusiji. Na učestala pitanja o tome da li je pad aviona islamistički odgovor na rusko vojno angažovanje u Siriji, Putinov portparol Dmitri Peskov odgovara da su to dva apsolutno odvojena pitanja koja ne treba povezivati. Političku boju toj istrazi daje svakako i egipatska osetljivost kada je u pitanju delovanje islamskih ekstremista, imidž egipatske vojske, pa i bezbednost Egipta kao turističke destinacije. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Početak zlatnog doba

Nedavna poseta kineskog predsednika Si Đinpinga Ujedinjenom Kraljevstvu odisala je glamurom i zlatnom simbolikom. Zlatna je bila kočija kojom se Si Đinping dovezao do Bakingemske palate, a britanski premijer Dejvid Kameron ushićeno je najavio početak "zlatnog doba" u odnosima dve zemlje. "Zlatni" su bili i potpisani ugovori između dve zemlje vredni 40 milijardi funti

NOVI NAJBOLJI PRIJATELJI: Si Điping i Dejvid Kameron
Foto: Fonet/AP

Međunarodna politika i bilateralni odnosi među državama umeju ponekad da budu prepuni paradoksa. Najbolje se to u razmaku od nepunih mesec dana moglo uočiti na primeru složenih veza između tri zemlje koje imaju uticaja na globalnu politiku – Sjedinjenih Američkih Država, Velike Britanije i Kine. Tokom nedavne posete predsednika Kine Si Đinpinga Americi, bilo je jasno da su u Vašingtonu vođeni teški razgovori o temama koje razdvajaju dve velike rivalske nacije – poput ljudskih prava, sajber-špijunaže, napetosti u Južnom kineskom moru, brojnih turbulencija u ekonomskim odnosima itd.

Sa druge strane, susret kineskog šefa države sa kraljicom Elizabetom II i najvišim zvaničnicima Velike Britanije, najlojalnijeg saveznika SAD, a koji je pompezno upriličen krajem oktobra, mogao bi se opisati kao svojevrsni "odraz u ogledalu" susreta Si Đinpinga i predsednika SAD Baraka Obame. U Londonu se, naime, razgovaralo ponajviše o temama koje danas spajaju Ujedinjeno Kraljevstvo i Kinu. A to su dalje produbljivanje međudržavne saradnje na političkom i ekonomskom planu, investicije, kao i razvoj sektora energetike.

SARADNJA I INVESTICIJE

Rezultat ove izuzetno značajne posete kineskog lidera Velikoj Britaniji, je privredno i finansijski gledano, i te kako opipljiv. Potpisano je čak 150 poslovnih sporazuma, vrednih gotovo 40 milijardi funti (62 milijarde dolara). Britanska vlada pohvalila se da će zahvaljujući ovim dogovorima na Ostrvu biti otvoreno gotovo 4000 novih radnih mesta, a premijer Dejvid Kameron požurio je da objavi početak "zlatne epohe" u odnosima dve zemlje.

Možda najvrednija komponenta među brojnim sporazumima koji su potpisani između Velike Britanije i Kine tokom posete predsednika Si Đinpinga jeste u oblasti nuklearne tehnologije. Dve kineske energetske kompanije priključile su se izgradnji prve nuklearne elektrane u Velikoj Britaniji u poslednjih dvadeset godina. To je, takođe, prva velika kineska investicija u nuklearna postrojenja u jednoj zapadnoj zemlji, a ujedno i dokaz visoke sofisticiranosti kineske tehnologije, koju očito počinju da prihvataju i na Zapadu.

Sem toga, postignuti su i značajni dogovori u oblasti nafte i gasa, a interesantno je da su dve zemlje otpočele izuzetno lukrativnu saradnju u domenu medijske i kreativne industrije. Potpisani sporazumi u ovim oblastima, teški preko 500 miliona dolara, odnosiće se i na obuku zaposlenih na televiziji.

Ni turizam nije zapostavljen. Nakon što je kineski lider Si Đinping objavio podatak da će zahvaljujući sve brojnijoj i finansijski solventnijoj kineskoj srednjoj klasi u narednih pet godina čak 500 miliona Kineza putovati u inostranstvo, postignut je dogovor da će, već od januara, nove britanske turističke vize za državljane Kine trajati dve godine – što je četiri puta duži period od dosadašnjeg.

NAJBOLJI ZAPADNI PARTNER

Značaj Kine za britansku ekonomiju, svakako, nije mali. Narodna Republika Kina drugi je najznačajniji trgovinski partner Ujedinjenog Kraljevstva, odmah iza Sjedinjenih Država. Ukupna robna razmena između dve zemlje dostigla je vrednost od 77 milijardi dolara u 2014, što je triput više nego pre samo deset godina. Uvoz robe iz Kine premašio je iznos od skoro 56 milijardi dolara godišnje, što predstavlja sedam odsto od ukupnog uvoza Velike Britanije. Britanski izvoz u Kinu tokom 2014. iznosio je više od 21 milijarde dolara. Gotovo neverovatno zvuči podatak da je od 2005. godine, kada je u zvaničnoj poseti Ujedinjenom Kraljevstvu poslednji put bio jedan kineski šef države, britanska ekonomija bila veća od kineske. Danas je BDP Kine skoro četiri puta veći nego britanski.

S obzirom na to da privredna saradnja dve zemlje kontinuirano ide uzlaznom putanjom, ne bi bilo preterano reći da je Velika Britanija možda i "najbolji zapadni prijatelj" Kine. Samo tokom prethodne godine kineska preduzeća uložila su više od pet milijardi evra u poslove na Ostrvu. Od 2000. naovamo, ukupne kineske investicije u britanska preduzeća i poslove iznosile su 16 milijardi dolara.

Poređenja radi, kineski investitori plasirali su u tom periodu, recimo u Nemačku, "tek" 8,4 milijarde dolara. Kineske kompanije poseduju i 9 odsto deonica londonskog međunarodnog aerodroma Hitrou, a poznate su i više nego uspešne veze Britiš Telekoma i kineskog preduzeća Huavei, koje je vodeći dobavljač ovog

Od 2000. godine ukupne kineske investicije u britanska preduzeća i poslove iznosile su 16 milijardi dolara. Samo tokom prethodne godine kineska preduzeća uložila su više od pet milijardi evra u poslove na Ostrvu

britanskog telekomunikacionog operatora. Nije slučajno Dejvid Kameron izjavio da će Velika Britanija biti najbolji partner Kine na Zapadu i da je to "u skladu sa interesima naše zemlje".

Sličan pozitivan ton odabrao je i generalni sekretar KP Kine tokom obraćanja poslanicima oba doma britanskog parlamenta u Vestminsteru, rekavši da "Kinu i Veliku Britaniju povezuje duboka privrženost, iako se nalaze na suprotnim stranama Evroazijskog kontinenta".

ŠANSE I OPASNOSTI

Saradnja dve zemlje ima još jednu bitnu, "globalnu" dimenziju. Upućeni smatraju da bi značajnu političku i diplomatsku ulogu Velike Britanije kao svojevrsnog "mosta" između Evrope i SAD Kinezi rado iskoristili, posebno kada su u pitanju njihovi turbulentni odnosi sa Amerikom. Uostalom, Britanija je od svih zapadnih država bila prva koja se prijavila za članstvo u novoformiranoj Azijskoj banci za investicije u infrastrukturi sa sedištem u Pekingu, instituciji koja bi mogla postati rival Svetskoj banci. Ovaj potez Londona, razume se, izazvao je nelagodu zvaničnog Vašingtona, pa su SAD optužile Veliku Britaniju da "konstantno podilazi" Kini. I u samoj Velikoj Britaniji, takođe, mogli su se čuti kritični glasovi koji su optužili britansku vladu da je zbog kineskih finansijskih "darova" odveć jeftino odbacila svoja uverenja o demokratiji i ljudskim pravima.

Analitičari smatraju da bi u narednom periodu ovu kinesko-britansku "zlatnu epohu" mogao da ugrozi već najavljeni referendum o ostanku Velike Britanije u EU. Ukoliko bi većina Britanaca odlučila da njihova zemlja treba da istupi iz Unije, to bi Ujedinjenom Kraljevstvu značajno umanjilo "globalnu tržišnu cenu" i oduzelo brojne prednosti u odnosu na druge vodeće evropske zemlje. U tom slučaju, za očekivati je da će države poput Nemačke ili Francuske moći da otpočnu neko svoje "zlatno doba" u odnosima sa Kinom. Zanimljiv kuriozitet je da je neposredno pre dolaska kineskog predsednika Si Đinpinga u Veliku Britaniju osnivač kineske onlajn kompanije "Alibaba" i najbogatiji Kinez Džek Ma imenovan za savetnika britanskog premijera Dejvida Kamerona za ekonomska pitanja. ¶

UROŠ MITROVIĆ

KOŠARKA KAO SUDBINA

U Beograd su na vest o Rankovoj smrti prvim avionom iz Splita došli Petar Skansi, Damir Šolman i Rato Tvrdić, iz Sarajeva Bogdan Tanjević, iz Zagreba Nikola Plećaš i Krešo Novosel, iz Podgorice Žarko Čabarkapa, iz Barselone Manolo Flores, pa su pred Alejom zaslužnih građana na Novom groblju bili Cvetković, Danilović, Bodiroga, Dalipagić, Slavnić, Radovanović, Varajić, Pazmanj, Čermak, Jarić, Kotarac, Kapičić... Kako reče jedan kolega: poslednja Rankova reprezentacija

Kada je letos doktor Boško Đukanović, upravnik beogradske Klinike za kardiohirurgiju i dobri duh valjevske košarke, izjavio: "Staramo se ovde o Ranku, ne damo ga", mnogi su odahnuli. S pravom su se bili zabrinuli za život legendarnog trenera Ranka Žeravice, koji je godinama unazad imao velikih problema sa srcem. Nažalost, doktor Boško nije uspeo protiv sudbine. A i taj 29. oktobar bio je nekako čudan, da li je bio povišen pritisak, osećao se neki elektricitet u vazduhu, kao da se neko svima drag rastajao s dušom. Tog dana otišao je Ranko, onako kako je i živeo – uz košarku. "Zajedno smo gledali utakmicu NBA lige između Čikaga i Bruklina, i navijali za Čikago zbog Nikole Mirotića", rekla je kasnije Zaga Žeravica, više od pola veka supruga velikog trenera. Utakmica se završila, Ranko je legao da spava i više se nije probudio.

U nekrolozima koji su već sutradan osvanuli pisano je o brojnim medaljama koje je osvajao sa reprezentacijom Jugoslavije, Partizanom i Crvenom zvezdom, ali pošteno je reći da je to bio pre svega čovek koji je više od dve decenije činio srećnim dvadeset i kusur miliona Jugoslovena. Ko da zaboravi dramu protiv SSSR u polufinalu Olimpijskih igara u Meksiku 1968. i dva slobodna bacanja koja je tri sekunde pre kraja izvodio Vladimir Cvetković? Žeravica je bio taj koji mu je usred sve one frke mirno rekao: "Cvele, pogodićeš oba." Pogodio je i doneo "plavima" prvu olimpijsku medalju. Ili dve godine kasnije, kada je sa generacijom "Bićemo prvaci sveta" zaista postao prvak sveta u Ljubljani, kada je Stane Dolanc od sreće skakao do krova dvorane "Tivoli", a sudeći po filmu snimljenom prošle godine, ni Tito nije ništa manje slavio zlatnu medalju. Ili 1980, Olimpijada u Moskvi, kada su se Kićanović, Slavnić, Dalipagić, Ćosić i ostali, već uveliko sa oreolom svetskih zvezda, poigravali sa Italijanima u finalu u kome su osvojili jedini trofej koji im je nedostajao – olimpijski. Dok se domom sportova "Lužniki" orila himna "Hej, Sloveni", Ranko je već

SVETSKI PRVACI IZ LJUBLJANE SA JOSIPOM BROZOM TITOM I NJEGOVOM SUPRUGOM: Ranko Žeravica u drugom redu, pored Jovanke Broz

smišljao plan prvog treninga po povratku u zemlju. Neka se ne naljuti Zaga Žeravica, zna ona to vrlo dobro – košarka je Ranku bila sve u životu, njoj je dao sve a ona mu je uzvratila stostruko.

LOPTA IZ GIBANIČINOG ŠINJELA

Sa ove vremenske distance, u doba interneta i svih ostalih tehno čuda, teško je zamisliti kako je izgledao susret Žeravice i košarke. Te 1945. u svom rodnom selu Dragutinovu, nadomak Kikinde, pre je mogao sresti Svetog Petra nego košarkašku loptu. Rankov otac Milorad čamio je u zatvoru osuđen kao "kulak", mada je rat proveo u nemačkom logoru. Lokalni komunistički rukovodioci, a može se zamisliti kog su kalibra bili oni u Dragutinovu, sistematski su opljačkali kuću Žeravičinih i ostavili Miloradovoj supruzi Ljubinki i njenom sinu samo krevet i sto. Prosto se nametalo da je trebalo krvavo raditi, kopati u njivi i zaraditi da se preživi. Kakva lopta, kakva košarka... I onda se odnekud pojavljuje Gibanica, to je bio nadimak oficira KNOJ-a, koji je u selo došao u šinjelu, pod oružjem i sa – košarkaškom loptom u torbi!

Sudbina je bila prvi partner u igri koju je Žeravica tada započeo, ona će mu biti partner, ali i dželat tokom celog života. Dželat, kao onog kišovitog 2. juna 1969, kad je u retrovizoru automobila koji je vozio gledao kako autobus naleće na kola u kojima je bio Radivoj Korać. Ranko i Zaga su uneli u svoj auto smrskano telo našeg legendarnog košarkaša. Žeravica je sa nogom na gasu i pogledom u retrovizor vozio do najbliže ambulante dok je Korać umirao u Zaginom naručju. Trebalo je to preživeti i ostati normalan. I samo godinu dana posle Koraćeve pogibije osvojiti titulu svetskih prvaka u Ljubljani.

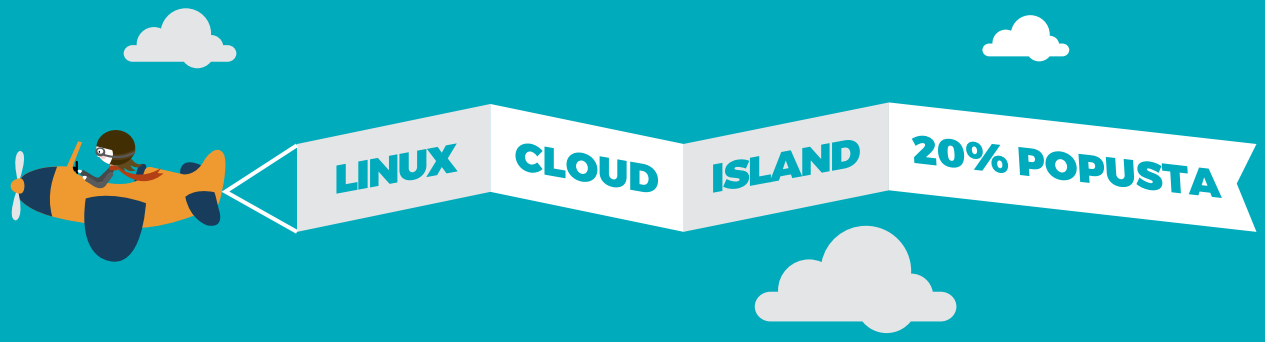
Život se baš potrudio da očvrsne Ranka Žeravicu. Košarku je počeo da igra na vreme – u sedamnaestoj godini. Pre sedam decenija u tom uzrastu je počinjalo ozbiljno bavljenje sportom. Najpre je trenirao u kikindskom klubu "6. oktobar", a kada je shvatio da će i kao košarkaš i kao zemljoradnik u Dragutinovu umreti od gladi, odlučio je da bar umre od gladi kao student u Beogradu. Nije bilo Gibanice da ga podrži, on je svoju ulogu odigrao i otišao dalje, pa se Ranko suočio sa zlom sudbinom kulakovog sina. Maštao je da ode na studije tehnike u Prag, a kad mu se to izjalovilo, pokušao je da se upiše na Mašinski fakultet u Beogradu, ali je neki komunista odredio da on, kao dete narodnog neprijatelja, može u najboljem slučaju da studira rudarstvo. Tako je i bilo.

Prvih dana spavao je u čekaonici na beogradskoj železničkoj stanici. Tri godine kasnije u istoj toj čekaonici spavao je momak tek stigao iz rodnog Kučeva – Đorđe Marjanović. Pre nego što je počeo da se bavi pevanjem, raznosio je mleko u centru i bio inkasant Radio Beograda, a Ranko Žeravica je, umesto u centar grada, krenuo na periferiju – na Crveni krst. U Radničkom je pronašao "all inclusive": mogao je em da igra košarku, koju je obožavao, em da spava na strunjačama na kojima su preko dana trenirali rvači. Jedino se za hranu teško snalazio,

»

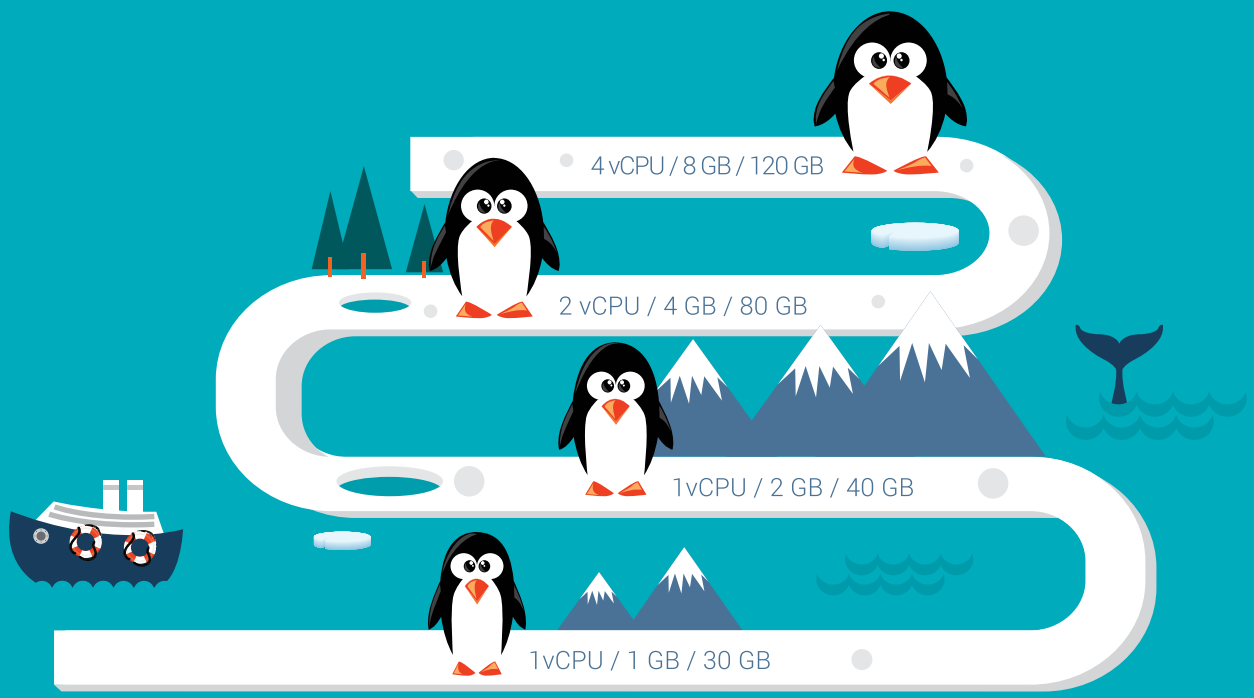
Powered by EUnet HOSTING

Connected by SBB

NOVO u ponudi Cloud servera od 15. novembra

- **Najnoviji Linux** operativni sistemi
- **Automatska** instalacija aplikacija
- Cloud server sa **cPanel-om**

EUnet HOSTING

www.eunethosting.com
011 30 10 500

Bulevar Zorana Đinđića 8a
Beograd

SBBSOLUTIONS
pametna rešenja

www.sbbsolutions.rs
Kontakt centar 19966

Na pripremama za Ljubljanu 1970. Stane Dolanc ga je pitao da li je član Saveza komunista, a znao je da nije jer je bio ogorčen na komuniste što su mu proganjali oca. Ranko se iznervirao i izdrao na drugog čoveka Jugoslavije i prvog operativca jugoslovenskih tajnih službi, pitao ga je da li reprezentaciju treba da vode sposobni ili podobni

pa je mesecima bio više gladan nego sit. Na kraju se setio da u blizini ima i neke kumove, ovi su ga primili na stan, pa je bar strunjaču zamenio normalnim krevetom, što i nije bilo tako malo.

SA KRSTA DO ZVEZDA

Kada bi sve ovo ispričali nekom bogatom biznismenu iz Katalonije, teško da bi shvatio o čemu se radi. Žeravica je tamo došao 1974. kao svetska zvezda, a otišao dve godine kasnije poštovan kao košarkaški Ajnštajn. Trenirao je Barselonu. U to vreme normalna stvar, ali hajde danas da neko od naših stručnjaka trenira Barselonu. Ili da u isto vreme trenira dva tima – Crvenu zvezdu i Pulu – pa da svaki dan putuje avionom s kraja na kraj Jugoslavije na treninge i utakmice? On je to radio punu godinu, i nikad se nije požalio.

Od Radničkog sa Crvenog krsta do Barselone na brdu Monžuik dug je put. Na njegovom početku, u svojoj 25. godini, Ranko je prestao sa aktivnim igranjem, otišao na odsluženje vojnog roka i po povratku se posvetio treniranju ženskog tima "krstašica". Nije to bila ni tako mala stvar, kao što se nekome danas može učiniti. Iz Radničkog su legende ženske košarke poput Milice Radovanović, Jelice Kalenić, Bosiljke Pešić, Zagorke Simić... Ova poslednja igrala je u OKK Beogradu, a na nju je "bacio oko" mladi Ranko Žeravica. Nije znao kako da je smuva, za igranku je trebalo imati dobre cipele i lepo odelo – sve ono što je njemu nedostajalo – pa je odlučio da je pozove da pređe u Radnički. Usput ju je vodio i na kolače, a Zaga je i u životu bila promućurna onako kao što je bila u igri. Nije joj trebalo mnogo da shvati da se sviđa mladom treneru, a i on se sviđao njoj, i počeli su da "hodaju" – tako se to onda zvalo. Posle pet godina "hodanja" venčali su se, dobili dva sina, unučad i proživeli lepih skoro šest decenija.

Posle Zaginog da, ali onog o prelasku u Radnički, Ranko je prestao da trenira ženski tim, i posvetio se muškom. Tu je imao zvezdu na terenu, Mitu Reljina, i još veću zvezdu u upravi – oficira bezbednosti Antu Lambašu. Pre nego što se posvetio vaterpolu, gde je dogurao do predsednika Svetske plivačke federacije, Lambaša je vodio brigu o tome šta će jesti i kako će putovati košarkaši Radničkog. Tu je tek bilo problema, međutim on ih je lako rešavao jer je kao visoki oficir Ozne mogao sve ono što je kasnije bilo dozvoljeno još samo Stanetu Dolancu. Tako je 1951. Radnički krenuo na utakmicu u Skoplje, pre puta trener Ranko Žeravica je doneo sendviče za put koje je spremila njegova kuma, i tim predvođen Lambašom uputio se na beogradsku železničku stanicu. A tamo gužva kao u Nju Delhiju, svi su u to vreme putovali vozom, autobuskog saobraćaja nije bilo a avionom su leteli samo Tito i Jovanka. Međutim, Lambaša je imao pripremljen plan, i kroz prepune vagone sproveo je košarkaše u jedan potpuno prazan na kome je pisalo "Robijaši". Putnici su sa tugom u očima gledali mlade ljude koje odvode na robiju, a ovi se razbaškarili do Skoplja i jeli one kumine sendviče. Isto je bilo i u povratku.

Ni tada, ni kasnije, niko nije pitao Ranka Žeravicu da li je član Komunističke partije. Sve do priprema za "Bićemo prvaci sveta", odnosno Ljubljanu 1970. Pitao ga je Stane Dolanc da li je član SK, a znao je da nije jer je ogorčen na komuniste što su mu proganjali oca. Ranko se iznervirao i izdrao na drugog čoveka Jugoslavije i prvog operativca jugoslovenskih tajnih službi, pitao ga je da li reprezentaciju treba da vode sposobni ili podobni. Punih dvadeset godina kasnije isto pitanje postavio je Džoni Štulić, na jednom albumu Azre, pa vi vidite koje tu bio avangarda i "novi talas"...

VIŠESTRUKA LEGENDA

Mala mu je bila reprezentacija, vodio je Ranko Partizan u četiri navrata. "Izmislio" je najubojitiji tandem svetske košarke tog vremena Kića–Praja. Pa je onda u dva navrata vodio i Crvenu zvezdu ostavši do danas rekorder tog kluba sa 167 pobeda na 272 utakmice. Spojio je nespojivo, ostao je legenda i crno-belih i crveno-belih. A legende o njemu se prepričavaju i po argentinskim pampasima. Trenirao je reprezentaciju te zemlje i udario temelje ozbiljnoj košarci koja je kulminirala osvajanjem zlatne medalje na Olimpijskim igrama u Atini 2004. Trenirao je u Italiji timove, da ih ne nabrajamo, od Tirenskog do Jadranskog mora. Pa u Španiji Saragosu, tu su se on i Zaga zaljubili u grad i ljude, i nastanili. Saragosa mu je bila poslednje trenersko odredište, odatle je 12. septembra 2007. otišao do Madrida, tačnije do Alkobendasa, da na svečanosti postane član Kuće slavnih FIBA. U Saragosi mu je u februaru ove godine pozlilo, osetio je jak bol u grudima, prebačen je u tamošnju bolnicu gde mu je ugrađen stent, a sutradan je tražio da mu u sobu donesu ajped da čita najnovije košarkaške vesti.

Ne bi me iznenadilo saznanje da sada, na nekom boljem ili lošijem mestu – svejedno – Ranko, Aca Nikolić, Nebojša Popović i Raša Šaper žučno raspravljaju da li u poslednjem napadu treba praviti faul ili pustiti igru, šta kopirati od Amerikanaca a kakvu našu improvizaciju dodati, ili (a time su se opsesivno bavili) kako će košarka izgledati za deset godina. A dok ta rasprava traje, u Beograd su na vest o Rankovoj smrti prvim avionom iz Splita došli Petar Skansi, Damir Šolman i Rato Tvrdić, iz Sarajeva Bogdan Tanjević, iz Zagreba Nikola Plećaš i Krešo Novosel, iz Podgorice Žarko Čabarkapa, iz Barselone Manolo Flores, pa su pred Alejom zaslužnih građana na Novom groblju bili Cvetković, Danilović, Bodiroga, Dalipagić, Slavnić, Radovanović, Varajić, Pazmanj, Čermak, Jarić, Kotarac, Kapičić... Kako reče jedan kolega: poslednja Rankova reprezentacija. ¶

ALEKSANDAR OSTOJIĆ

Od koga beže klimatske izbeglice

Klima je, nažalost, savršen primer uzajamnog preplitanja lokalnog i globalnog. I dok nove studije pokazuju da je rat u Siriji izazvan globalnim zagrevanjem i dramatičnom petogodišnjom sušom, brojni takozvani ekonomski migranti zapravo beže od – klimatskih promena

"Već 25 godina pišemo o klimatskim promenama. I nismo postigli ništa", kaže Volfang Gede, nemački novinar i sekretar Svetske federacije naučnih novinara (WSCJ). Pitanje klimatskih promena Gede je neočekivano otvorio u govoru na Evropskoj konferenciji naučnih novinara, koja je početkom novembra održana u Akademiji nauka u Budimpešti, u Mađarskoj, na samo pola kilometra od železničke stanice Keleti, jedne od bolnih tačaka velike migrantske krize. Istovremeno, Gede je samo jedan od uglednih evropskih novinara u sektoru nauke i životne sredine koji se neprekidno osvrće na čudnovatu okolnost da mediji ubedljivo obaveštavaju o mračnim posledicama klimatskih promena koje se dotiču života velikog broja ljudi, ali javnost pritom uopšte nije uzbuđena.

Pomenuta konferencija je samo jedno od ogromnog broja mesta gde se o ovom problemu poslednjih meseci uzbuđeno razgovara. Sa početkom zime, u decembru 2015. godine, u Parizu se održava još jedna, dvadeset prva po redu godišnja konferencija zemalja potpisnica Okvirne konvencije o klimatskim promenama UN (UNFCCC, *United Nations Framework Convention on Climate Change*). I kao što je sama konvencija jedna od najšire prihvaćenih i ratifikovanih dokumenata Ujedinjenih nacija, ova njena godišnja konferencija, poznata i kao COP, svake godine izaziva veliku medijsku pažnju.

Ovogodišnja, pariska, budi posebno interesovanje. Već dve godine se čitavim nizom manjih događaja priprema teren za potpisivanje jednog novog globalnog dokumenta koji bi istovremeno ograničio dalje sagorevanje fosilnih goriva i emisiju CO_2, uz postavljanje okvira za adaptaciju ugroženih područja. I mada COP-u prethode brojni bilateralni dogovori, kao što je onaj između Kine i SAD o smanjenju emisije do 2030. godine, nije izvesno da će Pariz predstavljati stvarni zaokret i konačni početak globalne borbe protiv klimatskih promena. U svakom slučaju, čak i utešni cilj, koji inače podrazumeva neke loše posledice globalnog zagrevanja, da globalna temperatura ne poraste za više od 2 stepena Celzijusa do 2100. godine, postaće nedostižan ako ova globalna prilika bude propuštena.

KLIMATSKI RAT

Moguće je da je sam globalni pristup u osnovi pogrešan. Već godinama ekološke organizacije ukazuju na lokalni karakter klimatskih promena i nužnost da se o njima razmišlja na što nižem nivou, ali pravna dokumenta UN-a, postavljeni ciljevi, privreda i države do sada nisu dovoljno prepoznavali ovu okolnost. Na sličan način mediji, a posebno njihova publika, ne vide globalno zagrevanje kao lokalni, domaći problem, već kao nevolju koja se, ako već postoji, odnosi na ceo svet i samim tim na neke tamo udaljene, često veće i bogatije nacije. Klima je, međutim, živ, svakodnevni problem, koji postaje sve veći i koji je prisutan i u našem dvorištu.

Nažalost, globalno zagrevanje je savršen primer uzajamnog preplitanja lokalnog i globalnog. Sudeći po Petom izveštaju koji je prošle godine objavio Međuvladin panel za klimatske promene (IPCC), klimatske promene ne samo da su jedan od najvećih globalnih problema našeg doba, nego su i njegove posledice lokalne: regionalne promene klime, klimatski ekstremi, poplave i suše, ekonomske i političke nestabilnosti utiču direktno na život u našim gradovima i naseljima

Istraživanje koje je u martu ove godine objavljeno u prestižnoj američkoj publikaciji *Proceedings of the National Academy of Science* otvorilo je jedan poznati globalni problem iz sasvim novog ugla. Istraživanje koje je predvodio Ričard Siger sa Univerziteta Kolumbija u SAD pokazalo je da su rat u Siriji i posledično migrantsku krizu u najvećoj meri izazvale – klimatske promene. Možda ste pomislili kako klimatolozi liče na čoveka sa čekićem koji u svemu vidi ekser, ali, pomenuta studija nije usamljena u ovoj tvrdnji i temelji je na višegodišnjim meteorološkim podacima. Naime, u Siriji je u periodu od 2006. do 2011. godine zabeležen najduži i najstrašniji period suše. Ovakvi ekstremi su lokalna posledica globalnog zagrevanja koja će na Bliskom istoku i na Mediteranu biti sve učestalija do kraja veka.

Mada potekla od globalnog zagrevanja,

PRIRODNA I LJUDSKA KATASTROFA: Kamp sa 112.000 sirijskih izbeglica u Jordanu
Foto: FoNet/AP

petogodišnja suša u Siriji nije delovala globalno, već vrlo lokalno, i gotovo je uništila poljoprivrednu proizvodnju u ruralnim sredinama. To je dovelo do prvog, inicijalnog talasa migracija – od sela ka gradovima u Siriji. Sirijski gradovi su postali utočišta i pre nego što je rat počeo. Izbeglice, glad i kriza su u narednim godinama dovele do serije nestabilnosti, do revolucije i potonjeg stravičnog građanskog rata. Migracija se nakon toga nastavila, ka Evropi, pojačavajući intenzivni priliv migranata na jugu našeg kontinenta. U ironijskom obrtu, evropski lideri neprekidno govore o globalnom problemu koji je lokalno izazvan ratom u Siriji.

NOMADI DANAŠNJICE

Prema podacima američke Agencije za životnu sredinu (EAP), postoje tri osnovna načina na koja globalno zagrevanje utiče na regionalnu klimu: otapanjem ledника, promenom hidroloških ciklusa isparavanja i padavina, kao i promenama okeanskih struja i strujanja vazduha u atmosferi. Prema IPCC izveštajima, a oni uključuju radove više od 800 nezavisnih eksperata iz celog sveta, globalno zagrevanje će uticati na celu planetu, ali je nekoliko regiona posebno ranjivo: Arktik, Afrika i mala pacifička ostrva. No, stvari nisu jednostavne. Naprotiv. Ako pažljivije pogledamo – lokalni problemi ovih oblasti prelivaju se na susede.

Prema radu iz 2007. godine koji potpisuje Anisimov sa saradnicima, temperatura u Severnom ledenom okeanu će do kraja veka porasti između 2 i 9 stepeni, što će dramatično uticati na živi svet i, na kraju, zbog otapanja leda, uticati na rast nivoa mora i potapanje brojnih obalskih zona širom sveta. To će bez sumnje dovesti do iseljavanja i novih migracija ka unutrašnjosti kontinenata. U Africi je situacija drugačija, ali su posledice jednako dramatične – rast temperature će najverovatnije uništiti inače ranjivu poljoprivrednu proizvodnju i destabilizovati kontinent. Teški uslovi života koji su krajnja posledica već dovode do velike migracije iz pravca Afrike, posebno iz podsaharskih oblasti. Sa druge strane, male zajednice na tropskim ostrvima kojima preti potapanje zbog globalnog zagrevanja već se iseljavaju i u potpunosti će se preseliti na kontinente.

Razmere seoba koje dolaze teško je i pretpostaviti. "Klimatske promene mogu da učine oluje jačim, talase hladnoće dužim, a zalihe vode manjim. Međutim, da li mogu da izazovu rat?", pita se Mark Fišeti, autor časopisa *Scientific American* koji je prvi pisao o istraživanju koje povezuje klimu i rat u Siriji. Nema sumnje da rat jeste jedna od mogućih posledica, nepredviđena izveštajima IPCC-ja i dosadašnjim naučnim radovima.

No, možda je još strašnije to što klimatske promene i bez ratova izazivaju posledice nalik na one koje stvaraju oružani sukobi. O tome nam je govorio i poznati Šternov izveštaj, koji je pre celu jednu deceniju predvideo da će klimatske promene koštati kao ceo jedan svetski rat. O tome, na kraju, govore ljudi koji zbog poplava i suša, zbog nestašice i očaja, napuštaju domove i kreću u seobu, kao novi nomadi današnjice – klimatske izbeglice. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

HEINRICH BÖLL STIFTUNG
SRBIJA, CRNA GORA, KOSOVO
Stavovi izneti u članku ne predstavljaju nužno stavove Fondacije Hajnrih Bel.

Pronalazač iz Krunske 69

Ko je čovek u čijoj je oduzetoj vili decenijama bilo sedište Demokratske stranke u Beogradu

Otkako je prva lokomotiva povukla kompoziciju, pitanje kako kompozicija da se zaustavi postala je konstruktorska opsesija. Sa onim prvim vozovima koji su, poput današnjih Železnica Srbije, mogli da postignu celih 40 kilometara na sat i koji su vukli tek nekoliko vagona, prosta mehanička kočnica na "vintu" bila je još dovoljna, ali budući da su lokomotive bivale sve jače i brže, a kompozicije sve duže i teže, (ne)pouzdanost i (ne)efikasnost kočionih sistema ispostavile su se kao kočnica razvoja železnice uopšte uzev.

Taj problem – efikasno i pouzdano kočenje kompozicije vagona bez obzira na to koje je težine i kojom se brzinom kreće – rešio je dvadesetih godina prošlog veka inženjer Dobrivoje Božić, patentom poznatim pod nazivom "Božić kočnica".

DOBRIVOJE BOŽIĆ I NJEGOVA KUĆA: Useljena 1939, konfiskovana 1947, paljena 2010, vraćena 2015.
Foto: BetaPhoto i *www.iks.rs*

SVEŽA PAMET

Odmah po okončanju studija na Visokoj tehničkoj školi u Karlsrueu (Baden-Virtemberg), gde mu je jedan od profesora bio Rudolf Dizel, potom i u Drezdenu (Saksonija), novopečeni inženjer mašinstva Dobrivoje Božić dobio je posao u Srpskim državnim železnicama. Prvi raspored mu je bio u Železničkoj radionici u Nišu. Bilo je to 1911. godine: kao "svežoj pameti", odmah po stupanju na dužnost omogućen mu je istraživački rad na zadatku koji je sam odabrao – unapređenje Vestinghausove vazdušne kočnice, koja je u upotrebi bila već 50 godina, ali nedovoljno pouzdana pri većim brzinama.

Svoj prvi patent – "Sistem kontinuiranog kočenja putničkih i teretnih vozova komprimovanim vazduhom" prijavio je u februaru 1922. godine. Priznat je već u junu iste godine. Sledeće, 1923. godine prijavio je, za razvoj železničkog transporta najvažniji patent – "Brzoreagujući trostruki ventil", konačno priznat 1926. Treći patent "Razvodnik za kočione sisteme sa fluidom pod pritiskom" priznat je 1928. godine. Tim patentima rešeni su svi problemi vezani za zaustavljanje vozova bez obzira na težinu i brzinu, jednom zasvagda.

BOGATSTVO

Svoje patente ustupio je industrijskom konglomeratu Škoda (Škodovy závody). Tokom tridesetih godina prošlog veka, dok se svet davio u Velikoj ekonomskoj krizi, Dobrivoje se sa suprugom Radmilom provodio po evropskim mondenskim letovalištima/zimovalištima, kao što priliči vrlo bogatom čoveku. U međuvremenu, porodica je uvećana za dva člana: sina Dragana i ćerku Vesnu: Božići su se u svoju novoizgrađenu vilu u Krunskoj uselili 1939. godine.

KONFISKACIJA

Ovu idilu prekinuo je Drugi svetski rat: okupaciona vlast rekvirirala je rudnik i strugaru za potrebe Rajha, u vilu u Krunskoj uselio se neki već nemački general, dok je Božićima ostavljeno da koriste suteren. Prema kazivanju njegovog starijeg sina Dragana, u suterenu je postojalo specijalno sklonište u kojem se Božić krio od Nemaca koji su povremeno pokazivali interesovanje za njegove projekte u vezi sa raketnim motorima. Tokom okupacije, ćerka Vesna je preminula usled perforacije slepog creva.

Odmah po oslobođenju Dobrivoje je uhapšen pod optužbom da je sarađivao sa okupatorom – da je imao nekog udela u projektu V-2. Iz zatvora je, navodno, pušten na insistiranje Sovjeta, koji su takođe iskazivali interesovanje za njegov rad i znanje. U strahu da će ponovo biti hapšen, možda i streljan, ali i nevoljan da karijeru nastavi u Sovjetskom Savezu, odlučuje se na rizičan korak: beg na Zapad.

IZBEGLIŠTVO

Legenda kaže da su se Dobrivoje, Radmila i Dragan preko Jadranskog mora put Barija zaputili malim čamcem sa vanbrodskim motorom koji se negde na otvorenom moru pokvario: Dobrivoje je od vesala i čaršafa improvizovao jedro, pomoću koga su se dokopali italijanske obale. Skrasili su se u Vindzoru, Ontario, gde je već postojala poveća srpska iseljenička kolonija. Iste godine, 1947, Dobrivoju Božiću je kao okupatorskom kolaborantu narodna vlast konfiskovala celokupnu imovinu.

EPILOG

U izbeglištvu, Radmila je rodila drugog sina – Roberta. Odmah nakon Robertovog rođenja, Dobrivoje se od Radmile razveo i preselio se u Sjedinjene Američke Države, gde je živeo do 1964. godine, kad je odlučio da se vrati u Jugoslaviju.

Po svemu sudeći, one optužbe za kolaboraciju sa okupatorom i nisu bile previše ozbiljne: etiketa "kolaboracionista" možebiti mu je prilepljena samo zato što je bio bogat. Bilo kako bilo, Dobrivoje se vratio i u miru poživeo koliko mu je bilo suđeno. Umro je u Beogradu tri godine posle: sahranjen je tiho i bez pompe na beogradskom Novom groblju.

Sedam decenija po konfiskaciji, Agencija za restituciju donela je rešenje da se naslednicima Dobrivoja Božića vrati vila u Krunskoj ulici 69, široj publici poznata kao "sedište Demokratske stranke". Država Srbija se žalila na odluku. ¶

ZORAN MAJDIN

ZORAN STANOJEVIĆ

Zujanje vremena

Kada je pre 25 godina sastavljan prvi broj "Vremena", tekstovi su pisani na pisaćim mašinama. Ako je pokoji novinar imao kućni računar, svejedno je tekst morao da donese odštampan. U to doba koristile su se savitljive diskete od pet i po inča, one tvrde od tri i po koristile su se za specijalne prilike.

Dobar računar radio je na 16 megaherca, a vlasnik je bio srećan sa 40 megabajta na harddisku. Pojavile su se 386-ice. Kompjuter je bio tiha sprava, zvučna kartica bila je poseban luksuz potreban tek onima koji su se ozbiljno bavili zvukom. Ekrani su mahom bili crnobeli, mada su oni u boji već krenuli ozbiljno da se probijaju.

Komodori i spektrumi već su ustupili mesto pi-siju, a pristojan računar koštao je oko dve hiljade maraka (računajte danas toliko u evrima) za koliko se mogao kupiti pet, šest godina star jugo ili kec. Računari su bili "žuti", odnosno sastavljeni od komponenti uglavnom proizvedenih na Tajvanu. Kućišta su obavezno bila bela, mada je ta boja bila više bež. Brzina procesora ukazivala se na displeju na prednjoj strani.

Miš je već postao opšte mesto, ali ga je pokretala kuglica koja je povremeno morala da se čisti od prljavštine sa stola. Od sve te opreme danas bismo bez problema mogli da koristimo samo podlogu za miša. Mada, istine radi, treba dodati da se "Vreme" verovatno najbrže digitalizovalo od svih srpskih štampanih medija. Od 1993. ne pamtim zvuk (novinarske) pisaće mašine u redakciji, sem u vreme nekih zimskih restrikcija struje. A i to je bilo više u funkciji performansa dragog i supertalentovanog Uroša Komlenovića, ljutog što nema uslove za pisanje teksta.

Ta 1990. godina bila je jedna od uzbudljivijih u svetu računara. Tim Berners Li predstavio je world wide web, a u decembru iste godine pokrenuo je i prvi web server u institutu CERN. Napravio ga je na računaru firme Next koju je Stiv Džobs osnovao kada su ga izbacili iz Epla.

Majkrosoft je te godine počeo da proizvodi Ofis, do tada se za dobar program za pisanje smatrao Word Perfect, eventualno ChiWriter. Ako danas nađete neki dokument sačuvan u njihovim formatima, imaćete malo (više) muke da ga otvorite. Bila je to godina u kojoj se pojavio Windows 3.0. Epl je baš u oktobru lansirao Mekintoš Klasik. Nastali su prvi veb-brauzer (Gopher) i prvi pretraživač (Archie). Adobe je na tržište izbacio novi program za obradu slika, Fotošop, a neki futuristi pokrenuli su Internet Movie Database.

Vreme je svoju internet adresu (vreme.com) registrovalo u septembru 1996. godine tako da će dogodine biti prilike za još jedno slavlje. Ali ako uporedimo prvi papirni broj "Vremena" i ovaj najnoviji, videćemo primetnu razliku u dizajnu, izvesnu u fontu i nikakvu u uređivačkoj politici. Za to vreme se informatički svet obrnuo dvesta puta.

Nagradno pitanje je da li će na pedesetu godišnjicu "Vreme" i dalje imati papirnu aplikaciju. Vredi sačekati. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije, uplatnicom	iz sveta, karticom
1 broj sa PDF-om	—	1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	23 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	30 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	37 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	50 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** sa naznakom za šta je uplata izvršena. **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun broj 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (podatke možete naći na istoj veb adresi). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

Usluge internet pretplate na VREME vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

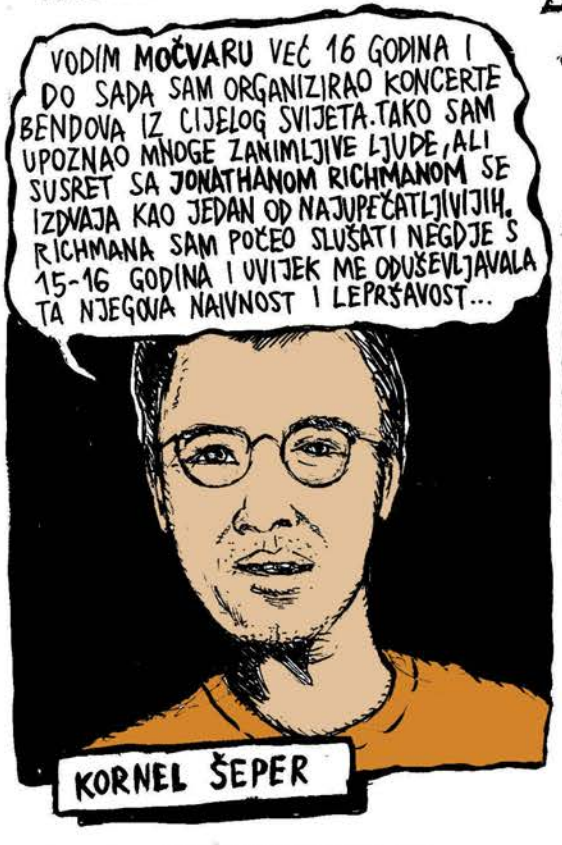
DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

JONATHAN RICHMAN U MOČVARI

ALEKSANDAR ZOGRAF.

"SUSRET I DRUŽENJE S NJIM SU BILI ZAISTA DIVNI. UVJETI KOJE SAM DOBIO OD NJEGOVE AGENCIJE SU BILI NEUOBIČAJENO SKROMNI – NIJE TRAŽIO CATERING, A HOTEL JE TREBAO BITI ČIST, ALI JEFTIN. SURAĐUJUĆI SA POZNATIM STRANIM BENDOVIMA, ZNAO SAM DA SVI UGLAVNOM TRAŽE SUPROTNO – ČIM SKUPLJE I ČIM VIŠE. VODIO SAM GA NA VEČERU KOJU JE OPET, SUPROTNO OBIČAJIMA ROCK MUZIČARA, HTIO SAM PLATITI, A PUTEM JE (IŠLI SMO PJEŠICE, NA NJEGOV ZAHTJEV) RAZDRAGANO PLESAO I PJEVAO. TAKVA SPONTANOST ME ISTOVREMENO ODUŠEVILA I POSTIDILA."

I have no doubt that running a music club can be frustrating like you wrote. I think part of the difficulty has to be the way bands are right now. years ago, in Boston, bands would be playing in bars and clubs and all they needed was a stage. They could fit everything for their show in their car and that's what local bands did. No house soundmen no House (by "house" I mean club, of course) needing to provide food or towels or security or technicians nor soundchecks nor anything else. And at that time the club could leave the front doors open while the band was playing and no complaints by the neighbors- so great is the difference in the loudness of bands between then and now.

Aerodrom

Sredinom osamdesetih godina prošlog veka, aerodrom "Beograd" je bio beskrajno inspirativan ambijent za moje dečje ludorije – idealan za razigravanje mašte i futurističke fantazija koje su me opsedale. Bila je to jedinstvena arhitektura, izuzetno dinamično, obasjano i moderno zdanje. Zbog moje tadašnje sićušne veličine izgledalo mi je čak svemirski ogromno.

U Beogradu, osim eventualno Sava centra, nisam pronalazila tako svetle i vedre prostore, gotovo hermetički zaštićene od obične dosadne spoljašnosti. Nije bilo mnogo staklenih zgrada, klimatizovanih i automatizovanih, u kojima stalno nešto pišti i oglašava se. Ovakve zgrade zavladale su gradom tek poslednjih godina, izrodivši se u svoju suprotnost, u isprogramirane, sterilne ambijente predviđene za kiborge, a ubitačne po ljudski duh. Jedine "kapsule" koje sam ikada volela su aerodrom i avion, uz njih je pregnantno obožavanje brzine, čelika i modernosti sasvim prirodno pristajalo.

Iako napravljen na krilima kosmopolitskog duha, glavni jugoslovenski aerodrom u to vreme nije sasvim uspevao da umakne čaršijskoj atmosferi. Imao je nekakav višak živosti, žamora, dovikivanja i veštačke ozbiljnosti na carinskim punktovima. Kumovi, rođaci ili prijatelji su obavezno putovali sa nama i uvek smo sretali nekog poznatog iz škole, preduzeća, komšiluka, neke davne poznanike, komšije itd. Danas na njemu retko nekog prepoznajem i ne osećam nikakvo ushićenje. Rutinski, bez ikakvog uzbuđenja, pristupam procesu prijavljivanja, prebrojavanja, premeravanja, razvrstavanja i otpremanja na odabranu destinaciju.

Letovanje je u državi mog rođenja bilo oličenje radničkih prava i moći srednje klase. Provodilo se uglavnom na hrvatskom primorju, a u atmosferi potpune razbibrige počinjalo je već na surčinskom aerodromu. Tu su startovale blagodeti zasluženog uživanja i preterivanja – dvadesetodnevni boravak u iluziji totalnog blagostanja i besposličenja. Polazilo mi je za rukom da iskamčim čak tri sladoleda ili bar dva i kuglu šlaga. Dodvoravala sam se konobarima ne bi li mi dali slamčice svih boja i performansi. Na frišopu sam kibicovala "toblerone" i momentalno je brisala sa lica zemlje, a najdraža stvar koju sam sa njega odnela bio je vokmen.

Pista je iza prozorskih okana lelujala pred mojim očima, očaravajući me krilima ogromnih čeličnih ptica. Koračanje po neobičnom gumiranom podu sa ispupčenim kružićima ubrzano me odvodilo u nestvarne priče. Zamišljala sam da u naučnofantastičnom filmu, fatalno lepa, otimam svemirski brod od vanzemaljaca i osujećujem njihove teritorijalne pretenzije na našu planetu, ili da sam superheroj koji spasava putnike u avionskoj nesreći usred okeana. Piloti, u lepim svečanim uniformama, sa nekakvim zlatnim epoletama, ličili su mi na kapetane kraljevskih mornarica iz bajki. Stjuardese na štiklama, u tesnim suknjama, sa puno rumenila, važne i sigurne u sebe, hitro su koračale za njima.

U tom nikad potpuno istraženom lavirintu koji vodi do piste doživela sam i prve realne sudare svetova. Videla sam čoveka crne kože sa zubima beljim od bele boje i porodicu kosookih i žućkastih ljudi. Sva čula su mi na aerodromu od silnog uzbuđenja funkcionisala pojačano. Duboko sam udisala mirise parfema i uzdisala od miline, želeći da ih nekako sačuvam od zaborava. Nisu mi umakli Bajaga i Instruktori, kao ni čudne reči čije značenje nisam razumela i koje su svi dugo izbegavali da mi objasne. Radilo se o "privatniku", "gastarbajteru" i "švalerki".

U avionu je sedište do prozora moralo biti moje. Ako je trebalo, borila sam se za njega uvaljivanjem, moljakanjem, suzama, izrazima razočaranja i očajavanja. Vrtela sam i podešavala dugmiće iznad glave kao da su komande kojima preuzimam upravljanje letelicom. Odmah potom pristupala sam ispitivanju sadržaja pripadajuće mi papirne kesice da vidim čime sam počašćena. Zadržavala sam plastične šoljice i escajg, preturala ih u igri tokom celog letovanja i dugo kod kuće. Vlažna maramica je bila najdragoceniji plen. Čekala sam je cele godine. Obožavala sam je. Ona tada nije bila obična stvar, već, kao i so u kesici, posebna privilegija dostupna samo u ovoj prilici. Sam vrhunac zadovoljstva trajao je od momenta konačnog napuštanja tla do pojave oblaka, a onda je dolazilo do kratkog prekida filma. Tonula sam u san koji će trajati sve dok se preda mnom ne ukaže svetlucavi plavi Jadran. ¶

IVANA STUPAR

OTKRIJTE NOVI BMW X1.

Novi
BMW X1

www.bmw.rs

Zadovoljstvo
u vožnji

BMW EFFICIENT**DYNAMICS.**
MANJA EMISIJA I VIŠE UŽIVANJA U VOŽNJI.

Premium Profit omogućava da jednokratnim ulaganjem na period od 3, 5, 7 ili 10 godina, uvećate vaš kapital i za preko 50%.
Uz pravu štednju i uvećanje kapitala sigurna budućnost je izvesna.

GENERALI

generali.rs Kontakt: 011 222 0 555

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec